

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IBAJ RI SAN JUAN

Ri Cristo, ri Lok'alaj u Tzij ri Dios, c'o wi ri Are' petinak lok

¹ Aretak mäjok cäban ri cajulew, ri Cristo, ri cäbix “u Tzij ri Dios” che, ya c'o chic ri Are'. Ri Are' ri cäbix “u Tzij ri Dios” che c'o chic ruc' ri Dios, are c'u kas Dios wa'. ² Ri Are' c'ut c'o ruc' ri Dios ojer tzaretak xchaptaj lok u banic ronojel. ³ Rumal ri Are' ri Dios xuban ronojel ri c'olic. Man c'o tä c'u jas ri c'olic ri mat xban rumal ri Are'. ⁴ Ruc' ri Are' c'o wi ri kas c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. We c'aslemal ri' are wa' ri kas sakil chque conojel ri winak cho ruwächulew. ⁵ Ri sakil ri' cäjuluw pa ri k'ekum, man cäcowin tä c'u ri k'ekum chusachic u wäch.

⁶ C'o jun tata' ri xtak lok rumal ri Dios. Ri tata' ri' are Juan* u bi'. ⁷ Xpe c'u ri are' chuk'alajisaxic ri sakil chquiwäch ri winak rech conojel quecojon ta che ri sakil rumal ri u tzij ri are'. ⁸ Ri tat Juan man are tä ri sakil, xane xa takom lok rech cuk'alajisaj ri kas tzij chrij ri sakil. ⁹ Ri kas sakil c'ut, ri cäjuluw pa qui wi' conojel ri winak, tajin cäpe cho ruwächulew.

* **1:6** Ri Juan ri' man are tä ri Juan ri xutz'ibaj we Evangelio, xane are ri Juan Kasal Ja' ri cäbix waral.

¹⁰ Ri Jun ri cäbix “u Tzij ri Dios” che c'o chic cho ruwächulew. Pune c'u rumal ri Are' ri Dios xuban ruwächulew, ri winak c'ut ri e c'o cho ruwächulew man kas xquich'ob tä u wäch. ¹¹ Xopan pa ru tinimit, ru winakil c'ut man xquic'ulaj taj. ¹² Pune je ri' e c'o c'u jujun ri utz u c'ulaxic xca'no, xecojon che ri Are'. E are c'u tak wa' ri xyi' chque chi queboc che ralc'ual ri Dios. ¹³ Ri xecojonic, ri xeboc che ralc'ual ri Dios, man je' tä xban che calc'ualaxic jas ri calc'ual ri winak ri xak quil qui wäch rumal chi je wa' xquichomaj ri qui nan qui tat, o rumal ru rayibal jun winak. Xane ri Dios are ri kas qui Tat ri e are'.

¹⁴ Ri Jun ri cäbix “u Tzij ri Dios” che xuban winak, xc'o'ji c'u chkaxol waral cho ruwächulew. Lok' xeril wi conojel winak, xubij c'u ri kas tzij chque. Xkil ri quelic, k'alaj chi kas are ru C'ojol ri ka Tat ri sibalaj nim u k'ij, ri xuwi wa' u C'ojol c'olic. ¹⁵ Ri tat Juan xuk'alajisaj ri kas tzij chrij ri Are', xubij: Are wa' ri xinbij, chi ri Jun chic ri cäpe na, are nim na u k'ij chnuwäch in rumal chi ri Are' c'o chic aretak ri in mäja' quil nu wäch, —xcha'.

¹⁶ Konojel ka c'amom ke ri nimalaj u k'inomal, ka rikom c'u tewchibal k'ij chi k'ij. ¹⁷ Ri ka mam Moisés xutz'ibaj can ri Pixab ri xuya ri Dios che. Are c'u ri Jesucristo xuc'ut can chkawäch chi kas kujraj ri Dios, xuk'alajisaj ri kas tzij chkawäch. ¹⁸ Man c'o tä wi jun winak ilowinak u wäch ri Dios. Xane xak xuwi ru C'ojol ri Dios ri c'o ruc' ri ka Tat, ri xak xuwi wa' u C'ojol c'olic, are ri Are' xulk'alajisan chkawäch ru banic ri Dios.

Ri Juan Kasal Ja' cuk'alajisaj ri kas tzij chrij ri

Jesucristo

¹⁹ Ri winak aj Israel pa Jerusalén xequitak bi sacerdotas xukuje' levitas† ruc' ri tat Juan chuta'ic che jachin ri are'. ²⁰ Ri are' kas xuk'alajisaj chquiwäch chi sakil, xubij: Ri in, man in tä ri Cristo, —xcha chque.

²¹ Xquita' chi c'u jumul che, xquibij: ¿Jachin c'u ri lal? ¿A lal ri' ri ka mam Elías ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios? —xecha che.

Ri tat Juan xubij: Man in tä ri', —xcha chque.

Jumul chic xquita' che, xquibij: ¿A man lal c'u ri' ri k'alajisal u Tzij ri Dios ri cäbixic chi cäpe na? —xecha che.

Ri are' xch'awic, xubij: Man in tä ri', —xcha chque.

²² Xquibij c'u che: ¿Jachin c'u ri lal? Rajwaxic chi cuje'c, c'o jas ri que'kabij chque ri xujtakow lok. ¿Jas ri cäbij la chke chij ib la? —xecha che.

²³ Ri tat Juan xch'awic, xubij: In ri' ri jun ri co cäch'aw pa tak ri juyub ri cätz'inowic, cubij: “Chibana u banic ri nim be ri cäbin wi ri Kajaw, chibana jicom che,” —cächa'. Je' jas ri xubij lok ri ka mam Isaías ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios, —xcha chque.

²⁴ Ri achijab ri' ri xeopan ruc' ri tat Juan chuch'abexic, e are' qui tako'n ri tata'ib fariseos‡ wa'. ²⁵ Xquita' c'u che ri tat Juan: We ri lal, man lal

† **1:19** Ri levitas e are' aj re ri achalaxic sacerdotas re Leví ri xetob chque ri sacerdotas pa ri nimalaj rachoch Dios. ‡ **1:24** Ri tata'ib fariseos e are' winak wa' aj Israel ri sibalaj xquikatej u nimaxic ru Pixab ri Moisés. Xca'n c'u nimal, xquichomaj c'ut chi e utz na chquiwäch conojel ri winak. Q'ua qui nak'atisam wi quib ri man kas tä are ri cubij ru Tzij ri Dios.

tä ri' ri Cristo, man lal tä ri' ri ka mam Elías, man lal tä c'u ri' ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios, ¿jas che cäban la kasna'? —xecha che.

²⁶ Ri tat Juan xubij chque: Ri in quinban kasna' ruc' joron. C'o c'u Jun chxol alak ri man etam tä alak u wäch ri Are'. ²⁷ Are c'u wa' ri Jun ri teren lok chwij, pune nim c'u na u banic chnuwäch in. Man takal tä c'u chwe in quinqur ru c'amal u xajäb, —xcha chque.

²⁸ Ronojel wa' we ri' xc'ulmataj pa Betábara ri c'o chrelbal k'ij che ri nima' Jordán jawije' ri tajin cuban wi kasna' ri tat Juan.

Ri Jesús are ri Jun ri cäcämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij

²⁹ Chucab k'ij ri tat Juan xril ri Jesús tajin cänakajin lok ruc', xubij: ¡Chilampe alak! —cächa'. Are wa' ri Jun ri cäcämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij che resaxic bi ri qui mac ri winak ri e c'o cho ruwächulew, —cächa'. ³⁰ Chrij c'u ri Are' xintzijon wi aretak xinbij: Cäpe chi na Jun ri nim na u banic chnuwäch in. Je ri', rumal chi ri Are' ya c'o chic mäjok quil nu wäch in. ³¹ Ri in xukuje' man wetam tä u wäch nabe, tajin c'u quinban qui kasna' ri winak rech conojel ri winak aj Israel cäquetamaj u wäch, —xcha ri tat Juan.

³² Xukuje' xubij ri tat Juan: Xinwil ri Lok'alaj Espíritu xkaj lok chicaj je' u banic jun palomäx, xcanaj c'u can puwi' ri Jesús. ³³ Ri in nabe man wetam taj jachin ri Are', ri Dios c'ut ri xintakowic chi quinban kasna' ruc' joron, are xubij chwe: “Jachin ri cawilo chi cäkaj ri Lok'alaj Espíritu puwi', cäcanajic, are ri' ri Jun ri cuban na kasna'

ruc' ri Lok'alaj Espíritu,” —xcha chwe. ³⁴ Ri in wilom ri xuc'ulmaj, quink'alajisaj c'ut jas ri xinwilo chi are wa' ru C'ojol ri Dios, —xcha ri tat Juan chque ri winak.

Waral quekil wi ri nabe tak u tijoxelab ri Jesús

³⁵ Chucab k'ij ri tat Juan c'o chila' jumul chic e rachi'l quieb chque ru tijoxelab. ³⁶ Aretak ri tat Juan xrilo chi tajin coc'ow ri Jesús, xubij: ¡Chiwilampe'! —cächa'. Are wa' ri Jun ri cäcämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij, —xcha chque.

³⁷ Ri quieb u tijoxelab ri tat Juan, aretak xquita ri xubij, xebe' ruc' ri Jesús. ³⁸ Ri Jesús xca'y can chrij, xrilo chi terenem ri Are' cumal ri quieb tijoxelab, xubij chque: ¿Jas tajin quitzucuj? —xcha'.

Ri e are' xquibij che: Ajtij, ¿jawije' jekel wi la? —xecha che.

³⁹ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: ¡Chixsajmpe'! Jo' ba', quiwila c'u na, —xcha ri' chque.

Xebe' c'u ruc' ri Are', xquil na jawije' ri jekel wi. Chila' c'ut xecanaj wi can pa ri k'ij ri', rumal chi craj are ucaj hora ri' re ri benak k'ij.

⁴⁰ Jun c'u chque ri quieb achijab ri xquita ri xubij ri tat Juan, ri xebe' ruc' ri Jesús, are ri tat Andrés ri ratz ri tat Simón Pedro. ⁴¹ Xe' ri tat Andrés chanim chutzucuxic ri tat Simón ru chak', xubij c'u che: Xkarik ri Mesías, —xcha che. (Ri tzij ri' quel cubij “Cristo”.)§

⁴² Te c'u ri' ri tat Andrés xuc'am bi ri tat Simón ruc' ri Jesús. Ri Jesús c'ut, aretak xrilo, xubij che:

§ 1:41 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” quel cubij “cha'tal rumal ri Dios”.

At ri' ri tat Simón ru c'ojol ri Jonás. Cefas chic cäbix na chawe (ri quel cubij Pedro),* —xcha che.

Ri Jesús queusiq'uij ri tat Felipe rachi'l ri tat Natanael rech quebe' ruc'

⁴³ Chucab k'ij chic ri Jesús xuchomaj chi que' pa Galilea. Xurik c'u ri tat Felipe, xubij che: Tasa'j wuc', —xcha che.

⁴⁴ Ri tat Felipe jela' cäpe wi pa ri tinimit Betsaida ri qui tinimit ri tat Andrés, ri tat Pedro. ⁴⁵ Ri tat Felipe xe' chutzucuxic ri tat Natanael, xubij che: Xkil u wäch ri achi ri c'o xutz'ibaj ri ka mam Moisés chrij pa tak ri wuj re ri Pixab, xukuje' ri c'o xquitz'ibaj ri k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios chrij pa ri qui wuj. Are wa' ri Jesús ru c'ojol ri tat José aj Nazaret, —xcha che.

⁴⁶ Ri tat Natanael xubij che: ¿A c'o pu lo jun winak nim u banic ri cäpe pa Nazaret? —xcha che.

Ri tat Felipe xubij che: Tasa'j ba', cawil c'u na at, —xcha che.

⁴⁷ Ri Jesús, aretak xrilo chi petinak ri tat Natanael, xubij: Xpe jun achi ri kas aj Israel, ri man c'o tä subunic pa ranima', —xcha'.

⁴⁸ Te ri' ri tat Natanael xuta' che ri Jesús: ¿Jas xban la che retamaxic nu wäch? —xcha che.

Ri Jesús xubij che: Xatinwilo aretak mäja' cat-siq'uix rumal ri tat Felipe, aretak at c'o chuxe' ri jun u che'al higos, —xcha che.

⁴⁹ Ri tat Natanael xubij che: Ajtij, lal ri' ri u C'ojol ri Dios, ri Nim Takanel pa qui wi' ri winak aj Israel, —xcha che.

* **1:42** Ri quieb tzij ri', "Cefas" pa ri ch'abal arameo, rachi'l ri jun chic, "Pedro" pa griego, quel cäquibij "abaj".

⁵⁰ Ri Jesús xch'awic, xubij che: E ri at, ¿a cacoj wa' xa rumal chi xinbij chawe chi xatinwilo aretak ri at c'o chuxe' ru che'al higos? Cawil c'u na nimak tak cajmabal chuwäch wa' we ri', —xcha che.

⁵¹ Xukuje' xubij ri Jesús: Kas tzij ri quinbij chiwe chi quiwil na ri caj jaktalic. Quiwil c'u na ri ángeles rech ri Dios quepaki'c, quexuli pa nu wi' in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak,† —xcha ri Jesús chque.

2

Cäban jun c'ulanem pa ri tinimit Caná re Galilea

¹ Churox k'ij xban jun c'ulanem pa ri tinimit Caná re Galilea. Ru nan ri Jesús c'o pa ri c'ulanem.

² Xukuje' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab xesiq'uix pa ri c'ulanem. ³ Xq'uis c'u ri vino. Xpe ru nan ri Jesús, xubij che ri Are': Man c'o tä chi vino, —xcha che.

⁴ Ri Jesús c'ut xch'awic, xubij che: Nan, ¿jas che cabij wa' chwe in? Mäja' curik ri k'ij chwe, —xcha che ru nan.

⁵ Xubij c'u ru nan chque ri tajin quecojow ri vino: Chibana ronojel ri cubij na chiwe, —xcha chque.

⁶ C'o c'u wakib nimak tak k'ebal re abaj chila', c'olibal joron ri cäquicoj ri winak aj Israel che ch'ajbal quib aretak cäquesaj ri äwas chquij. Chquijunal ri k'ebal cäquich'ij jumuch' o cien litros joron. ⁷ Ri Jesús xubij chque ri tajin quepatänin chque ri winak: Nojisaj alak we k'ebal ri' che joron, —xcha chque.

† **1:51** Ri Jesús xucoj we bi'aj ri' chbil rib chuc'utic chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ibax ojer pa ru Lok' Pixab ri Dios chi are ri To'l Ke ri cäpetic.

Xquichap c'u qui nojisaxic ri nimak tak k'ebal c'ä xenoj na. ⁸ Xubij c'u ri Jesús chque: Chesaj alak bi jubik', c'ama bi alak che ri c'amal be pa ri nimak'ij, —xcha chque.

Je' c'u xca'no. ⁹ Aretak ri c'amal be pa ri nimak'ij xuna' ri joron ri q'uextajinak chi pa vino, man retam tä c'ut jawije' xe'c'am wi. Xak xuwi ri patäninelab c'o quetam chic che ri vino jawije' quesam wi bic. Ri c'amal be xusiq'uij ri ala (ri novio). ¹⁰ Xubij c'u che: Conojel ri winak are cäquicoj nabe ri utzalaj vino. Aretak c'ut e nojinak chi ri ula', te c'u ri' coc ri vino ri man kas tä pakal rajil. Are c'u ri at a c'olom can ri utzalaj vino rech c'ä te' coc wa' q'uisbal, —xcha che.

¹¹ Ri xuban ri Jesús pa Caná re Galilea, are wa' ri nabe cajmabal etal. Ruc' wa' xuc'utu chi sibalaj nim u k'ij ri Are'. Xecojon c'u ru tijoxelab che.

¹² Te c'u ri' xel bi chila', xe' pa ri tinimit Capernaum, rachi'l ru nan, ru tijoxelab, xukuje' tak ru chak'. Xecanaj c'u na can quieb oxib k'ij chila'.

Ri Jesús queresaj bi ri ajc'ayib pa ri nimalaj rachoch Dios

¹³ Xa jubik' craj man curik ri Pascua, * jun chque ri qui nimak'ij ri winak aj Israel. Rumal ri' ri Jesús xe' pa ri tinimit Jerusalén. ¹⁴ Chila' pa ri nimalaj rachoch Dios xeurik ajc'ay tak wacäx, ajc'ay tak chij, xukuje' ajc'ay tak palomäx. Xukuje' xeurik ri q'uexel tak qui rajil ri winak t'uyut'oj pa tak ri qui tem. ¹⁵ Ri Jesús aretak xeril wa', xuban u banic jun colob che u ch'ayibal, xuchaplej quesaxic bi conojel ri winak ri' pa ri nimalaj rachoch Dios,

* **2:13** “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

junam cuc' ri qui chij, ri qui wacäx. Xujabuj ri qui rajil ri q'uexel tak puak, xupakchij apan ri qui mesa. ¹⁶ Xubij chque ri ajc'ay tak palomäx: ¡Chesaj bi alak ronojel wa' waral! Mäban alak jun c'ayibal che ri rachoch ri nu Tat, —xcha chque.

¹⁷ Are c'u ru tijoxelab, xna'taj chque ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic, ri cubij: “Je' ta ne tajin cäc'at ri wanima' rumal ri u lok'al ri achoch la,” —cächa'.

¹⁸ Te ri' ri winak aj Israel xquita' che ri Jesús: ¿Jas etal cäc'ut la chkawäch rech cäkilo chi c'o takanic pa k'ab la chubanic ronojel wa'? —xecha che.

¹⁹ Xch'aw ri Jesús, xubij chque: We ta ri alak cäwulij alak ri nimalaj rachoch Dios ri', xa oxib k'ij quinsachi na chuyaquic wa' jumul chic, —xcha chque.

²⁰ Xquibij c'u ri winak aj Israel che: Cawinak wakib junab xbeytaj u banic wa' we nimalaj rachoch Dios ri', te c'u ri' cäbij la chi xa choxib k'ij cäyac ta chi la jumul, —xecha che.

²¹ Are c'u ri nimalaj rachoch Dios ri xubij ri Jesús, are ru cuerpo ri Are'. ²² Rumal ri' aretak xc'astaj ri Jesús chquixol ri cäminakib, xna'taj wa' we tzij ri' ri xubij ri Jesús chque ru tijoxelab, xquicoj c'ut ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic, xukuje' xecojon che ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús retam ri c'o pa tak ri canima' conojel winak

²³ Aretak ri Jesús xc'oji pa Jerusalén pa ri nimak'ij re ri Pascua, e q'uia xecojon che aretak xquil ri cajmabal tak etal ri xubano. ²⁴ Ri Jesús c'ut man xcu'bi tä u c'ux chquij rumal chi ri Are' retam ri c'o pa canima' conojel winak. ²⁵ Man rajwaxic

taj chi c'o jachin jun cäbin che ri cäquichomaj ri winak rumal chi ri Are' retam ri c'o pa tak ri canima'.

3

Ri Jesús cätzijon ruc' ri tat Nicodemo

¹ C'o jun tata' fariseo, Nicodemo u bi'. Ri tata' ri' nim u banic chquixol ri winak aj Israel.

² Ri tat Nicodemo xopan ruc' ri Jesús chak'ab chuch'abexic, xubij che: Ajtij, —xcha che. Ketam chi are ri Dios takowinak la lok che ka tijoxic rumal chi man c'o tä jun cäcowin chuc'utic ri u chuk'ab cuc' cajmabal tak etal jas ri tajin cäban la we ta mat c'o ri Dios ruc', —xcha che ri Jesús.

³ Te ri' ri Jesús xubij che: Kas tzij quinbij che la chi we jun winak man quil chi na u wäch jumul chic, man cuya' taj que'rila' jawije' ri cätakan wi ri Dios, —xcha che.

⁴ Ri tat Nicodemo xuta' che, xubij: ¿Jas ta c'u lo cuban jun achi ri ri'j chic rech quil chi na u wäch jumul chic? ¿A cäcowin ta c'u lo coc ri are' jumul chic chupam ru nan rech quil chi na u wäch chucamul? —xcha che.

⁵ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Kas tzij quinbij che la chi ri winak ri man quil tä na u wäch ruc' joron, xukuje' ruc' ri Lok'alaj Espíritu, man cuya' taj copan chila' jawije' ri cätakan wi ri Dios, —cächa che. ⁶ Ri winak ri calc'ualax cumal ru nan u tat, xak winak ri'. Are c'u ri winak ri calc'ualax rumal ri Lok'alaj Espíritu, ralc'ual ri Dios ri'. ⁷ Mäcajmaj ba' la chi quinbij che la: “Rajwaxic chi quil chi na u wäch jun winak jumul chic,” —cächa che. ⁸ Je' jas ri quiäkik' xa apawije' cäjich'ich' wi, cätataj ru

jininem, man k'alaj tä c'ut jawije' ri cäpe wi, o jawije' ri que' wi. Are c'u je ri' ri winak ri quil u wäch rumal ri Lok'alaj Espíritu, —xcha ri Jesús che.

⁹ Ri tat Nicodemo xuta' chi jumul che ri Jesús, xubij: ¿Jas c'u ru banic wa'? —xcha che.

¹⁰ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Ri lal, lal jun nimalaj ajtij pa Israel. ¿A mat cäch'ob la wa' ri tajin quinbij? —cächa che. ¹¹ Kas tzij quinbij che la, chi ri uj cäkabij ri ketam, cäkak'alajisaj c'u ri kilom. Are c'u ri alak man cäcoj tä alak ri cäkabij chech alak. ¹² We man cäcoj alak ri quinbij chrij ri cäc'ulmataj waral cho ruwächulew, ¿a are ta c'u lo cäcoj alak ri' we quintzijon chrij ri cäc'ulmataj pa ri caj? —cächa che.

¹³ Man c'o tä jun winak pakalinak bi chila' chicaj, xane xak xuwi ri kajinak lok chicaj. Are c'u ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, —cächa ri Jesús. ¹⁴ Jas ri xbantaj pa ri juyub ri cätz'inowic aretak ri ka mam Moisés xuyac ri jun cumätz re ch'ich' bronce puwi' jun che' chquiwäch ri winak, je c'u ri' cäban na chwe in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak. Quinyac na in chquiwäch ri winak. ¹⁵ Je ri' rech apachin ri cäcojon chwe in man cäsach tä u wäch, xane curik ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic, —xcha ri Jesús che ri tat Nicodemo.

Waral cäkil wi ri nimalaj rutzil ranima' ri Dios chque conojel winak

¹⁶ Ri Dios c'ut sibalaj queraj ri winak cho ruwächulew chi xusipaj lok ru C'ojol ri xak xuwi wa' u C'ojol c'olic, rech apachin ri cäcojon che ri Are' man cäsach tä u wäch, xane curik ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. ¹⁷ Ri Dios man xutak tä lok

ru C'ojol cho ruwächulew chuk'atic tzij pa qui wi' ri winak chi c'äjisaxic qui wäch, xane che qui to'ic.

¹⁸ Jachin ri cäcojon che ru C'ojol ri Dios, man cäk'at tä tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch. Jachin c'u ri man cäcojon tä che, ya k'atom chi tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch rumal chi man cäcojon tä che ru C'ojol ri Dios ri xak xuwi u C'ojol wa' c'olic.

¹⁹ Ri man quecojon taj k'atom chi tzij pa qui wi' chi cäc'äjisax qui wäch rumal chi aretak ri sakil xpe cho ruwächulew, ri winak are utz xquil wi ri k'ekum rumal chi man utz taj ri tajin cäca'no.

²⁰ Conojel ri cäca'n etzelal cäquetzelaj u wäch ri sakil. Man cäcaj tä c'u quekeb cho ri sakil rumal chi man cäcaj taj chi cäk'alajin ri etzelal ri tajin cäca'no. ²¹ Jachin c'u tak ri cäca'n ri kas tzij, quekeb ri' cho ri sakil rech cäk'alajinic chi ronojel ri tajin cäca'no are wa' ri craj ri Dios.

Ri Juan Kasal Ja' cäch'aw chi jumul chrij ri Jesús

²² Te c'u ri' ri Jesús xel bi chila', xe' pa Judea junam cuc' ru tijoxelab. Naj c'ut xcanaj na chila' cuc' ri e are', xuban c'u kasna'. ²³ Ri tat Juan xukuje' tajin cuban kasna' pa Enón, chunakaj ri Salim, jawije' c'o wi q'uia joron. Xeopan ri winak ruc', xuban c'u qui kasna'. ²⁴ Mäja' c'u coc ri tat Juan pa che' aretak xbantaj wa'.

²⁵ Te ri' xchaptaj jun ch'oj chquixol ru tijoxelab ri tat Juan cuc' jujun aj Israel chrij ri resaxic ri äwas chquij. ²⁶ Xe'quibij c'u che ri tat Juan: Ajtij, chilampe la chi ri Jun ri xc'oji uc' la chrelbal k'ij che ri nima' Jordán, ri Jun ri xk'alajisaj la chkawäch, ri Are' tajin cuban kasna' cämíc, conojel c'u ri winak tajin quebe' ruc', —xecha che.

²⁷ Ri tat Juan xubij chque: Man c'o tä jun winak c'o jas cäcowin chubanic, we man yo'm che rumal ri Dios. ²⁸ Ri ix, kas xita ri' jas ri xinbij, chi man in taj ri Cristo, xane xa in takom lok nabe chuwäch ri Are'. ²⁹ Pa jun c'ulanem, ri c'amowinak bi ri ali are ri ala. Are c'u ri rachi'l ri ala ri c'o chila' cutatabej ri ala cätzijonic, cäquicot c'u ruc' aretak cuto. Je c'u ri' ri in cämïc sibalaj quinquicotic. ³⁰ Ri Are' rajwaxic are cänimar na u k'ij, are c'u ri in, rajwaxic chi nojim man nim tä chic quinil wi, — xcha ri tat Juan chque ru tijoxelab.

C'o Jun ri cäpe chila' chicaj

³¹ Ri Jun ri cäpe chila' chicaj are c'o pa qui wi' conojel. Are c'u ri jun ri xak ajuwächulew, xuwi cutzijoj ri cäbantaj waral cho ruwächulew. Are c'u ri Jun ri cäpe chila' chicaj are c'o pa qui wi' conojel. ³² Ri Are' c'ut, are cutzijoj ri rilom, ri u tom. Man c'o tä c'u jun cucojo jas ri cubij. ³³ Jachin c'u ri cucojo, ruc' wa' cujiquiba u bixic chi ri Dios cubij ri kas tzij. ³⁴ Ri Jun ri takom lok rumal ri Dios, cutzijoj ru Tzij ri Dios, rumal chi ri Dios man xak tä jubik' ri Espíritu rech Are' u yo'm che. ³⁵ Ri Dios ka Tat lok' ru C'ojol chuwäch, u yo'm c'u ronojel pu k'ab. ³⁶ Jachin ri cäcojon che ru C'ojol ri Dios c'o u c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Jachin c'u ri man craj taj cäcojon che ru C'ojol ri Dios, man c'o tä u c'aslemal ri', xane ri nimalaj royowal ri Dios cäpe na puwi', cäc'äjisax c'u na u wäch.

4

Ri Jesús cätzijon ruc' jun ixok aj Samaria

¹ Ri tata'ib fariseos xquetamaj chi ri Jesús e q'ua na ru tijoxelab ri Are', xukuje' e q'ua na ri xban qui kasna' rumal ri Are' chuwäch ri xban qui kasna' rumal ri tat Juan. ² Kas tzij c'ut, man are tä ri Jesús ri xbanow ri kasna', xane e are ru tijoxelab xebanowic. ³ Aretak ri Jesús xuta wa', ri tajin cäbixic, xel bi pa Judea, xtzelej chic pa Galilea.

⁴ Pa ru tzelejic c'ut rajwaxic chi coc'ow pa tak ri juyub re Samaria. ⁵ Xopan c'u pa jun tinimit re Samaria, Sicar u bi', chunakaj ri ulew ri u yo'm ri Jacob che rechbal ri José ru c'ojol. ⁶ Chila' c'ut c'o wi ri c'ua' ri cäbix "ru c'ua' ri Jacob" che. Ri Jesús cosinak chic che ri binem, xt'uyi chuchi' ri c'ua'. Xa c'u jubik' man curik ri niq'uij k'ij. ⁷ E benak c'u ru tijoxelab pa ri tinimit chulok'ic ri cäquitijo, ⁸ aretak xopan jun ixok aj Samaria chuchi' ri c'ua' chuc'amic u joron. Ri Jesús xubij che: Ya la jubik' nu joron, —xcha che.

⁹ Man cäquich'abej tä c'u quib ri winak aj Israel cuc' ri winak aj Samaria, rumal ri' ri ixok xubij che ri Jesús: ¿Jas che ri lal cäta' la joron la chwe in? Ri lal c'ut, lal aj Israel. Ri in, in aj Samaria, —xcha che. ¹⁰ Ri Jesús xch'awic, xubij che: We ta etam la jas ri cusipaj ri Dios, xukuje' we ta etam la jachin ri in ri tajin quinta' nu joron che la, ri lal kas tzij cäta' la joron la ri' chwe in, quinya c'u na c'aslic joron che la, —xcha che.

¹¹ Ri ixok xubij che: Tat, man c'o tä ne jas cäcoj la che resaxic ri joron, sibalaj naj c'ut kajinak ri c'ua'. ¿Jawije' ta c'u ne que'c'ama wi la ri c'aslic joron ri cäya la chwe? —cächa che. ¹² Ri Jacob ri ka mam ojer are yo'winak can wa' we c'ua' ri' chke,

ri xresaj wi u joron ri are', ri ralc'ual, xukuje' ri xresaj wi qui joron ri rawaj. ¿A lal ta c'ut ri nim na banic la chuwäch ri are'? —xcha ri ixok che ri Jesús.

¹³ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Conojel ri cäquitij que we joron ri' cächaki'j chi na qui chi' jumul chic.

¹⁴ Jachin c'u ri cutij re ri joron ri quinya in, man c'o tä chi na jumul cächaki'j chi u chi'. Je ri', rumal chi ri joron ri quinya in che cäbulbut na pa ranima' je' jas jun u q'uiyibal ja' ri cuya c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic, —xcha che.

¹⁵ Ri ixok xubij che: Tat, ya la we ri joron ri' rech man cächaki'j tä chi nu chi', rech man rajwaxic tä chi quinpe chi waral chuc'amic nu joron, —xcha che.

¹⁶ Ri Jesús xubij che: Oj ba' la, jesiq'uij la lok ri achajil la, cäpe chi c'u na la waral, —xcha che.

¹⁷ Ri ixok xch'awic, xubij: Man c'o tä wachajil, —xcha che.

Xubij c'u ri Jesús che: Tzij ri cäbij la chi man c'o tä achajil la. ¹⁸ E job c'u ne ri achajil la e c'olinak. Are c'u ri jun ri c'o uc' la cämich, man are tä kas achajil la. Kas tzij ba' ri bim la, —xcha ri Jesús che ri ixok.

¹⁹ Aretak xuta ri ixok wa', xubij che ri Jesús: Tat, quinwilo chi lal jun k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios. ²⁰ Ri ka mam uj ojer, ri uj aj Samaria, xquik'ijilaj ri Dios waral pa we juyub ri'. Are c'u ri alak, ri alak aj Israel, cäbij alak chi pa ri tinimit Jerusalén rajwaxic cäk'ijilax wi ri Dios, —xcha che.

²¹ Ri Jesús xch'awic, xubij: Nan, cojo ba' la ri quinbij chi copan na ri k'ij aretak ri alak cäk'ijilaj na alak ri ka Tat, man rajwaxic tä c'u na chi cäpe alak waral pa we juyub ri' o chi que' alak

pa Jerusalén chuk'ijilaxic ri ka Tat, —xcha che. ²² Ri alak, alak aj Samaria man kas etam alak jachin ri cäk'ijilaj alak. Are c'u ri uj ketam jachin ri cäkak'ijilaj, rumal chi ru tobanic ri Dios cäpetic cumal ri winak aj Israel. ²³ Curik c'u na ri k'ij, are cämïc c'ut, aretak ri winak ri kas tzij cäquik'ijilaj ri ka Tat, kas cäquik'ijilaj na ri Are' ruc' ru takanic ri Lok'alaj Espíritu pa canima'. Ri ka Tat c'ut, craj chi je' cäban wa' cumal ri winak ri quek'ijilan che. ²⁴ Ri Dios are Espíritu, jachin c'u tak ri quek'ijilan che, rajwaxic kas tzij cäquik'ijilaj na ruc' ru takanic ri Lok'alaj Espíritu pa canima'.

²⁵ Ri ixok xubij che: Ri in wetam chi cäpe na ri Mesías ri xukuje' cäbix Cristo che. Aretak cäpe ri Are', cuk'alajisaj na ronojel chkawäch, —xcha che.

²⁶ Ri Jesús xubij che: In ri', ri tajin quintzizon uc' la, —xcha che.

²⁷ Kas je' tajin cubij wa' ri Jesús aretak xeopan ru tijoxelab. Xquicajmaj c'ut chi tajin cätzizon ruc' jun ixok. Man c'o tä c'u jun xucoch'o xuta' che ri Jesús jas ri craj ri ixok o jas ri tajin cubij che.

²⁸ Ri ixok c'ut xuya can ru k'ebal, xe' pa ri tinimit, xubij chque ri winak: ²⁹ Chixsajmpe', jiliwila c'u jun achi ri u bim chwe ronojel ri nu banom. ¿A mat are wa' ri Cristo? —xcha chque ri winak.

³⁰ Xebel c'u bi ri winak pa ri tinimit, xebe' jela' jawije' c'o wi ri Jesús. ³¹ Are c'u ri tijoxelab tajin cäquibij che ri Jesús: Ajtij, wok ba' la, —xecha che.

³² Ri Jesús c'ut xubij chque: Ri in c'o ri nu wa ri quintijo ri man iwetam tä ix jasach, —xcha chque.

³³ Ri tijoxelab xquichaplej u ta'ic chbil tak quib, xquibij: ¿A xa ta c'u lo c'o jachin xc'amow lok ri

cutijo? —xecha'.

³⁴ Ri Jesús xubij chque: Ri nu wa are ru banic ru rayibal ri Jun ri xintakow lok, ru q'uisic c'ut ru chaplem lok u banic. ³⁵ Ri ix quibij: “Craj na quiejeb ic' ri cosecha.” Ri in c'ut quinbij chiwe: Chica'yej tak ri tico'n, e chaki'j chi c'ut, e utz chic che ri cosecha. ³⁶ Ri cächacun pa ri cosecha, cäyi' na ri tojbal re. Are c'u ri cosecha ri cuyaco are re c'aslemal wa' ri man c'o tä u q'uisic, rech ri quetico'nijic, xukuje' ri queyacowic, junam quequicotic. ³⁷ Kas tzij c'ut ri cäbixic: “Jun winak cätico'nijic, are c'u jun winak chic ri cäyacowic,” —cächa'. ³⁸ Ri in xixintak bic rech quiyac u wäch ri tico'n ri man xirik tä c'äx chutiquic. Jule' winak chic ri xechacunic, are c'u ri ix xak xuwi quixquicot chuyaquic u wäch ri qui tico'n, —xcha chque ru tijoxelab.

³⁹ E q'uia c'u chque ri winak pa ri alaj tinimit ri' re Samaria ri xecojon che ri Jesús rumal ri xuban ri ixok, xujiquiba c'u u bixic chque: “U bim chwe ronojel ri nu banom,” —xcha ri'. ⁴⁰ Je ri' chi aretak xeopan ri winak aj Samaria ruc' ri Jesús, xquibochi'j chi cäcanaj na can cuc'. Xcanaj c'u na can quieb k'ij cuc'. ⁴¹ E q'uia c'u na ri xecojonic aretak xquita ri tzij ri xubij ri Jesús. ⁴² Xquibij c'u che ri ixok: Cämíc cäkacojo, man xuwi tä rumal ri xabij at chke, xane rumal chi ka tom uj ri cubij. Ketam c'ut chi kas tzij are wa' ri Cristo ri To'l Que ri winak cho ruwächulew, —xecha che.

Ri Jesús cucunaj ru c'ojol jun tata' ri nim u banic

⁴³ Churox k'ij ri Jesús xel bi pa Samaria, xutakej ru be, xe' pa Galilea. ⁴⁴ Je ri', rumal chi jun

k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios man nim tä quil wi ri are' pa ri kas u tinimit je' jas ri xubij ri Jesús. ⁴⁵ Aretak xopan pa Galilea ri winak chila' utz u c'ulaxic xca'no. Ri e are' c'ut e petinak pa ri nimak'ij Pascua ri cäban pa ri tinimit Jerusalén, quilom c'u ronojel ri u banom ri Are' chila' pa ri nimak'ij.

⁴⁶ Te ri' ri Jesús xe' chi jumul pa ri tinimit Caná pa Galilea jawije' ri xuq'uex wi ri joron pa vino. C'o c'u jun tata' chila' ri nim u banic pa ri tinimit Capernaum. Jun to'l re ri nim takanel wa'. Yawab c'u ri u c'ojol. ⁴⁷ Aretak ri tata' ri' xuto chi ri Jesús xpe pa Judea, xopan c'u pa Galilea, xe' ri are' che rilic. Xuta' tok'ob che chi que' cho rachoch chucunaxic ri u c'ojol, ri xa jubik' man cäcäm. ⁴⁸ Ri Jesús c'ut xubij che: Ri alak man cäcojon tä alak we ta mat quil alak cajmabal, xukuje' etal, —xcha ri Jesús.

⁴⁹ Xubij c'u ri tata' ri nim u banic che: Tat, sa'j la chanim cho wachoch mäja' c'u cäcäm ri nu c'ojol, —xcha che.

⁵⁰ Xubij c'u ri Jesús che: ¡Oj la cho ja, cäc'asi c'u na ri c'ojol la! —xcha che.

Xucox c'u ri tata' ri xbix che rumal ri Jesús, xe' c'ut. ⁵¹ Aretak xa jubik' man copan ri tata' cho rachoch, xepe ri patänil tak re chuc'ulaxic, xquibij c'u che: ¡C'asal ri c'ojol la! —xecha che.

⁵² Ri tata' xuta' chque jas hora xuchap rutziric ri u c'ojol. Ri e are' xquibij che: Iwir pa ri nabe hora re ri benak k'ij xel ri k'ak' chrij, —xecha che.

⁵³ Ru tat ri ala xuch'obo chi pa ri hora ri' xubij ri Jesús che: “Ri c'ojol la cäc'asi na,” —xcha ri Jesús.

Xcojon c'u ri tata' che ri Jesús, xukuje' conojel ri e c'o pa rachoch.

⁵⁴ Are wa' ri ucab cajmabal etal ri xuban ri Jesús aretak xtzelej lok pa Judea, xopan c'u pa Galilea.

5

Ri Jesús cucunaj jun achi pa Betesda ri cäminak u cuerpo

¹ Te c'u ri' ri winak aj Israel xca'n jun qui nimak'ij chic pa Jerusalén. Ri Jesús c'ut xe' chi na jumul jela'. ² Pa ri tinimit Jerusalén chunakaj ri uchibe ri cäbix “Uchibe ri Queboc wi Chij” che, c'o jun atinibal ri cäbix Betesda che ru bi' pa ri ch'abal hebreo. E c'o job rakan ja chrij. ³ Pa tak ri rakan ja ri' e k'oyok'oj q'uia yawabib. E c'o moyab, ch'ocojib, xukuje' winak ri cäminak qui cuerpo. Tajin cäqueyej chi cäslab ri joron. ⁴ Jun tak pa' c'ut cäkaj lok jun ángel pa ri atinibal, cuslabisaj c'u ri joron. Jachin ri nabe cäkaj pa ri joron aretak cäslabtaj can rumal ri ángel cäcunataj che apachique u wäch yabil ri c'o che. ⁵ C'o c'u jun achi chila' ri xque' juwinak lajuj ruc' wajxakib junab yawab. ⁶ Aretak ri Jesús xrilo k'oyol cho ri ulew, xukuje' xretamaj chi q'uia junab chic yawab, xuta' che: ¿A caj la cutzir la? —xcha che.

⁷ Ri yawab xch'awic, xubij che: Tat, man c'o tä jun quinkasan pa ri atinibal aretak cäslab ri joron. Amak'el aretak cwaj quinkajic, jun chic cäkaj bi nabe chnuwäch in, —xcha che.

⁸ Ri Jesús xubij che: ¡Walij ba' la, yaca la bi ri soc la, bin ya' la! —xcha ri Jesús che.

⁹ Chanim xutzir ri achi. Xuyac bi ru soc, xuchaplej binem. Are c'u k'ij re uxlanem aretak xbantaj

wa'. ¹⁰ Ri winak aj Israel xquibij che ri achi ri xutziric: Cämïc c'ut are k'ij re uxlanem. Man ya'tal taj cawekaj bi ra soc, —xecha che.

¹¹ Ri achi xch'awic, xubij chque: Ri jun ri xincunanic xubij chwe: “¡Yaca la bi ri soc la, bin ya' la!” —xcha ri' chwe, —xcha ri achi chque ri winak.

¹² Ri e are' xquita' che, xquibij: ¿Jachin ri' ri xbin chawe: “¡Yaca la bi ri soc la, bin ya' la!”? —xecha che.

¹³ Are c'u ri achi man xuch'ob tä chi u wäch jachin ri xcunanic rumal chi ri Jesús xsach chquixol ri q'ualaj winak ri e c'o chila'. ¹⁴ Te ri' ri Jesús xurik ri achi pa ri nimalaj rachoch Dios, xubij che: ¡Chilampe la! —xcha'. Cämïc ri lal utz chic. Mämacun chi ba' la, mäpe chi ne jun c'äx chic chij la ri más nim na, —xcha ri Jesús che.

¹⁵ Xe' c'u ri achi, xubij chque ri winak aj Israel chi ri xcunanic are ri Jesús. ¹⁶ Rumal ri' ri winak aj Israel xquitzucuj u chapic ri Jesús rech cäquicämisaj, rumal chi cuban tak wa' we ri' pa ri k'ij re uxlanem. ¹⁷ Xubij c'u ri Jesús chque: Ri nu Tat amak'el chacuninac petinak lok. Rajwaxic c'ut chi ri in xukuje' quinchacunic, —xcha chque.

¹⁸ Rumal ri' ri winak aj Israel xa sibalaj xpe na coyowal, xcaj xquicämisaj ri Jesús rumal chi man nim tä xril wi ri cubij ri Pixab chrij ri k'ij re uxlanem. Man xuwi tä c'u ri', xane xukuje' xujunamaj rib ruc' ri Dios aretak xubij chi ri Dios Are ru Tat.

Ru C'ojol ri Dios c'o takanic pu k'ab

¹⁹ Te ri' ri Jesús xubij chque: Kas tzij quinbij chech alak chi ri u C'ojol ri Dios man cäcowin taj c'o jas cubano xak pa re wi. Xuwi cubano jachique

ri cārilo chi cuban ri u Tat. Ronojel ri cuban ri u Tat, cuban c'u ri u C'ojol xukuje'. ²⁰ Ri ka Tat sibalaj lok' ri u C'ojol chuwäch, cuc'ut c'u chuwäch jachique ri cuban ri Are'. Cuc'ut c'u na nimak tak cajmabal chuwäch ru C'ojol, ri sibalaj cäcajmaj na alak. ²¹ Je' jas ri ka Tat queuc'astajisaj ri cäminakib, cuya c'u qui c'aslemal, je ri' xukuje' ri u C'ojol cuya c'aslemal chque jachin tak ri craj cuya wi. ²² Ri ka Tat man cuk'at tä tzij puwi' jachin jun, xane u yo'm ronojel u wäch takanic pu k'ab ru C'ojol rech ri Are' cäk'atow tzij. ²³ Je ri' rech conojel ri winak cäquiya u k'ij ri u C'ojol ri Dios junam jas ri cäca'n chuya'ic u k'ij ri ka Tat. Jachin ri man cuya tä u k'ij ri u C'ojol ri Dios, man cuya tä ri' u k'ij ri ka Tat ri xutak lok ri Are'.

²⁴ Kas tzij quinbij chech alak chi jachin ri cutatabej ri nu tzij, cäcojon c'u che ri Dios ri xintakow lok, curik na ri' ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Man cäk'at tä c'u tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch rumal chi elinak chic pa ri cämical re ri ojer c'aslemal, c'o chic ri kas u c'aslemal. ²⁵ Kas tzij quinbij chech alak chi cäpe na ri k'ij, cämich c'ut ri k'ij ri' aretak ri cäminakib cäquita na chi quinich'awic, in ri' ri u C'ojol ri Dios. Jachin tak ri cäquinimaj ri quinbij quec'asi na. ²⁶ Ri ka Tat c'o cuinem pu k'ab pa re wi chuya'ic c'aslemal, xukuje' u yo'm pa nu k'ab in, in ri' ri u C'ojol, chi quincowinic quinya c'aslemal. ²⁷ Xukuje' u yo'm takanic pa nu k'ab rech quink'at tzij rumal chi ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak. ²⁸ Mäcajmaj alak wa' rumal chi copan na ri k'ij aretak conojel ri cäminakib cäquita na chi quinich'awic. ²⁹ Quebel na lok pa tak ri mukubal. Ri ca'nom ri utzil quec'astajic rech

cäc'oji na qui c'aslemal. Are c'u ri ca'nom ri man utz taj quec'astajic rech cäk'at na tzij pa qui wi' chi cäc'äjisax na qui wäch.

C'o ri cäc'utuwic chi c'o takanic pu k'ab ri Jesús

³⁰ Ri in man c'o tä jas quincowin chubanic xak pa we wi. Ri in quink'at tzij xa jas ri quintak wi. Jicom c'u quinban in chuk'atic tzij. Man are tä c'u quinban xa jas ri cwaj in, xane are quinban jas ri craj ri nu Tat ri xintakow lok. ³¹ We ri in quink'alajisaj ri kas tzij chwij chbil wib, man c'o tä u patän ri' ri quinbij. ³² C'o c'u Jun chic ri c'o jas cuk'alajisaj chwij, wetam c'ut chi ri cubij ri Are' chwij are kas tzij. ³³ Ri alak xtak alak u ta'ic che ri tat Juan. Ri xubij c'u ri are' chech alak are kas tzij. ³⁴ Ri in c'ut man are tä cu'l nu c'ux chrij ri cuk'alajisaj jun winak chwij. Xuwi quinbij wa' rech ri alak cärik na alak ru tobanic ri Dios. ³⁵ Ri tat Juan are junam ruc' jun chäj o jun candela ri cäc'atic, ri cäjuluwic. Ri alak c'ut xquicot alak quieb oxib k'ij ruc' ri sakil ri'. ³⁶ C'o c'u na ri cäc'utuwic chi kas tzij ri quinbij. Are utz na wa' chuwäch ri xuk'alajisaj ri tat Juan chwij. Ri tajin quinbano, are wa' ri xinutak ri nu Tat chubanic. Are c'u wa' ri cäc'utuwic chi kas tzij are ri nu Tat ri in takowinak lok. ³⁷ Xukuje' ri nu Tat ri xintakow lok cuk'alajisaj ri kas tzij chwij, pune ta ne ri alak man tom tä alak ri Are' cäch'awic, man ilom tä c'u alak u wäch. ³⁸ Man kajinak tä c'u ru Tzij ri Dios pa anima' alak rumal chi man cäcojon tä alak che ri Jun ri takom lok rumal ri ka Tat. ³⁹ Ri alak na'l cäsiqu'uij alak u wäch ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic rumal chi cächomaj alak chi chila' cärik wi alak ri cäyo'w ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Are c'u ru Lok'

Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic ri cuk'alajisaj ri kas tzij chwij in. ⁴⁰ Pune je ri', ri alak man caj tä alak cäpe alak wuc' rech cärik alak we c'aslemal ri' ri man c'o tä u q'uisic.

⁴¹ Ri in man cwaj taj chi cäyi' nu k'ij cumal ri winak. ⁴² Wetam c'u in ri anima' alak, wetam chi man caj tä alak ri Dios. ⁴³ Ri in, in petinak chuq'uexwäch ri nu Tat. Ri alak c'ut man xinc'ulaj tä alak. Are c'u we ta cäpe jachin jun chic xak pa re wi, jare ri are' cäc'ulaj na alak! ⁴⁴ ¿A cäcowin lo alak ri' cäcojon alak chwe we xa cätzucuj alak u ya'ic k'ij alak chbil tak ib alak, man are tä cätzucuj alak chi cäyi' k'ij alak rumal ri Dios ri xak xuwi Dios wa' c'olic? ⁴⁵ Mächomaj alak chi ri in quinchap u bixic ri man utz taj chij alak cho ri nu Tat. Ri cäbin na wa' chij alak are ri ka mam Moisés, ri cu'bam c'ux alak chrij. ⁴⁶ We ta ri alak kas xcojon alak che ri xubij ri ka mam Moisés, cäcojon ta c'u alak ri' chwe in rumal chi ri ka mam Moisés c'o ri u tz'ibam chwij in. ⁴⁷ We c'u man xcojon alak che ri xutz'ibaj ri are', ¿jas ta c'u lo cäban alak chucojic ri quinbij in? —xcha ri Jesús chque.

6

Ri Jesús cuya qui wa job mil winak

¹ Te c'u ri' ri Jesús xk'ax ch'äkäp che ri mar ri cäbix “Mar re Galilea” che, ri xukuje' cäcoj “Mar re Tiberias” che ru bi'. ² E q'uia winak c'ut xeteri bi chrij ri Jesús rumal chi quilom ri cajmabal tak etal ri xubano aretak xeucunaj tak ri yawabib. ³ Te ri' xpaki ri Jesús puwi' jun juyub, chila' c'ut xt'uyi wi junam cuc' ru tijoxelab. ⁴ Xa c'u jubik' craj man

curik ri nimak'ij ri cäbix “Pascua” che, jun chque ri qui nimak'ij ri winak aj Israel. ⁵ Aretak ri Jesús xeril ri q'ualaj winak ri e benak ruc', xubij che ri tat Felipe: ¿Jawije' ta ne quekalok' wi ri wa ri cäkaya chque ri q'ualaj winak ri'? —xcha che.

⁶ Xubij wa' ri Jesús xa rech cäriilo jas cubij ri tat Felipe. Kas retam c'u ri Are' jas ri cuban na. ⁷ Xch'aw c'u ri tat Felipe, xubij: Quieb cientos quetzales caxlan wa man cuban tä ri' rech c'o ju tak bik' que conojel chquijujunal, —xcha che.

⁸ Are c'u ri tat Andrés, ratz ri tat Simón Pedro, jun chque ru tijoxelab ri Jesús, xubij che: ⁹ Waral c'o wi jun ala ruc'am job caxlan wa re cebada ruc' quieb cär. ¿Jas ta c'u lo u patän wa' che qui tzukic ri q'ualaj winak ri e c'olic? —xcha che.

¹⁰ Xubij c'u ri Jesús chque ru tijoxelab: Chibij chque conojel ri winak chi quet'uyi'c, —xcha chque.

Sibalaj q'uia c'u ri räx k'ayes c'o cho ri juyub ri', xet'uyi c'ut. Craj e c'o job mil achijab. ¹¹ Te ri' ri Jesús xeuc'am ri caxlan wa. Aretak xetewchitaj wa' rumal, xeuya chque ru tijoxelab, ri tijoxelab chic xequijach wa' chquiwäch conojel ri winak ri e t'uyut'oj. Xukuje' je' xuban chque ri cär, xeuya chque jampa' ri xcaj. ¹² Aretak e nojinak chic, ri Jesús xubij chque ru tijoxelab: Cheiyaca ri ch'äkatak ri xecanaj canok rech man xak tä quebe' pa mes, —xcha chque.

¹³ Xequiyac c'ut, xequinojisaj cablajuj chicäch cuc' ri ch'äkatak ri xecanaj can chque ri job caxlan wa re cebada. ¹⁴ Ri winak, aretak xquil we cajmal-bal etal ri' ri xuban ri Jesús, xquibij: Kas tzij are

wa' ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios ri cäbixic chi cäpe na cho ruwächulew, —xecha ri'.

¹⁵ Ri Jesús c'ut xrilo chi cäcaj cäquicoj qui chuk'ab chuc'amic bic rech cäquicoj che nim takanel pa qui wi', rumal c'u ri' xa xel bi chquiwäch, xe' chi jumul puwi' ri juyub rech cäc'oji chila' u tuquiel.

Ri Jesús cäbin puwi' ri ja'

¹⁶ Aretak chak'ab chic, ru tijoxelab ri Jesús xekaj bi chuchi' ri mar. ¹⁷ Xeboc c'u pa jun barco, xquichaplej binem puwi' ri mar rech quek'ax pa Capernaum. Sibalaj k'ekum chic, ri Jesús c'ut mäja' cätzelej lok pa ri juyub. ¹⁸ Xak te'talic xpe jun nimalaj quiäkik'. Xewalij c'u nimak tak uwoja' puwi' ri mar rumal. ¹⁹ Aretak qui binibem chi job o wakib kilómetros, xquil ri Jesús petinak tajin cäbin puwi' ri ja'. Nakaj chic c'o wi che ri barco, xquixej c'u quib che. ²⁰ Are c'u ri Jesús xubij chque: ¡In ri', mixej ba' iwib! —xcha ri' chque.

²¹ Te ri' ri e are' xequicoti, xquibij che ri Jesús chi cäpaki cuc' pa ri barco. Chanim c'ut xeopan pa ri tinimit jawije' ri benam wi que.

Ri winak cäquitzucuj ri Jesús

²² Chucab k'ij ri winak ri xecanaj can ch'äkäp che ri mar xquilo chi ri tijoxelab xebe' pa ri jun barco ri xuwi barco wa' c'o chila', man xe' tä c'u ri Jesús cuc'. ²³ Xurika c'ut chi xeopan niq'uij barcos chic ri qui petic pa ri tinimit Tiberias. Xeopan chila' chunakaj ri uwosak jawije' ri winak xquitij wi ri caxlan wa aretak xmaltioxitaj wa' rumal ri Kajaw Jesús. ²⁴ Je ri' chi ri winak aretak xquilo chi man c'o tä chi ri Jesús chila', xukuje' chi man e c'o tä chi

ru tijoxelab, xeboc pa tak ri barcos, xebe' c'u pa ri tinimit Capernaum chutzucuxic ri Jesús.

Waral cäkil wi chi ri Jesús, are ri Are' ri wa ri cuya ri kas c'aslemal

²⁵ Aretak ri winak xeopan ch'äkäp che ri mar, xquirik ri Jesús, xquita' c'u che, xquibij: Ajtij, ¿jampa' xul la waral? —xecha che.

²⁶ Xubij c'u ri Jesús chque: Kas tzij ri quinbij chech alak chi ri alak quintzucuj alak xa rumal chi xwi' alak, xnoj c'u alak. Man quintzucuj tä alak rumal chi cäch'ob alak u beyal ri cajmabal tak etal ri quinbano. ²⁷ Moc il alak chutzucuxic ri wa ri xa cäsach u wäch, xane are rajwaxic chi coc il alak chutzucuxic ri wa ri man cäsach tä u wäch, ri cuya chech alak ri kas c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Are wa' ri wa ri quinya na in chech alak, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak. Rumal wa' u c'utum ri Dios ka Tat chi ruc' Are' in petinak wi, —xcha ri Jesús chque.

²⁸ Te ri' ri winak xquita' che ri Jesús, xquibij: ¿Jas c'u ri' ri rajwaxic cäka'no rech kujcowinic cäka'no jachique ri craj ri Dios? —xecha che.

²⁹ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ri craj ri Dios chi cäban alak are la' chi cäcojon alak che ri Jun ri u takom lok, —xcha chque.

³⁰ Xquita' chi che ri Jesús, xquibij che: ¿Jas u wäch etal cäban la chkawäch rech cäkilo, kujcojon c'u che la? ¿Jas ri cäcowin la chubanic? —quecha che. ³¹ Ri ka nan ka tat ojer xquitij ri maná pa ri juyub ri cätz'inowic, je' jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic: “Ri Dios xuya chutijic ri qui wa ri xpe chila' chicaj,” —xecha che ri Jesús.

³² Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: Kas tzij ri quinbij chech alak chi man are tä ri ka mam Moisés ri xyo'w ri wa chque ri cäpe chila' chicaj, xane are ri nu Tat ri cäyo'w ri kas wa ri cäpe chila' chicaj. ³³ Ri wa ri cuya ri Dios are wa' ri kajinak lok chicaj, ri cuya ri kas c'aslemal chque conojel winak, —xcha ri Jesús chque.

³⁴ Xquibij c'u che ri Jesús: Tat, ya la ke ri wa ri amak'el ronojel k'ij, —xecha che.

³⁵ Ri Jesús xubij chque: In ri' ri wa ri cuya ri kas c'aslemal. Jachin ri cäpe wuc', man c'o tä jumul ri cänüm chic. Jachin ri cäcojon chwe man c'o tä jumul ri cächaki'j chi u chi'. ³⁶ Nu bim chi c'u chech alak chi ri alak man cäcojon tä alak chwe pune ilom alak nu wäch. ³⁷ Conojel ri queyi' chwe rumal ri nu tat quepe na wuc' in. Apachin c'u ri quepe wuc' man queintzelejisaj tä bic. ³⁸ Ri in c'ut man xinpe tä chila' chicaj xa chubanic jachique ri cwaj in, xane chubanic ru rayibal ri xintakow lok. ³⁹ Ri u rayibal ri nu Tat ri xintakow lok are la' chi man c'o tä jun chque ri xeuya chwe ri quintzako, xane chi queinc'astajisaj na chquixol ri cäminakib pa ri q'uisbal k'ij. ⁴⁰ Ri u rayibal ri xintakow lok are la' chi conojel ri cäquil nu wäch in, in ri' ri u C'ojol ri Dios, quecojon c'u chwe, cäquirik ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Queinc'astajisaj c'u na in chquixol ri cäminakib pa ri q'uisbal k'ij, —xcha ri Jesús chque.

⁴¹ Ri winak aj Israel, aretak xquita wa' we tzij ri', xquichap u bixic c'äx tak tzij chrij ri Jesús rumal ri xubij: “In ri' ri wa ri cäpe chila' chicaj,” —xcha chque. ⁴² Xquibij c'ut: ¿A mat are wa' ri Jesús ru

c'ojol ri tat José? Ri uj ketam qui wäch ru nan u tat. ¿Jas lo wa' ri cubij chi petinak chila' chicaj? — xecha ri'.

⁴³ Are c'u ri Jesús xubij chque: ¡Tanal alak che ri yok'onic! —cächa'. ⁴⁴ Man c'o tä jun ri cuya' cäpe wuc' in we ta mat cäc'am lok rumal ri nu Tat ri xintakow lok. Ri in c'ut quinc'astajisaj na chquixol ri cäminakib pa ri q'uisbal k'ij, —cächa'. ⁴⁵ Cubij pa tak ri wuj ri xquitz'ibaj ri k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ojer: “Ri Dios cuya na tijonic chque conojel,” —cächa ri'. Rumal ri' conojel ri cäquitatabej ri cubij ri ka Tat, c'o c'u ri cäquetamaj na ruc', quepe na ri e are' wuc' in, —cächa chque.

⁴⁶ Are kas tzij chi man c'o tä jun winak ilowinak u wäch ri ka Tat. Ri Jun ri ilowinak u wäch are xak xuwi ri petinak ruc' ri Dios, —cächa'. ⁴⁷ Kas tzij ri quinbij chech alak chi jachin ri cäcojon chwe in c'o na ru c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. ⁴⁸ In ri' ri wa ri kas cuya c'aslemal, —cächa chque. ⁴⁹ Ri nan tat alak ojer xquitij ri wa ri cäbix “maná”^{*} che pa ri juyub ri cätz'inowic, conojel c'ut xecämich. ⁵⁰ Are c'u ri in tajin quintzijo chech alak jas ri' ri kas wa ri petinak chila' chicaj. Jachin c'u ri cutij re we wa ri', man cäcäm tä ri', —cächa'. ⁵¹ In c'u ri' ri c'aslic wa, ri kajinak lok chicaj. Jachin ri cutij re we wa ri', † cäc'asi na pa tak ri k'ij ri junab ri quepetic. Ri wa ri quinya in are ri nu cuerpo. Quinya wa' rech c'o ri qui c'aslemal conojel winak cho ruwächulew, ‡ — xcha ri Jesús chque.

^{*} **6:49** “Maná”: Chawila' ri versículo 31 pa we capítulo. † **6:51** a Quel cubij chi cäcojon che ri Jesús (6:48). ‡ **6:51** b Quel cubij wa' chi cuya rib pa cämisaxic cho ri Dios che qui q'uewäch ri winak.

⁵² Ri winak aj Israel xquichaplej u tzijobexic quib chquixol, xquibij: ¿Jas ta c'u lo cuban we achi ri' chuya'ic ru tijal chke pa tijic? —xecha'.

⁵³ Ri Jesús xubij chque: Kas tzij ri quinbij chech alak chí we ri alak man cätij tä alak ri nu cuerpo, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, man cätij tä alak ri nu quiq'uel, te c'u ri' man cäc'oji tä na ri c'aslemal alak ri'. ⁵⁴ Jachin ri cutij ri nu cuerpo xukuje' cutij ri nu quiq'uel, c'o c'u u c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Ri in c'ut quinc'astajisaj na chquixol ri cäminakib pa ri q'uisbal k'ij. ⁵⁵ Ri nu cuerpo c'ut are ri kas wa, ri nu quiq'uel are kas je' jas ri vino ri cätijowic. ⁵⁶ Jachin ri cutij ri nu cuerpo, xukuje' cutij ri nu quiq'uel kas cäc'oji ri are' wuc' in, ri in xukuje' kas quinc'oji ruc' are'. ⁵⁷ Ri nu Tat ri xintakow lok c'o u c'aslemal. Ri in xukuje' in c'asal rumal ri Are'. Je ri' xukuje' jachin ri cutzuk rib chwe in, cäc'asi na wumal in. ⁵⁸ Are tajin quintzijon chrij ri wa ri petinak chila' chicaj. We wa ri' man junam tä ruc' ri maná ri xquitij ri nan tat alak ojer, xecäm c'u ri e are'. Are c'u ri cutij re we wa ri' cäc'asi na pa tak ri k'ij ri junab ri quepetic, —xcha ri Jesús chque ri winak aj Israel.

⁵⁹ Ri Jesús xubij wa' we tzij ri' chque ri winak ri qui mulim quib pa ri rachoch Dios pa Capernaum che qui tijoxic.

Ri Jesús cäch'aw chrij ri tzij ri cuya c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic

⁶⁰ Aretak xquita wa' we tijonic ri', e q'uia chque ri winak ri e c'o ruc' xquibij: Sibalaj c'äx wa' ri tzij ri xubij. ¿Jachin ta lo ri cäcowinic cutatabej? —xecha'.

⁶¹ Ri Jesús c'ut xretamaj chi c'äx tajin quech'aw chrij rumal ri tzij ri xubij, xuta' c'u chque: ¿A tzel cäta alak ri xinbij? —xcha chque. ⁶² ¿Jas c'u ri cäc'ulmataj ri' we ta quinil alak in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quintzelejic quinpaki c'u chicaj jawije' ri in c'o wi nabe? ⁶³ Ri Lok'alaj Espiritu are ri cäyo'w ri c'aslemal. Ri cuerpo xak u tuquiel man c'o tä u patän. Ri tzij c'ut ri nu bim chech alak e are' kas tzij ri quepe ruc' ri Dios, xukuje' cäquiya c'aslemal. ⁶⁴ E c'o c'u jujun chech alak ri man quecojon taj, —xcha chque.

Kas c'u retam ri Jesús petinak lok jachin tak ri man quecojon tä che, xukuje' jachin ri' ri cäjachow na. ⁶⁵ Xubij c'ut: Rumal ri' nu bim chech alak chi man c'o tä jun ri cuya' cäpe wuc' in we ta mat cäc'am lok rumal ri nu Tat.

⁶⁶ Tzare chi' c'ut e q'uia chque ri e c'o ruc' ri Jesús xquiya canok, man xec'oji tä c'u ruc'. ⁶⁷ Te ri' ri Jesús xuta' chque ri cablajuj u tijoxelab, xubij: ¿A quiwaj ix xukuje' quixe' cuc'? —xcha chque.

⁶⁸ Xch'aw c'u ri tat Simón Pedro, xubij: Kajaw, ¿jachin chi ruc' cuje' wi? Ri tzij la e are tzij ri cäquiya c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. ⁶⁹ Ri uj, uj cojoninak che la, ketam chi lal ri' ri Cristo, ru C'ojol ri c'aslic Dios, —xcha che.

⁷⁰ Ri Jesús xch'awic, xubij: ¿A mat ix cablajuj xixincha' rech quixc'oji wuc'? Pune je ri' jun chiwe are c'o ri Itzel pa ranima', —xcha chque.

⁷¹ Ri Jesús aretak xubij wa' are tajin cäch'aw chrij ri Judas Iscariote ru c'ojol ri tat Simón. Je ri', rumal chi ri tat Judas are ri cäjachow na, pune are jun chque ri cablajuj u tijoxelab.

7

Waral cäkil wi chi ru chak' ri Jesús nabe man xecojon tä che

¹ Te c'u ri' ri Jesús xubinibej ri Galilea. Man craj taj cäc'oji pa Judea rumal chi ri winak aj Israel cäcaj cäquicämisaj. ² Xa c'u jubik' craj man curik ri nimak'ij que ri Cäbal,* jun chque ri qui nimak'ij ri winak aj Israel. ³ Ru chak' ri Jesús xquibij che: Mat canaj waral. Jat pa Judea rech xukuje' ra tijoxelab ri e c'o chila' cäquil na ri cajmabal ri cabano. ⁴ We jun winak craj chi kas quetamax u wäch, man cuban tä ri' chic'uyal ri cubano. We ri at caban tak ri cajmabal ri', chabana wa' chquiwäch conojel ri winak, —xecha che.

⁵ K'alaj c'ut chi ru chak' ri Jesús xa man xecojon tä che. ⁶ Te ri' xubij ri Jesús chque: Ri in mäja' curik ri k'ij chwe, are c'u ri ix apachique k'ij utz chiwe cuya' quixe'c. ⁷ Ri winak ajuwächulew man quecowin taj cäquetzelaj i wäch ix. Are c'u ri in cäquetzelaj nu wäch rumal chi quink'alajisaj chquiwäch chi man utz tä ri cäca'no. ⁸ Ri ix c'ut, jix pa ri nimak'ij. Ri in man quine' taj, rumal chi mäja' curik ri k'ij chwe.

⁹ Aretak xbitaj wa' we tzij ri' chque, xcanaj ri Are' pa Galilea.

Ri Jesús copan pa ri nimak'ij que ri Cäbal

¹⁰ Aretak c'ut e benak chi ru chak' ri Jesús pa ri nimak'ij, ri Are' xukuje' xe' na pa ri nimak'ij, pune man xuc'ut tä rib chquiwäch ri winak. Xane xak

* **7:2** “Nimak'ij que ri Cäbal”: Chawila' ri tzij “Cäbal” pa ri Diccionario, q'uisbal re we Nuevo Testamento.

chic'uyal xe' ri Are'. ¹¹ Ri winak aj Israel xquitij u tzucuxic pa ri nimak'ij, xquibij: ¿Jawije' c'o wi ri achi ri'? —xecha'.

¹² Chquixol c'u ri winak, q'uia ri cäbix chrij ri Jesús. Jujun cäquibij: “Are jun utzalaj achi,” —quecha'. Niq'uiyaj chic cäquibij: “Man are tä utzalaj achi, rumal chi queusub ri winak,” —quecha'.

¹³ Man c'o tä c'u jun ri cucoch'o cäresaj u tzijol ri Jesús rumal chi cäquixej quib chquiwäch ri qui nimakil ri winak aj Israel.

¹⁴ Niq'uiyajirinak chi c'u ri nimak'ij aretak ri Jesús xoc bi pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej c'u qui tijoxic ri winak. ¹⁵ Are c'u ri winak aj Israel sibalaj tajin cäquicajmaj wa', xquibij: ¿Jas lo wa' chi sibalaj q'uia retam we achi ri', man c'o tä c'u jawije' u tijom wi rib? —xecha'.

¹⁶ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ri tijonic ri quinya man wech tä in, xane rech ri Jun ri xintakow lok. ¹⁷ We c'o jun kas curayij u banic ri craj ri Dios, cäretamaj na we ri nu tijonic kas cäpe ruc' ri Dios, o xak pa we wi quintzijonic. ¹⁸ Ri winak ri xak pa re wi cätzijonic, xa are craj ri' chi cänimarisax u k'ij cumal ri winak. Jachin c'u ri craj chi are cänimarisax u k'ij ri xtakow lok, cubij ri' ri kas tzij, man are tä jun banal tzij, —xcha chque.

¹⁹ ¿A mat kas tzij chi ri ka mam Moisés xuya ri Pixab chech alak? Pune je ri', man c'o tä c'u jun chech alak ri cunimaj ri Pixab ri'. ¿Jas che caj alak quincämisaj alak? —xcha chque.

²⁰ Ri winak xech'awic, xquibij: ¡Xa c'o jun itzel espíritu chawe! ¿Jachin lo ri craj catcämisanic? —xecha che.

21 Ri Jesús xubij chque: Xa ruc' jun cajmabal ri xinban pa ri k'ij re uxlanem, ri alak sibalaj cäcajman alak che. 22 Ri ka mam Moisés xunak'atajisaj alak chucojic retal ri ojer trato.† Pune ta ne man are tä ri are' xchapow lok u banic wa', xane are qui tijonic can ri nan tat alak ojer. Ri alak c'ut cäcoj alak retal ri ojer trato che jun alaj ala pune pa ri k'ij re uxlanem. 23 We c'u ri alak rumal ri u nimaxic ri Pixab ri xutz'ibaj ri ka mam Moisés cäcoj alak retal ri ojer trato che ri ala pune pa ri k'ij re uxlanem, ¿jas c'u che xpe oyowal alak chwe in aretak xincunaj ronojel ru cuerpo jun achi pa ri k'ij re uxlanem? —cächa'. 24 C'o jas mäbij alak chrij ri winak we utz cäpetic o man utz tä cäpetic. Aretak c'o jas cäbij alak chrij jun winak chic, kas chomaj na alak jas ri cäban alak, bana c'u alak wa' ruc' jicomal.

Ri Jesús cubij jawije' chi' petinak wi ri Are'

25 Te c'u ri' jujun chque ri winak aj Jerusalén xquichapla u ta'ic, xquibij: ¿A mat are wa' we achi ri' ri tajin cätzucuxic rech cäcämisaxic? —quecha'. 26 Chiwilampe', cätzijon cuc' ri winak, man c'o tä c'u jun c'o jas cubij che. ¿A xa ta c'u lo kas cäquicoj ri k'atal tak tzij chi we achi ri' are ri Cristo? —quecha'. 27 Ri uj c'ut ketam jawije' petinak wi wa' we achi ri'. Aretak c'ut cäpe ri' ri Cristo, man c'o tä jun ri' etamaninak jawije' cäpe wi, —xecha ri winak.

28 Aretak ri Jesús, ri tajin cuya tijonic pa ri nimalaj rachoch Dios, xuta wa' co xch'awic, xubij: Cäbij alak chi etam alak nu wäch, xukuje' chi etam

† 7:22 “Circuncisión”: Chawila' Hechos 7:8, nota.

alak jawije' chi' quinpe wi. Man in petinak tä c'ut xak pa we wi, xane in takom lok rumal ri Jun ri kas jicom ranima'. Ri alak c'ut man etam tä alak u wäch. ²⁹ Ri in wetam u wäch rumal chi in petinak ruc', xukuje' are ri Are' in takowinak lok, —xcha chque.

³⁰ Xcaj c'ut xquic'am bi pa che', man c'o tä c'u jun xchapowic rumal chi mäja' curik ru k'ij. ³¹ E q'uia c'ut xecojon che, xquibij c'ut: Aretak cäpe ri Cristo, ¿a cuban ta c'u lo más cajmabal tak etal chic chuwäch ri u banom we achi ri'? —xecha'.

Ri tata'ib fariseos cäquitak u c'amic bi ri Jesús pa che'

³² Ri tata'ib fariseos xquita ri cäquibij ri winak chrij ri Jesús. Xa je ri' ri e are' cuc' ri qui nimakil sacerdotes† xequitak bi jujun chajinelab re ri nimalaj rachoch Dios chuc'amic bi ri Jesús pa che'.

³³ Te ri' xubij ri Jesús: Xak quieb oxib k'ij chic quinc'oji na uc' alak, te c'u ri' quintzelej na ruc' ri xintakow lok. ³⁴ Ri alak quintzucuj na alak, man quinrik tä chi c'u alak rumal chi man cäcowin tä alak copan alak chila' jawije' ri quinec'ol wi in, —xcha chque.

³⁵ Ri qui nimakil ri winak aj Israel c'ut, xquichaplej u ta'ic chbil tak quib, xquibij: ¿Jawije' ta c'u que' wi wa' we achi ri' chi man cujcowin tä uj quekarika'? ¿A xa ta c'u lo que' cuc' ri winak aj Israel ri e jabuninak chquixol ri winak aj Grecia che qui tijoxic ri winak aj Grecia? ³⁶ ¿Jas quel cubij wa' ri xubij chke: “Quintzucuj na alak, man

† **7:32** “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xukuje' ri Diccionario, q'uisbal re we Nuevo Testamento.

quinrik tä chi c'u alak rumal chi man cäcowin tä alak copan alak chila' jawije' ri quinec'ol wi"? —xcha ri', —xecha'.

Ri Kajaw Jesús cubij chi Are je' ta ne joron ri cuya c'aslemal

³⁷ Pa ri q'uisbal k'ij re ri nimak'ij, ri k'ij ri sibalaj nim na u banic, ri Jesús xtaq'ui ak'anok chquixol ri winak, co xch'awic, xubij: We c'o jun cächaki'j u chi', chpet wuc', chutija u joron. ³⁸ Je' jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic: Jachin ri cäcojon chwe, cäq'uiy na lok pa ranima' joron ri cuya ri kas c'aslemal, —cächa', —xcha ri Jesús chque ri winak.

³⁹ Ri Jesús c'ut, are tajin cäch'aw chrij ri Lok'alaj Espíritu ri cäquic'am na ri winak ri quecojon che ri Are'. Mäja' c'u cäyi' lok ri Lok'alaj Espíritu rumal chi mäja' cätzelej ri Jesús chila' chicaj rech cänimarisax u k'ij.

Ri winak jalajoj ri cäquichomaj chrij ri Jesús

⁴⁰ Jujun chque ri winak, aretak xquita ri xubij ri Jesús, xquibij: Kas tzij we achi ri' are wa' ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios ri cäbixic chi cäpe na, —xecha'.

⁴¹ Niq'uijaj chic xquibij: Are wa' ri Cristo, —xecha'.

Niq'uijaj chi c'ut xquibij: ¿A xa ta c'u lo pa Galilea cäpe wi ri Cristo? ⁴² Ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic cubij chi ri Cristo rajwaxic chquixol ri rachalaxic ri ka mam David ri nim takanel cäpe wi na. Pa Belén c'ut cäpe wi na, ri tinimit ri xc'oji wi ri ka mam David, —xecha'.

⁴³ Je c'u ri' ri winak xquitasala quib rumal rech ri Jesús. ⁴⁴ E c'o jujun ri xcaj xquic'am bi pa che', man c'o tä c'u jun xchapowic.

Ri k'atal tak tzij man quecojon tä che ri Jesús

⁴⁵ Xetzelej c'u ri chajinelab re ri nimalaj rachoch Dios, xeopan chila' jawije' e c'o wi ri tata'ib fariseos xukuje' ri qui nimakil ri sacerdotes. Ri e are' c'ut xquita' chque: ¿Jas che man xic'am tä lok ri Jesús? —xecha'.

⁴⁶ Ri chajinelab xech'awic, xquibij: ¡Man c'o tä jun achi ka tom je' cätzijonic jas ri cätzijon ri achi ri! —xecha'.

⁴⁷ Are c'u ri tata'ib fariseos xquibij chque: Ri ix xukuje' xa xiya iwib pa subic. ⁴⁸ ¿A c'o pu lo jun chque ri ka nimakil ri cojoninak che, o jun ne chque ri tata'ib fariseos? ¡Man c'o taj! —xecha'.

⁴⁹ Xquiq'uiäk itzel tzij pa qui wi', xquibij: ¡We winak ri' man quietam tä ri Pixab! —xecha chque.

⁵⁰ Are c'u ri tat Nicodemo ri xopan ruc' ri Jesús chak'ab, are jun chque ri tata'ib fariseos. Xubij c'u chque: ⁵¹ Ri ka Pixab cubij chi man cuya' taj cäkak'at tzij puwi' jun winak chi cäc'äjisax u wäch we ta mat nabe cäkata na jas ri cubij che retamaxic jas ri u banom, —xcha chque.

⁵² Te ri' xech'aw ri e are', xquibij che ri tat Nicodemo: E c'u ri lal, ¿a lal aj Galilea xukuje'? —xecha che. Na'l siq'uij la ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic, quil c'u na la chi man c'o tä jun k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios ri petinak pa Galilea, —xecha che.

⁵³ Chquijujunal c'ut xebe' cho tak cachoch.

8

Waral cäkil wi ri ixok ri xuban ri nimalaj mac chrij ri rachajil

¹ Are c'u ri Jesús xe' pa ri nimalaj juyub ri cäbix “Olivos” che. ² Aretak xsakir chucab k'ij, ri Jesús xtzelej lok, xe' pa ri nimalaj rachoch Dios. Conojel ri winak xquimulij quib ruc'. Ri Are' c'ut xt'uyi'c, xuchaplej qui tijoxic. ³ Te ri' ri tijonelab re ri Pixab xukuje' ri tata'ib fariseos xquic'am lok jun ixok ri xquiriko tajin cuban ri nimalaj mac ri äwas u banic chrij ri rachajil. Xquiya c'u chquixol ri winak ri e c'o chila'. ⁴ Xquibij c'u che ri Jesús: Ajtij, we ixok ri' xriktajic tajin cuban ri nimalaj mac ri äwas u banic chrij ri rachajil. ⁵ Ri Pixab ri xutz'ibaj ri ka mam Moisés cubij chi rajwaxic cäkacämisaj chabaj jun ixok ri je' cuban wa'. E ri lal, ¿jas c'u cäbij la? —xecha che.

⁶ Xquibij wa' che xak rech cäkaj pa qui k'ab, je c'u ri' quecowinic cäquibij chi c'o u mac ri Jesús. Are c'u ri Jesús xa xpachi'c, xuchaplej tz'ibanic cho ri ulew ruc' ri u wi' u k'ab. ⁷ Xquitakej c'u u c'otic u chi' ri Jesús. Xa je ri' ri Are' xujicomaj rib, xubij c'u chque: Apachin chech alak ri man c'o tä u mac, chuq'uiäka ri nabe abaj chrij we ixok ri', —xcha chque.

⁸ Xpachi chi jumul ri Jesús, xutakej tz'ibanic cho ri ulew. ⁹ Aretak c'ut xquita ri xubij ri Jesús, xquina' quib pa canima' chi c'o qui mac. Chquijunal c'ut xquichap elem bic. Nabe xebel bi ri ri'jab. Aretak conojel e elinak chi bic, xak xuwi chi ri Jesús c'o canok ruc' ri ixok ri canajinak can chila'. ¹⁰ Te ri' ri Jesús xujicomaj rib. Man c'o tä

c'u jun xrilo, xane xak xuwi ri ixok. Ri Are' xubij che: Nan, ¿jawije' e c'o wi ri cäquibij chi c'o mac la? ¿A mat c'o jun xcanaj can chuk'atic tzij puwi' la chi cäc'äjisax wäch la? —xcha che.

¹¹ Ri ixok xubij che ri Jesús: Man c'o tä jun, Tat, —xcha che.

Are c'u ri Jesús xubij che: Ri in xukuje' man quink'at tä tzij puwi' la chi cäc'äjisax wäch la. ¡Oj ba' la chanim, mämacun chi c'u la! —xcha che.

Ri Jesús are je' jas jun candela ri cuya sakil chque ri winak cho ruwächulew

¹² Xtzijon chi jumul ri Jesús cuc' ri winak, xubij chque: In ri', ri in quinya sakil chque ri winak cho ruwächulew. Jachin ri cäpe wuc', cäc'oji na ri sakil ruc' ri cuya c'aslemal, man cäbin tä chi c'u pa ri k'ekum, —xcha chque.

¹³ Te ri' ri tata'ib fariseos xquibij che ri Jesús: Ri lal xak tuquiel la tajin cäk'alajisaj la ri utz chij ib la. Rumal ri' ri tajin cäk'alajisaj la man c'o tä u patän, —xecha che.

¹⁴ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ri tajin quink'alajisaj chwij in, kas tzij c'o u patän, pune xak nu tuquiel quink'alajisaj ri utz chwij chbil wib. Wetam c'ut jawije' ri in petinak wi, xukuje' jawije' ri quine' wi. Ri alak c'ut man etam tä alak jawije' ri quinpe wi, man etam tä c'u alak jawije' ri quine' wi. ¹⁵ Ri alak je' cäk'atow tzij alak jas ri quek'atow tzij ri winak ajuwächulew. Ri in c'ut man quink'at tä tzij puwi' jachin jun. ¹⁶ We c'u quink'at tzij, jicom quinban chuk'atic tzij. Je ri', rumal chi man xak tä nu tuquiel quink'at tzij, xane ri nu Tat ri xintakow lok Are cuk'at tzij junam wuc'. ¹⁷ Pa ri Pixab alak tz'ibtal wi chi aretak quieb

winak junam ri cäquibij chrij ri xquilo o chrij ri xquito, rajwaxic ri' cäcojic chi kas tzij ri cäquibij. ¹⁸ Ri in c'ut quink'alajisaj ri kas tzij chwij chbil wib, xukuje' ri nu Tat ri xintakow lok cuk'alajisaj ri kas tzij chwij, —xcha ri Jesús chque.

¹⁹ Te ri' ri tata'ib fariseos xquita' che ri Jesús: ¿Jawije' c'o wi ri tat la? —xecha che.

Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ri alak man kas tä etam alak nu wäch, xukuje' man etam tä alak u wäch ri nu Tat. We ta kas etam alak nu wäch in, etam ta alak u wäch ri' ri nu Tat xukuje', —xcha chque.

²⁰ Ri Jesús xubij wa' we tzij ri' aretak tajin cuya tijonic pa ri nimalaj rachoch Dios chunakaj ri c'olibal re tak ri cuchuj. Man c'o tä c'u jun xc'amow bi pa che' rumal chi mäja' curik ru k'ij.

Ri Jesús cubij chi ri Are' are ajchila' chicaj

²¹ Ri Jesús xch'aw chi jumul, xubij chque: Ri in quine'c. Ri alak c'ut quintzucuj na alak. Pa ri mac alak c'ut cäcäm wi alak, rumal chi man cäcowin tä alak que' alak chila' jawije' ri quine' wi, —xcha chque.

²² Te ri' ri winak aj Israel xquibij: ¿A xa ta lo cucämisaj rib, rumal c'u ri' cubij chi man cujcowin taj cuje' chila' jawije' ri que' wi? —xecha ri e are'.

²³ Te ri' xubij ri Jesús chque: Ri alak, xak alak ajwaral, are c'u ri in chila' chicaj quinpe wi. Ri alak, xak alak ajuwächulew. Are c'u ri in man in ajuwächulew taj. ²⁴ Rumal ri' xinbij chech alak chi pa ri mac alak cäcäm wi alak. Rumal chi we man cäcoj tä alak chi in ri' ri tajin quinbij, pa ri mac alak cäcäm wi na alak, —xcha chque.

²⁵ Te ri' xquita' che ri Jesús, xquibij: ¿Jachin c'u ri lal? —xecha che.

Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ojer ri' nu bim chech alak jachin ri in, —xcha chque. ²⁶ Q'uia ri cwaj quinbij chech alak chrij ri tajin quinwilo chuk'atic tzij chrij ri cäban alak. Are c'u ri xintakow lok cubij ri kas tzij. Ri in c'ut, jachique ri nu tom chuchi' ri Are', are wa' ri quinbij chque ri winak ajuwächulew, —xcha chque.

²⁷ Ri e are' c'ut man xquich'ob taj chi ri Jesús are tajin cäch'aw chrij ri ka Tat chila' chicaj. ²⁸ Rumal ri' xubij chque: Aretak ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quinyac na chicaj umal alak chquiwäch ri winak, quetamaj c'u na alak chi In Ri'. Man c'o tä c'u jas quinbano xak pa we wi, xane xak xuwi quinbij ri u c'utum ri ka Tat chnuwäch, —xcha chque. ²⁹ Are c'u ri xintakow lok c'o wuc' in. Ri nu Tat man in u yo'm tä can nu tuquiel rumal chi amak'el ronojel k'ij are quinban ri utz cäril wi ri Are', —xcha chque ri winak aj Israel.

³⁰ Aretak ri Jesús xubij wa' we tzij ri', e q'uia xecojon che ri Are'.

Ru C'ojol ri Dios cujresaj pu k'ab ri Itzel

³¹ Xubij c'u ri Jesús chque ri winak aj Israel ri xecojon che: We ri alak cätakej alak u banic ri nu bim chech alak, kas tzij alak nu tijoxelab, —xcha chque. ³² Quetamaj c'u na alak ri kas tzij, ri kas tzij c'ut cubano chi tzokopital chi alak, —xcha chque.

³³ Ri winak aj Israel xech'awic, xquibij: Ri uj are ka mam ri Abraham ojer, man uj cojom tä c'u xak che patänil re jun winak. ¿Jas lo wa' chi cäbij la chke chi cujtzokopitaj na? —xecha che.

³⁴ Ri Jesús xubij chque: Kas tzij quinbij chech alak chi conojel ri quemacunic e cojom ri' che patänil tak re ri mac. ³⁵ Jun ri cojom che patäninel man are tä kas ajpaja. Are c'u ri u c'ojol ri rajaw ja kas ajpaja ri' amak'el ronojel k'ij. ³⁶ Je c'u ri', we ri in, in u C'ojol ri Dios quintzokopin chech alak, kas tzij ri' chi tzokopital chi alak, —xcha chque. ³⁷ Ri in wetam chi ri mam alak are ri Abraham ojer. Caj c'u alak quincämisaj alak rumal chi man cäcoj tä alak ri quinbij chech alak. ³⁸ Ri in are quinbij ri u c'utum ri nu Tat chnuwäch. Are c'u ri alak are cäban alak jachique ri bim chech alak rumal ri tat alak, —xcha ri Jesús chque.

³⁹ Ri e are' xech'awic, xquibij: Ri ka tat uj are ri ka mam Abraham ojer, —xecha'.

Ri Jesús xubij chque: We ta kas tzij are tat alak ri ka mam Abraham, are ta cäban alak ri' jas ri xuban ri are'. ⁴⁰ Pune nu bim ri kas tzij chech alak ri u c'utum ri Dios chnuwäch, ri alak caj alak quincämisaj alak. Ri ka mam Abraham man c'o tä jumul ri je' xuban wa'. ⁴¹ Ri alak c'ut je' cäban alak jas ri cuban ri tat alak, —xcha ri Jesús chque.

Ri e are' c'ut xquibij che: Ri uj, man uj alc'ualaxelab taj ri mat k'alaj u wäch ka tat. Ri ka Tat xa jun c'olic, are c'u ri Dios, —xecha'.

⁴² Ri Jesús c'ut xubij chque: We ta kas tzij chi ri Dios are Tat alak, quinaj ta alak ri' rumal chi ri in ruc' ri Dios in petinak wi, waral c'ut in c'o wi. Man in petinak taj xak pa we wi, xane are ri Dios xintakow lok. ⁴³ ¿Jas che ri alak man cäcowin tä alak chuch'obic ri quinbij? Xa rumal chi man caj tä alak cätatabej alak ri nu tzij. ⁴⁴ Ri tat alak are ri Itzel. Ri alak, alak rech ri are', are c'u caj alak

cäban alak jachique ri craj ri are'. Ri Itzel are jun cämisanel ojer lok. Ri are' man cuban tä ri kas tzij, man cubij tä c'u ri kas tzij. Aretak cuban tzij, are cubij ri u banic ri are'. Are jun banal tzij, qui tat c'ut ri banal tak tzij. ⁴⁵ Ri in c'ut quinbij ri kas tzij, rumal c'u ri' ri alak man cäcoj tä alak ri nu tzij. ⁴⁶ ¿Jachin chech alak cäcowinic cuk'alajisaj chi kas tzij c'o mac nu banom? We c'u quinbij ri kas tzij, ¿jas c'u che man cäcoj tä alak ri quinbij? ⁴⁷ Apachin ri rech ri Dios cutatabej ri' ru Tzij ri Dios. Are c'u ri alak man alak tä rech ri Dios. Rumal ri' man caj tä alak cätatabej alak ru Tzij ri Dios, —xcha ri Jesús chque ri winak aj Israel.

Waral cäkil wi chi ri Cristo c'o chic mäjok cäc'oji ri Abraham

⁴⁸ Ri winak aj Israel xquibij che ri Jesús: Kas tzij ri xkabij aretak xkabij chi ri lal, xa lal aj Samaria,* xukuje' chi ri lal c'o jun itzel espíritu che la, — xecha che ri Jesús.

⁴⁹ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Man c'o tä jun itzel espíritu chwe. Ri tajin quinbano, xa tajin quinya u k'ij ri nu Tat, are c'u ri alak xa quesaj alak nu q'uixbal. ⁵⁰ Ri in c'ut man cwaj taj chi cäyi' nu k'ij, pune ta ne c'o Jun ri craj chi cäyi' nu k'ij, cuk'at c'u na tzij ri Are' pa qui wi' ri cäquetzelaj nu wäch. ⁵¹ Kas tzij quinbij chech alak chi jachin ri cunimaj ri quinbij, man cäcäm tä na ri are', —xcha chque.

⁵² Te ri' ri winak aj Israel xech'awic, xquibij: Cämich kas xel chi sak chkawäch chi xa c'o jun itzel

* **8:48** Ri winak aj Israel sibalaj xquetzelaj qui wäch ri winak aj Samaria. Ri u bixic ri tzij ri', "xa lal aj Samaria", che jun winak are junam ruc' ru q'uiäkic itzel tzij puwi'.

espíritu che la, —xecha che ri Jesús. Ri ka mam Abraham, xukuje' conojel ri k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios xecämíc, te c'u ri' cäbij la: “Jachin ri cunimaj ri quinbij man cäcäm taj,” —cächa la.
⁵³ ¿A lal ta c'ut nim na ri k'ij la chuwäch ri ka mam Abraham? Ri are' xcämíc, xukuje' xecäm ri k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios. ¿Jachin ta c'u ri lal ri cäban che ib la? —xecha che.

⁵⁴ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: We ta xak in quinya nu k'ij chbil wib, man c'o tä u patän ri'. Are c'u ri cäyo'w nu k'ij are ri nu Tat, ri cäbij alak chi are Dios alak. ⁵⁵ Ri alak c'ut man etamam tä alak u wäch. Ri in kas tzij wetam u wäch. We ta quinbij chi man wetam tä u wäch, in banal tzij ta ri' je' jas ri alak. Ri in c'ut kas tzij wetam u wäch, quinnimaj c'ut ri cubij. ⁵⁶ Ri Abraham ri mam alak xquicotic aretak xuto chi cäril na ri nu k'ij. Xril c'ut, kas c'u xquicotic, —xcha chque.

⁵⁷ Ri winak aj Israel xquibij che ri Jesús: Mäja' ne niq'uij ciento junab la, te c'u ri' cäbij la chi xil la u wäch ri ka mam Abraham, —xecha che.

⁵⁸ Ri Jesús xch'awic, xubij: Kas tzij quinbij chech alak chi ri in, in c'o chic ojer, c'ä mäjok cäc'oji ri Abraham, —xcha chque ri winak aj Israel.

⁵⁹ Xepe c'u ri winak aj Israel, xquic'am abaj rech cäqui'uiäk chrij ri Jesús. Ri Are' c'ut, xuc'u' rib chquiwäch, xel lok pa ri nimalaj rachoch Dios, xoc'ow chquixol ri winak, xe'c.

9

Ri Jesús cucunaj jun achi ri moy tzaretak xil u wäch

¹ Ri Jesús benak pa ri be aretak xril jun achi ri moy tzaretak xil u wäch. ² Ru tijoxelab xquita' che ri Jesús: Ajtij, —xecha che. ¿Jas che moy we achi ri' tzaretak xil u wäch? ¿A xa rumal ri qui mac ru nan u tat o xa rumal ru mac ri are'? —xecha che.

³ Ri Jesús xubij chque: Man rumal tä rech ru mac ri are', man rumal tä c'u rech ri qui mac ru nan u tat, xane rech rumal ri are' cäk'alajin ri cäcowin ri Dios chubanic, —xcha chque. ⁴ Chanim ri' ri c'o na ri k'ij, rajwaxic chi quinban na ri xintak chubanic rumal ri xintakow lok. Coc c'u na ri ak'ab aretak man c'o tä chi jun cäcowinic cächacunic. ⁵ Pa tak we k'ij ri' aretak in c'o cho ruwächulew, ri in quinya sakil chque ri winak ajuwächulew, —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

⁶ Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xutzak u chub pulew, xuban jubik' xok'ol ruc' ru chub, xubil c'u chrij tak ru wak'äch ri moy. ⁷ Te c'u ri' xubij che: ¡Oj la! Ch'aja la ri wäch la pa ri atinibal ri cäbix “Siloé” che. (We bi'aj ri' quel cubij “Takom”.)

Ri moy achi xe'c, xuch'aj ru wäch. Aretak xtzelej lok, xcowinic xca'y chic. ⁸ Are c'u ri u c'ul tak ja, xukuje' ri winak ri quetamam u wäch chi moy nabe, xquibij: ¿A mat are wa' we achi ri' ri cät'uyi chi' tak ri be chuta'ic u limosna? —xecha'.

⁹ Jujun xquibij: Je', are wa', —xecha'.

Niq'uij chic xquibij: Man are taj. Xak c'u junam quel ruc', —xecha'.

Are c'u ri achi ri moy can nabe xubij: Je', in ri', —xcha chque ri winak.

¹⁰ Te ri' ri winak xquita' che ri achi: ¿Jas lo wa' chi catcowin chic catca'yic? —xecha che.

¹¹ Ri are' xch'awic, xubij chque: Ri achi ri Jesús u bi' xuban jubik' xok'ol, xubil chrij tak ri nu wak'äch, te c'u ri' xubij chwe: “Oj la chi' ri atinibal ri cäbix “Siloé” che, ch'aja la ri wäch la chila',” — xcha chwe. Xine' c'ut. Aretak xch'ajtaj ri nu wäch, xincowinic xinca'yic, —xcha chque.

¹² Te ri' ri winak xquibij: ¿Jawije' c'o wi ri achi ri'? —xecha che.

Ri are' xubij chque: Man wetam taj, —xcha chque.

Ri tata'ib fariseos cäquic'ot u chi' ri moy achi ri xutziric

¹³ Te ri' xquic'am bi ri achi ri moy can nabe, xequiya chquiwäch ri tata'ib fariseos. ¹⁴ Are c'u jun k'ij re uxlanem aretak ri Jesús xuban ri jubik' xok'ol, xucunaj ri achi ri moy. ¹⁵ Ri tata'ib fariseos xukuje' xquita' che ri achi chi jas lo wa' chi cäcowin chic cäca'yic. Ri are' xubij chque: Xubil xok'ol chrij tak ri nu wak'äch, te c'u ri' xinch'aj ri nu wäch. Quinca'y chi c'u cämich, —xcha chque.

¹⁶ Te ri' jujun chque ri tata'ib fariseos xquibij: Ri achi ri xbanow wa' we cunanich ri' man rech tä ri Dios, rumal chi man nim tä cäril wi ri k'ij re uxlanem, —xecha'.

Niq'uij chi c'ut xquibij: ¿Jas ta c'u lo wa' chi cäcowinic cuban tak we cajmabal etal ri' we ta kas tzij ajmac? —xecha'.

Je ri' chi man xjunamataj tä ri qui chomanic, xquitasala c'u quib. ¹⁷ Xquita' chi c'u jumul che ri achi ri moy can nabe: E ri at, ¿jas cabij at chrij ri achi ri xcunan ra wak'äch? —xecha che.

Ri are' c'ut xubij: Ri in quinbij chi are jun k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios, —xcha chque.

¹⁸ Are c'u ri winak aj Israel man xquicoj taj chi ri achi ri' are wa' ri moy can nabe, cämïc c'ut cäca'y chic. C'ä te' xquicojo aretak xesiq'uix na lok ru nan u tat ri achi ri xcunatajic. ¹⁹ Xquita' c'u chque: ¿A are wa' ri alc'ual alak ri cäbij alak chi moy xil u wäch? ¿Jas lo wa' chi cämïc cäcowin chic cäca'yic? — xecha chque.

²⁰ Ru nan u tat xech'awic, xquibij: Ketam chi are wa' ri kalc'ual ri moy xil u wäch. ²¹ Man ketam tä c'ut jas wa' chi cämïc cäcowin chic cäca'yic, man ketam tä c'u jachin ri xcunan ru wak'äch. Ta' alak che ri are'. Achi chi ya', cubij c'u na chech alak jas wa' chi cäcowin chic cäca'yic, — xecha chque.

²² Je wa' xquibij ru nan u tat rumal chi xa xquixej quib chquiwäch ri winak aj Israel. Ri e are' c'ut qui chomam chic junam chi jachin ri cucojo chi ri Jesús are ri Cristo cäquesaj na bi pa ri rachoch Dios. ²³ Rumal ri' ru nan u tat ri achi ri xcunax ru wak'äch xquibij: “Ta' alak che ri are'. Achi chi ya',” — xecha ri'.

²⁴ Te c'u ri' ri winak aj Israel xquisiq'uij chi jumul ri achi ri moy can nabe, xquibij che: Chabij ba' ri kas tzij chke chuwäch ri Dios. Ri uj ketam chi ri achi ri' are jun ajmac, — xecha che.

²⁵ Ri achi xch'awic, xubij chque: Ri in man wetam taj we are jun ajmac o man are taj, xuwi wetam chi nabe canok in moy, cämïc c'ut quincay chic, — xcha chque.

²⁶ Xquita' chi c'u jumul che: ¿Jas xuban chawe? ¿Jas xuban chucunaxic ri a wak'äch? — xecha che.

²⁷ Xch'aw ri achi, xubij chque: Xinbij chech alak, ri alak c'ut xa man cäta tä alak. ¿Jas che caj alak chi

quinbij wa' jumul chic? ¿A xa caj alak coc alak che u tijoxel? —xcha chque.

²⁸ Te ri' ri e are' xquitze'j u wäch, xquibij c'u che: Ri at, at jun ruc' we achi ri', are c'u ri uj, uj jun ruc' ri ka mam Moisés. ²⁹ Ri uj ketam chi ri Dios xch'aw ruc' ri ka mam Moisés. Are c'u we achi ri' man ketam taj jawije' ri cäpe wi, —xecha che.

³⁰ Ri achi c'ut xch'awic, xubij chque: ¡Co'l ta ne ri'! Ri alak man etam tä alak jawije' cäpe wi, ri in c'ut xucunaj ri nu wak'äch. ³¹ Kas ketam chi ri Dios man cuta tä ri qui tz'onobal tok'ob ri ajmaquib, xuwi cuta ri qui tz'onobal tok'ob ri winak ri quek'ijilan che, ri cäca'n ru rayibal. ³² Man c'o tä jumul ka tom cäbixic chi c'o jun cäcowin chucunaxic ru wak'äch jun achi ri moy xil u wäch. ³³ We ta ri achi ri' mat ruc' ri Dios petinak wi, mat c'o jas cäcowin ri' chubanic, —xcha chque.

³⁴ Te ri' xquibij che: Ri at, xa at ajmac xil a wäch. ¿A are cawaj cujatijoj? —xecha che.

Xquesaj c'u bic pa ri rachoch Dios.

E c'o ri queca'yic ri e moy chuwäch ri Dios

³⁵ Ri Jesús xretamaj chi xesax bic ri achi ri moy can nabe. Aretak ri Jesús xuriko, xubij che: ¿A cäcojon la che ru C'ojol ri Dios? —xcha che.

³⁶ Ri achi xubij che: Tat, bij la chwe jachin ri' rech ri in quincojon che, —xcha che.

³⁷ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Ilom chi la u wäch wa'. In ri', ri tajin quintzizon uc' la, —xcha che.

³⁸ Te c'u ri' ri achi xxuqui chuwäch ri Jesús, xubij che: Quincojon che la, Kajaw, —xcha che.

³⁹ Xubij c'u ri Jesús: Ri in, in petinak cho ruwächulew chuk'atic tzij, rech ri moyab cäjaktaj

ri qui wak'äch, xukuje' rech ri queca'yic quecanaj moy, —xcha'.

⁴⁰ Te ri' jujun chque ri tata'ib fariseos ri e c'o chila' ruc' ri Are', aretak xquita ri xubij ri Jesús, xquibij che: ¿A uj moy ta c'u lo uj xukuje'? —xecha che.

⁴¹ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: We ta alak moy, mat c'o mac alak ri'. Rumal c'u rech chi cäbij alak chi cäca'y alak, c'o mac alak, —xcha ri Jesús chque.

10

Waral cäkil wi ri c'utbal chrij ri qui corral chij

¹ Kas tzij quinbij chech alak chi jachin ri man coc tä bi chuchi' ri qui corral ri chij, xane xa cutzucuj jawije' cunim wi bi rib, ri achi ri' xa jun elak'om, jun t'orinel. ² Are c'u ri coc bi chuchi' ri corral are ajyuk' ri', ri chajil que ri chij. ³ Ri chajil u chi' ri corral cujak ri' chuwäch rech coquic. Ri chij c'ut cäquich'ob u wäch aretak cäch'awic. Ri ajyuk' queusiq'uij ru chij chquijujunal ruc' ri qui bi', queresaj c'u bi pa ri corral. ⁴ Aretak e resam chi bic conojel ri chij pa ri corral, cänabej bi chquiwäch, are c'u ri chij queteri bi chrij rumal chi cäquich'ob u wäch aretak cäch'awic. ⁵ Man queteri tä c'u chrij jun winak ri man quetam tä u wäch, xane xa queanimaj chuwäch rumal chi man cäquich'ob taj aretak cäch'aw jun winak ri man quetam tä u wäch, —xcha ri Jesús chque ri winak aj Israel.

⁶ Ri Jesús xucoj wa' we c'utbal ri' chquiwäch, ri e are' c'ut man xquich'ob taj jas ri xraj xubij chque.

Waral cäkil wi chi ri Jesús are ri Utzalaj Ajyuk'

⁷ Te ri' ri Jesús xubij chi jumul chque: Kas tzij quinbij chech alak. Ri in, in ru chi' ri corral ri queboc wi bi ri chij. ⁸ Conojel ri nabe xebul chnuwäch in, e elak'omab ri', e t'orinelab. Ri chij c'ut man xquitatabej taj ri xquibij. ⁹ Ri in, in ru chi' ri corral. Jachin ri wumal in coc pa ri corral curik ru tobanic ri Dios. Ri winak ri' junam ruc' jun chij ri coc pa ri corral, te c'u ri' quel bic, curik utzalaj echa'.

¹⁰ Ri elak'om xuwi petinak rech querelak'aj bi ri chij, queucämisaj, cusach qui wäch. Ri in c'ut in petinak chuya'ic qui c'aslemal, rech c'o qui c'aslemal ri kas utz na. ¹¹ In ri' ri utzalaj ajyuk'. Ri utzalaj ajyuk' cuya ru c'aslemal pa cämical rumal quech ri chij. ¹² Are c'u ri ajyuk' ri xuwi cuchomaj ri tojbal re, aretak cärilo cäpe ri utiw, queuya can ri chij, canimajic. Je ri' cubano rumal chi man are tä kas cajyuk' ri chij, xukuje' ri chij man e rech tä ri are'. Cäpe c'u ri utiw queuchap ri chij, queujabuj. ¹³ Ri achi ri' canimajic rumal chi xuwi cuchomaj ri tojbal re. Man querilij tä ri chij.

¹⁴ In ri' ri utzalaj ajyuk', wetam qui wäch ri nu chij, xukuje' ri e are' quetam nu wäch in. ¹⁵ Je' jas ri nu Tat retam nu wäch in, ri in xukuje' wetam u wäch ri nu Tat. Quinya c'u ri nu c'aslemal pa cämical rumal quech ri chij. ¹⁶ Xukuje' e c'o chi niq'uiaj nu chij ri man e c'o tä pa we corral ri'. Rajwaxic c'ut queinc'ama na lok xukuje'. Ri chij ri' cäquinimaj na ri quinbij. Xa c'u jumulaj chij cäc'oji na, xukuje' xa jun ri cajyuk'.

¹⁷ Ri ka Tat quinraj in rumal chi quinya ri nu c'aslemal pa cämical, quinc'astaj chi c'u na rech cäc'oji chic ri nu c'aslemal. ¹⁸ Man c'o tä jun qesan

ri nu c'aslemal chwe, xane ri in pa wanima' cäpe wi quinya ri nu c'aslemal. Pa nu k'ab c'o wi ru ya'ic ri nu c'aslemal, xukuje' pa nu k'ab c'o wi ru c'amic jumul chic. Are wa' ri xintak wi rumal ri nu Tat, —xcha ri Jesús.

¹⁹ Aretak ri winak aj Israel xquita wa' we tzij ri', xquichapla u tasic quib jumul chic. ²⁰ E q'uia chque xquibij: ¿Jas che cätatabej alak ri cubij? We achi ri' c'o jun itzel espíritu che, xukuje' ch'ujarinak wa', —xecha'.

²¹ Niq'uij chi c'ut xquibij: Man c'o tä jun winak ri c'o jun itzel espíritu che ri je' cätzizon wa' we ri'. ¿A cäcowin pu lo jun itzel espíritu cujak ri qui wak'äch ri moyab? —xecha'. ¡Man cuya' taj! —xecha ri'.

Ri winak aj Israel man quecojon tä che ri Jesús

²² Pa tak ri k'ij ri' xurik ri k'alaj. Are chi' tajin cäban ri nimak'ij pa ri tinimit Jerusalén, natabal re ri k'ij ri xq'uis u yaquic ri nimalaj rachoch Dios, xjach c'u pu k'ab ri Dios. ²³ Ri Jesús tajin cäwacat pa ri nimalaj rachoch Dios, pa ri rakan ja re Salomón. ²⁴ Xepe c'u ri winak aj Israel xquimulij quib chrij, xquibij che: ¿C'ä jampa' cujya la pa sak? We lal ri' ri Cristo, bij ba' la ri kas tzij cämich, —xecha che.

²⁵ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Ya nu bim chic. Ri alak c'ut man cäcoj tä alak ri xinbij. Ronojel ri u takom ri nu Tat chwe chi quinbano, are cäc'utuw na ruc' sakil. ²⁶ Ri alak c'ut man cäcojon tä alak rumal chi ri alak man jun tä cuc' ri nu chij, jas ri xinbij chech alak nabe. ²⁷ Ri nu chij quetam nu wäch aretak quinch'awic. Ri in xukuje' wetam qui wäch, queteri c'u chwij. ²⁸ Ri in quinya c'aslemal

chque ri man c'o tä u q'uisic. Man cäsach tä qui wäch, man c'o tä c'u jachin queesan pa nu k'ab. ²⁹ Ri nu Tat, ri nim na u k'ij chquiwäch conojel, are ri xeyo'w chwe. Man c'o tä c'u jachin jun queesan pu k'ab ri Are'. ³⁰ Ri in, xukuje' ri nu Tat, xa uj jun, —xcha chque.

³¹ Te ri' ri winak aj Israel jumul chic xquic'am abaj rech cäqui'uiäk chrij ri Jesús. ³² Ri Jesús xubij chque: Q'uia u wäch utzil nu banom chuwäch alak rumal ru chuk'ab ri nu Tat. ¿Rumal c'u jachique chque we utzil ri nu banom quinq'uiäk alak chabaj? —xcha chque.

³³ Ri winak aj Israel xech'awic, xquibij: Man cäkaq'uiäk tä la chabaj rumal jun chque ri utzil ri banom la, xane rumal chi bim la ri äwas u bixic chrij ri Dios. Ri lal xak lal jun achi, banom c'u ib la chi lal Dios, —xecha che.

³⁴ Ri Jesús c'ut xubij chque: Pa ri Pixab alak tz'ibtal wi ri xubij ri Dios: “Ri ix, ix dioses,” —cächa', —xcha ri Are'. ³⁵ Ketam chi ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic, man cuya' taj cäsach u wäch. Ri Dios xubij “dios” chque ri winak ri xecojon che ru Lok' Pixab. ³⁶ We ri Dios xinucha' in, te c'u ri' xinutak lok cho we uwächulew, ¿jas lo wa' ri cäbij alak chi nu bim ri äwas u bixic chrij ri Dios rumal chi xinbij chi in u C'ojol ri Dios? ³⁷ We man quinbano jachique ri cuban ri nu Tat, ri alak man rajwaxic taj cäcojon alak chwe. ³⁸ We c'u quinbano, pune ba' man cäcojon tä alak chwe, cojon ba' alak che ri quinbano rech je ri' kas quetamaj alak, xukuje' cäcoj alak chi ri ka Tat c'o pa wanima' in, xukuje' ri in, in c'o pa ranima' ri ka Tat.

³⁹ Jumul chic are ta xcaj xquic'am bi pa che'. Ri Jesús c'ut xresaj rib pa qui k'ab.

⁴⁰ Te ri' ri Jesús xe' jumul chic ch'äkäp che ri nima' Jordán chrelbal k'ij jawije' ri xuban wi kasna' ri tat Juan nabe, xcanaj c'u chila'. ⁴¹ E q'uia winak c'ut xebe' che rilic, xquibij c'ut: Kas tzij ri tat Juan, pune man xuban tä cajmabal tak etal, ronojel ri xubij chrij we achi ri' are kas tzij, — xecha'.

⁴² E q'uia winak c'ut xecojon che ri Jesús chila'.

11

Waral cäkil wi ru cämical ri tat Lázaro

¹ C'o jun achi yawab, Lázaro u bi', ri cäpe pa ri tinimit Betania, ri tinimit ri e jekel wi ri nan María xukuje' ri nan Marta ri ratz. ² We nan María ri', ri ranab ri tat Lázaro ri yawab, are wa' ri xk'ijow ri c'oc'alaj aceite chrij ri rakan ri Kajaw Jesús, ri xusu' c'u ruc' ru wi'. ³ We quieb ixokib ri' ri cachalal quib, xquitak u bixic che ri Jesús: Kajaw, ri Lázaro ri sibalaj utz la ruc', yawab ri are', — xecha bic.

⁴ Aretak xuta ri Jesús wa', xubij: Ri cämical ri cuc'am lok we yabil ri' man are tä q'uisbal re ru c'aslemal, xane xa rech cäk'alajinic chi nim u k'ij ri Dios, xukuje' rech rumal we yabil ri' cäc'utunic chi nim u k'ij ru C'ojol ri Dios, — xcha'.

⁵ Ri Jesús, pune sibalaj lok' ri nan Marta chuwäch, xukuje' ru chak', xukuje' ri tat Lázaro, ⁶ aretak xbix che chi yawab ri tat Lázaro, xcanaj na can quieb k'ij chila' jawije' ri c'o wi. ⁷ Te c'u ri' xubij chque ru tijoxelab: Jo' chi jumul pa Judea, — xcha chque.

⁸ Xquibij c'u ru tijoxelab che: Ajtij, mäja' naj ri' ri winak aj Israel ri e c'o chila' xcaj xquicämisaj la che abaj. ¿Te ri' are caj la que' chi la jumul jela'? —xecha che.

⁹ Ri Jesús xubij chque: ¿A mat cablajuj hora u pam ri jun k'ij? We jun winak cäbin pak'ij, man cätzak taj, rumal chi cäril ru sakil ri k'ij ri cäca'y puwi' ruwächulew. ¹⁰ We c'u ri winak chak'ab cäbinic, cätzakic, rumal chi man c'o tä ri sakil pa ru be, —xcha chque.

¹¹ Te c'u ri' xubij chi ri Jesús chque: Ri tat Lázaro, ri sibalaj uj utz ruc', xwaric, quine' c'ut quinc'asuj na, —xcha chque.

¹² Te ri' ri tijoxelab xquibij che ri Jesús: Kajaw, we cäwaric quel cubij wa' chi cutzir na, —xcha che.

¹³ Ri Jesús c'ut are tajin cubij chi ri tat Lázaro xcämic. Are c'u ri tijoxelab xquichomaj e are' chi are tajin cubij ri waram ri cuban jun winak. ¹⁴ Te ri' xubij ri Jesús chque chi sakil: Ri tat Lázaro ya xcämic, —xcha'. ¹⁵ Ri in quinquicotic chi man in c'o tä chila'. Are c'u utz na wa' chiwe ix rech quixcojonc. Jo' ba' jekila', —xcha chque.

¹⁶ Are c'u ri tat Tomás ri “Gemelo” cuchixic, xubij chque ri niq'uiaj tijoxelab chic ri e rachi'l: Jo' uj xukuje' rech cujecäm ruc', —xcha chque.

Ri Jesús queuc'astajisaj ri cäminakib, cuya qui c'aslemal

¹⁷ Aretak xopan ri Jesús, te' xuto chi xque' quiejeb k'ij mukutal chi ri tat Lázaro. ¹⁸ Ri alaj tinimit Betania nakaj c'o wi che ri tinimit Jerusalén. Craj c'o niq'uiaj legua u najal. ¹⁹ E q'uia c'u chque ri winak aj Israel e opaninak cho

rachoch ri nan Marta, ri nan María, chucu'bisaxic qui c'ux rumal ru cämical ri qui xibal. ²⁰ Aretak ri nan Marta xretamaj chi opanem cuban ri Jesús, xe' chuc'ulaxic, are c'u ri nan María xcanaj can cho ja. ²¹ Ri nan Marta xubij che ri Jesús: Kajaw, we ta c'o la waral, mat xcäm ri nu xibal, —xcha che. ²² Wetam c'ut chi ronojel ri cäta' la che ri Dios, ri Are' cuya na wa' che la, —xcha che.

²³ Ri Jesús xubij che: Ri a xibal cäc'astaj na chquixol ri cäminakib, —xcha che.

²⁴ Ri nan Marta xubij che ri Jesús: Je', wetam chi cäc'astaj na chquixol ri cäminakib pa ri q'uisbal k'ij, —xcha che.

²⁵ Te ri' xubij ri Jesús che: Ri in, in ri' quinc'astajisaj ri cäminakib xukuje' quinya qui c'aslemal. Jachin ri cäcojon chwe in, pune cäcäm, cäc'asi chi c'u na. ²⁶ Conojel c'u ri c'ä e c'aslic ri quecojon chwe, man quecäm tä wi. ¿A cacoj wa'? —xcha che ri nan Marta.

²⁷ Ri nan Marta xubij che: Je', Wajaw, ri in quincojo chi lal ri' ri Cristo, ru C'ojol ri Dios, ri ulinak la waral cho ri uwächulew, —xcha che.

Ri Jesús cok' chuchi' ri mukubal ri c'o wi ri tat Lázaro

²⁸ Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri nan Marta, xe'c, xusiq'uij lok ri nan María ru chak'. Xak chc'uyal xubij che: Ri Ajtij c'o waral, catusiq'uij, —xcha che.

²⁹ Ri nan María, xuwi xuto ri xbix che, chanim c'u xwalijic, xe' chuch'abexic ri Jesús. ³⁰ Mäja' c'u kas copan ri Jesús pa ri tinimit. C'ä c'o chila' jawije' ri xc'ulax wi rumal ri nan Marta. ³¹ Ri winak aj Israel, ri e c'o cuc' pa ja chucu'bisaxic

qui c'ux, aretak xquilo chi aninak xwalij bi ri nan María, xebe' ri e are' ruc'. Xquichomaj chi jela' que' chuchi' ri mukubal che ok'ej.

³² Aretak c'ut xopan ri nan María ruc' ri Jesús, xxuqui chuwäch, xubij che: Wajaw, we ta c'o la waral, mat xcäm ri nu xibal, —xcha che.

³³ Ri Jesús, aretak xrilo chi xuchap ok'ej ri nan María, xukuje' ri winak aj Israel ri e petinak ruc', sibalaj xbisonic, c'äx xuna' pa ranima'. ³⁴ Xuta' c'u chque: ¿Jawije' ri mukutal wi? —xcha chque.

Ri e are' xquibij che: Kajaw, sa'jmpe la, je'ila la, —xecha che.

³⁵ Ri Jesús c'ut xok'ic. ³⁶ Xquibij c'u ri winak aj Israel: Chiwilampe' chi sibalaj lok' chuwäch, —xecha'.

³⁷ Jujun c'u chque xquibij: We achi ri' ri xjakow ru wak'äch ri moy, ¿a mat xcowin ta wa' chubanic jun tok'ob che ri tat Lázaro rech mat xcämic? —xecha'.

Cäc'astaj ri tat Lázaro chquixol ri cäminakib

³⁸ Ri Jesús, jumul chic sibalaj c'äx tajin cuna' pa ranima', xnakajin chuchi' ri jul ri mukutal wi ri tat Lázaro. Are jun pec, cojom c'u jun abaj che tz'apibal re ru chi'. ³⁹ Ri Jesús xubij: Chesaj alak ri abaj, —xcha chque ri winak.

Are c'u ri nan Marta, ri ranab can ri cäminak, xubij che ri Jesús: Kajaw, c'o chi ruxlab ri' rumal chi xque' quiejeb k'ij wa' cäminak chic, —xcha che.

⁴⁰ Xubij c'u ri Jesús che: ¿A mat nu bim chawe chi we catcojonic cawil na u nimarisaxic u k'ij ri Dios? —xcha che.

⁴¹ Te ri' xquesaj ri abaj. Ri Jesús xca'y chicaj, xuban orar, xubij: Tat, quinmaltioxij che la chi

xintatabej la. ⁴² Wetam chi amak'el ronojel k'ij quintatabej la. Xa c'u rumal quech we winak ri' ri e c'o waral, quimbij wa' rech cäquicojo chi are ri lal in takowinak la lok, —xcha'.

⁴³ Aretak xbitaj wa' rumal, co xch'awic, xubij: ¡Lázaro, chatel lok! —xcha'.

⁴⁴ Xel c'u lok ri cäminak, botz'om ri rakan u k'ab ruc' tak atz'iak. Ru palaj pistol ruc' jun su't. Ri Jesús xubij chque ri winak: Solo' alak, tzokopij alak bic, —xcha chque.

Cäquitzijobela quib ri winak aj Israel jas cäca'n chucämisaxic ri Jesús

⁴⁵ Ruc' wa' ri xbantajic, e q'uia chque ri winak aj Israel ri e opaninak chucu'bisaxic u c'ux ri nan María, xecojon che ri Jesús. Xquil c'u ri cajmabal ri xubano. ⁴⁶ E c'o c'u jujun chque xebe' cuc' ri tata'ib fariseos chubixic chque ri u banom ri Jesús. ⁴⁷ Are c'u ri tata'ib fariseos, xukuje' ri qui nimakil ri sacerdotes xe'quimulij quib cuc' ri qui nimakil ri winak, xquibij: ¿Jas cäka'no? We achi ri' tajin cuban q'uia cajmabal tak etal, —quecha'.

⁴⁸ We cäkaya can xak chi je ri', conojel ri winak quecojon na che ri Are'. Quepe c'u na ri k'atal tak tzij aj Roma, cäquiwulij na ri nimalaj rachoch Dios ri cäkamulij wi kib, cäquisach na u wäch ri ka tinimit, —xecha'.

⁴⁹ Are c'u ri tat Caifás, ri qui nimal ri sacerdotes pa ri junab ri', xubij chque: Ri ix, xa man c'o tä iwetam, —cächa'. ⁵⁰ ¿A mat quich'obo chi are utz na chke uj chi cäcäm xa jun achi che qui q'uexwäch ri winak, chuwäch ri cäsach u wäch ronojel ri tinimit? —xcha chque.

⁵¹ Man xak tä c'u pa ru chomanic ri tat Caifás xpe wi wa' we tzij ri' ri xubij, xane rumal chi are qui nimal ri sacerdotes pa ri junab ri' ri Dios xyo'w wa' pa ranima' chi cubij chi ri Jesús cäcäm na rumal quech ri winak aj Israel. ⁵² Man xuwi tä c'u rumal quech ri winak aj Israel cäcäm na ri Jesús, xane che qui mulixic conojel ri ralc'ual ri Dios ri e jabuninak cho ronojel ruwächulew. ⁵³ Xa je ri' ri qui nimakil ri winak aj Israel tzpa ri k'ij ri' xquichap u chomaxic jas cäca'n chucämisaxic ri Jesús.

⁵⁴ Rumal ri' ri Jesús ya man xuc'ut tä chi rib chquiwäch ri winak aj Israel. Xel bi pa Judea, xe' jela' chunakaj ri juyub ri cätz'inowic, pa jun tinimit Efraín u bi'. Chila' xc'oji wi cuc' ru tijoxelab.

⁵⁵ Xa c'u jubik' craj man curik ri Pascua, jun chque ri qui nimak'ij ri winak aj Israel. E q'uia winak c'ut pa tak ri niq'uij tak tinimit chic xebe' pa ri tinimit Jerusalén, mäjok ri Pascua, chuch'ajic quib che resaxic ri äwas chquij. ⁵⁶ Tajin c'u cäquitzucuj ri Jesús. Aretak e c'o pa ri nimalaj rachoch Dios cäquitala u tzijol chbil tak quib, cäquibij: ¿Jas cäbij alak? ¿A cäpe ri' pa we nimak'ij o man cäpe taj? —quecha'.

⁵⁷ Ri tata'ib fariseos, xukuje' ri qui nimakil ri sacerdotes, qui yo'm takanic chi we c'o jun winak retam jawije' c'o wi ri Jesús, chubij wa' chque rech quecowinic quequichapa lok.

12

Jun ixok cuk'ij c'oc'alaj cunabal chrij ri rakan ri Jesús

¹ Wakib k'ij craj na che ri nimak'ij Pascua aretak ri Jesús xe' pa Betania, ri tinimit ri jekel wi ri tat Lázaro ri xc'astajisax rumal ri Jesús chquixol ri cäminakib. ² Chila' c'ut xca'n u banic jun wi'm re benak k'ij chuya'ic u k'ij ri Jesús. Ri nan Marta tajin cucoj ri wa puwi' ri mesa, are c'u ri tat Lázaro jun ri are' t'uyul chi' ri mesa ruc' ri Jesús. ³ Te ri' xpe ri nan María ruc'am niq'uiyaj litro c'oc'alaj cunabal re kas nardo.* Sibalaj c'u pakal rajil wa' we cunabal ri'. Xuk'ij chrij ri rakan ri Jesús, te c'u ri' xusu' ruc' ru wi'. Ronojel c'u ru pam ri ja xnoj che ru c'oc'al ri cunabal. ⁴ Te ri' jun chque ru tijoxelab ri Jesús, ri jun ri cäjachow na, ri Judas Iscariote ru c'ojol ri tat Simón, xubij: ⁵ ¿Jas che man xq'uiyix ta wa' we c'oc'alaj cunabal ri' che oxib cientos quetzales, xyi' ta c'u ri puak chque ri meba'ib? —xcha'.

⁶ Man kas tzij tä c'ut chi ri tat Judas xa cutok'obisaj qui wäch ri meba'ib chi je' xubij wa', xane rumal chi are jun elak'om. Pu k'ab c'u ri are' c'o wi ri c'olibal puak. Xa je ri' xcowinic xrelak'aj ri puak ri c'o ruc'. ⁷ Te ri' xubij ri Jesús che: ¡Maban wa' che ri ixok! U c'olom c'u bi ri c'oc'alaj cunabal ri' c'ä mäjok quinmukic. ⁸ Amak'el c'ut e c'o ri meba'ib iwuc', are c'u ri in man in c'o tä iwuc' amak'el ronojel k'ij, —xcha chque.

Cäquitzijobela quib ri qui nimakil ri winak aj Israel jas cäca'n chucämisaxic ri tat Lázaro

⁹ E q'uia c'u chque ri winak aj Israel xquito chi ri Jesús c'o pa ri alaj tinimit Betania, xebe' c'u jela' man xuwi tä che rilic ri Jesús, xane xukuje'

* **12:3** “Nardo”: Ru bi' jun k'ayes ri xcoj chubanic jun c'oc'alaj cunabal ri sibalaj pakal rajil.

che rilic ri tat Lázaro ri xc'astajisax rumal ri Jesús chquixol ri cämínakib. ¹⁰ Are c'u ri qui nimakil sacerdots xjunamataj ri qui chomanic chucämisaxic ri tat Lázaro xukuje'. ¹¹ Rumal c'u rech ri are' e q'uia chque ri winak aj Israel tajin cäqitas quib chquij ri qui nimakil sacerdots rech quecojon che ri Jesús.

Coc ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

¹² E q'uia winak e benak pa ri tinimit Jerusalén che ri nimak'ij Pascua. Chucab k'ij xquito chi ri Jesús copan na pa ri tinimit. ¹³ Te ri' xquijol u xak tak palmas, xquic'am bic, xebe' c'u chuc'ulaxic ri Jesús. Co xech'awic, xquibij: ¡Chnimarisax u k'ij ri Dios! ¡Utz re ri petinak pa ru bi' ri Kajaw Dios! ¡Tewchital ba' ri nim takanel pa qui wi' ri winak aj Israel! —xecha'.

¹⁴ Ri Jesús xurik jun burro, xquiejen c'u chrij, jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic:

¹⁵ Mixej iwib, winak aj Sión.

¡Chiwilampe'! Petinak ri Jun
ri cätakan na pi wi',
quiejeninak chrij jun burro,
—cächa'.

¹⁶ Pa tak ri k'ij ri' ru tijoxelab ri Jesús man xquich'ob tä ri tajin cäbantajic. Te c'u ri' aretak xnimarisax u k'ij ri Jesús, xna'taj chque chi ronojel wa' ri quilom are tz'ibtal lok chrij ri Are', ronojel c'ut bantajinak.

¹⁷ Ri winak ri e c'o ruc' ri Jesús aretak xusiq'uij lok ri tat Lázaro pa ri mukubal, xuc'astajisaj c'u chquixol ri cämínakib, xquitzijoj wa' ri xquilo.

¹⁸ Rumal ri' ri winak xebel lok chuc'ulaxic ri Jesús, rumal chi xquetamaj we cajmabal etal ri' ri

xubano. ¹⁹ Are c'u ri tata'ib fariseos xquibij chbil tak quib: Quil ba' alak chi man c'o tä jas cujcowin chubanic. ¡Chilampe alak! Conojel ri winak quebe' ruc', —xecha'.

Jujun winak aj Grecia quetzucun che ri Jesús

²⁰ Chquixol ri winak ri e benak pa ri tinimit Jerusalén che k'ijilanic pa ri nimak'ij, e c'o jujun winak aj Grecia. ²¹ We winak ri' xeopan ruc' ri tat Felipe ri aj Betsaida re Galilea, xquibochi'j, xquibij che: Tat, cäkaj cäkil u wäch ri Jesús, —xecha che.

²² Ri tat Felipe xe'c, xubij che ri tat Andrés. Te c'u ri' ri quieb chic xebe'c, xe'quibij che ri Jesús. ²³ Te ri' ri Jesús xubij chque: Xurik ri k'ij ri cänimarisax nu k'ij in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak.

²⁴ Kas tzij quinbij chiwe, chi we man cäkaj ri jun u wak'äch trico pa ri ulew rech cäk'ayic, tajin wi ri' xak jun u wak'äch trico. We c'u cäk'ayic, cätux na ri', cuya c'u na q'uia u wäch.

²⁵ Apachin ta ne ri lok' cäril wi ru c'aslemal, cäcäm na wa' ri winak ri', cutzak na ronojel. Apachin c'u ri man lok' taj cäril wi ru c'aslemal cho we uwächulew, cuto' na u wi' ri', curik c'u na ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic.

²⁶ We c'o jun ri craj cäpatänin chwe, chpet wuc'. Jawije' c'u ri quinc'oji wi, chila' xukuje' cäc'oji wi na ri patänil we. We c'o jun ri cäpatänin chwe, cäyi' na u k'ij rumal ri nu Tat, —xcha chque.

Ri Jesús cutzijoj chi cäcäm na

²⁷ Sibalaj c'äx quinna' pa wanima' cämich. ¿Jas ta c'u lo ri quinbij na? ¿A quinbij ta c'ut: “Tat, chinto' la chuwäch ri cäpe na pa nu wi' cämich”? Are c'u wa' nu patän in petinak, —xcha ri Jesús. ²⁸ Tat, nimarisaj ba' la u k'ij ri bi' la, —xcha'.

Te c'u ri' c'o Jun ri xch'aw lok chicaj ri xubij: Nu nimarisam u k'ij, quinnimarisaj c'u na u k'ij jumul chic, —xcha'.

²⁹ Are c'u ri winak ri e c'o chila' ri tajin que-tatabenic xquibij chi are jun quiäkulja ri xtatajic. Niq'uiaj chic xquibij: Are jun ángel ri xch'aw ruc', —xecha'.

³⁰ Te ri' ri Jesús xubij chque: Man rumal tä wech in xtatajic chi c'o Jun ri xch'aw lok chicaj, xane rumal iwech ix. ³¹ Cämíc wa' ri k'ij ri cäk'at tzij puwi' we uwächulew ri'. Cämíc ri k'ij ri cäpakchix apan ri jun ri cätakan puwi' we uwächulew. ³² Aretak c'ut ri in quinwalijisax chicaj, conojel queca'y na chwe, sibalaj cäquicajmaj c'u na nu wäch, —xcha ri Jesús chque.

³³ Xubij wa' we tzij ri' chuk'alajisaxic jas u wäch cämical curik na. ³⁴ Xech'aw c'u ri winak, xquibij che: Ri uj ka tom u siq'uixic pa tak ri ka wuj re ri Pixab chí ri Cristo cäc'asi na pa tak ri k'ij ri junab ri quepetic. ¿Jas c'u che cäbij la chi ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak cäwalijisax na chicaj? ¿Jachin chi c'u ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak? —xecha che.

³⁵ Te ri' ri Jesús xubij chque: Cämíc ri' c'ä c'o na ri sakil iwuc', xa c'u quieb oxib k'ij chic c'olic. Chixbin ba' chanim ri c'ä c'o ri sakil iwuc', rech man quixcanaj tä can pa k'ekum. Jachin c'u ri cäbin pa k'ekum, man cuch'ob tä ri' jawije' ri que' wi. ³⁶ Chixcojon che ri sakil cämíc, ri c'ä c'o na ri sakil iwuc'. Je ri' rech ri ix, ix winak chic rech ri sakil, —xcha ri Jesús chque.

Xuwi xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xe' ri Are', xuc'u' rib chquiwäch.

Ri winak aj Israel man quecojon tä che ri Jesús

³⁷ Ri Jesús, pune xuban q'uia cajmabal tak etal chquiwäch ri winak aj Israel, ri e are' man xecojon tä che. ³⁸ Rajwaxic c'ut chi cäbantaj na wa' jas ri u tz'ibam can ri ka mam Isaías ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios ri cubij:

Kajaw Dios, ¿jachin ta lo ri cojoninak
che ru Lok' Pixab ri Dios ri ka bim?
¿Jachin ta lo chuwäch u c'utum wi
ri Kajaw Dios ru chuk'ab?

—cächa ri'. ³⁹ Rumal ri' man xecowin taj xecojonic,
rumal chi xukuje' xutz'ibaj can ri ka mam Isaías:

⁴⁰ Ri Dios xuban moy chque, xukuje'
xubano chi xeabajir ri canima',
rech man cäquil tä ruc' ri qui wak'äch,
man cäquich'ob tä ruc' ri qui chomabal,
man quetzelej tä c'u wuc' in

rech quecunatajic, —cächa ri Dios,
—cächa'. ⁴¹ Ri ka mam Isaías xubij wa' we tzij ri'
rumal chi ri are' xrilo xnimarisax u k'ij ri Jesús,
xch'aw c'u chrij.

⁴² Pune je ri', e q'uia chque ri winak aj Israel
xecojon na che ri Jesús, xukuje' ne jujun chque
ri nimak qui banic. Man xquik'alajisaj tä c'u
quib chquiwäch ri winak rumal chi xquixej quib
chquiwäch ri tata'ib fariseos, rech man queesax tä
bi pa ri rachoch Dios. ⁴³ Ri e are' c'ut are utz xquil
na chi cäyi' qui k'ij cumal ri winak chuwäch ri cäyi'
qui k'ij rumal ri Dios.

*Ru tzij ri Jesús are cäk'atow na tzij pa qui wi' ri
winak*

⁴⁴ Ri Jesús sibalaj co xch'awic, xubij: Jachin ri
cäcojon chwe in, man xuwi tä chwe in cäcojon wi,

xane xukuje' cäcojon ri' che ri ka Tat ri xintakow lok. ⁴⁵ Jachin c'u ri quinril in, cäril ri' xukuje' ri xintakow lok. ⁴⁶ In ri' ri quinya sakil, in petinak cho ruwächulew rech jachin tak ri quecojon chwe, man quecanaj tä can pa ri k'ekum. ⁴⁷ Jachin c'u ri cuta ri nu tzij, te c'u ri' man cunimaj taj, man in tä ri' ri quink'atow tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch. Je ri', rumal chi ri in man in petinak tä chuk'atic tzij pa qui wi' ri winak ajuwächulew, xane in petinak che qui to'ic. ⁴⁸ Jachin ri xa cäretzelaj nu wäch, man cunimaj tä c'u ri nu tzij, c'o ri cäk'atow na tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch. Ri tzij ri nu bim e are ri' ri quek'atow na tzij puwi' pa ri q'uisbal k'ij. ⁴⁹ Man xak tä c'u pa we wi in quinch'awic. Ri ka Tat ri xintakow lok, are ri Are' u bim chwe jachique ri quimbij xukuje' jachique ri quinc'utu. ⁵⁰ Wetam c'ut chi ru takanic ri nu Tat are re c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Xa je ri', ri quimbij, are quimbij jas ri in takom wi rumal ri ka Tat.

13

Ri Jesús cuch'aj ri cakan ru tijoxelab

¹ Xa c'u jun k'ij chic craj che ri nimak'ij, Pascua u bi'. Retam chi c'u ri Jesús chi xurik ri k'ij ri cuya na can ruwächulew, cätzelej c'u ruc' ru Tat. Ri Are' amak'el ronojel k'ij sibalaj lok' xeril wi ru tijoxelab cho ruwächulew. Pa ri k'ij ri' tajin cuc'ut chquiwäch chi sibalaj lok' querilo, chi man c'o tä u q'uisic ri qui lok'al chuwäch.

² Tajin cäca'n ri wi'm re benak k'ij. Ri Itzel c'ut u yo'm chi pa ranima' ri tat Judas Iscariote ru c'ojol ri tat Simón chi pa ri ak'ab ri' cujach na ri Jesús. ³ Retam c'u ri Jesús chi ronojel takanic

yo'm pu k'ab rumal ru Tat. Retam chi ruc' ri Dios petinak wi ri Are', xukuje' chi ruc' ri Dios cätzelej wi. ⁴ Xwalij c'u ri Jesús chi' ri mesa, xresaj ru k'u', xuc'am jun toalla, xuxim c'u wa' xe' ru pam. ⁵ Te ri' xuya joron pa jun palangana, xuchap u ch'ajic cakan ru tijoxelab, xusu' c'u ruc' ri toalla ri ximital xe' ru pam.

⁶ Aretak craj cuch'aj rakan ri tat Pedro, ri are' xubij che ri Jesús: Wajaw, ¿a cäch'aj c'u la ri wakan in? —xcha che.

⁷ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Cämich ri' man cach'ob taj jas ri tajin quinbano, c'ä te' ba' pa jun k'ij chic cach'ob na, —xcha che.

⁸ Are c'u ri tat Pedro xubij che: Ri in, man c'o tä jumul quinya che la chi cäch'aj la ri wakan in, —xcha che.

Ri Jesús xubij che: We man quinch'aj tä ri awakan, man cuya' taj catc'oji wuc', —xcha che.

⁹ Ri tat Simón Pedro xubij che: Wajaw, man xuwi tä ba' ri wakan, xane ch'aja la ri nu k'ab xukuje' ri nu jolom, —xcha che.

¹⁰ Are c'u ri Jesús xubij che: Jachin ri te' xto'taj che ri atinem man rajwaxic tä chic cuch'aj rib, xane xak xuwi chi ri rakan, rumal chi ronojel ru cuerpo ch'ajch'oj chic. Ri ix, ix ch'ajch'oj chic, pune man iwonojel taj, —xcha che.

¹¹ Ri Jesús ya retam chic jachin ri cäjachow na. Rumal ri' xubij: “Man iwonojel tä ri ix, ix ch'ajch'oj,” —xcha chque.

¹² Aretak ri Jesús xto'taj chuch'ajic ri cakan ru tijoxelab, xuc'am ru k'u', xucoj chrij, xt'uui chi c'u jumul chi' ri mesa. Xubij c'u chque: ¿A quich'obo jas quel cubij wa' ri xinban chiwe? —xcha chque.

13 Ri ix quibij Kajtij, xukuje' Kajaw, —quixcha chwe. Kas tzij ri quibij, rumal chi in c'u ri'. 14 We in, ri in Iwajtij, ri in Iwajaw nu ch'ajom ri iwakan, ri ix xukuje' rajwaxic ba' quich'aj ri iwakan chbil tak iwib. 15 Ri in nu yo'm jun c'utbal chiwäch rech ri ix xukuje' je' quibano jas ri nu banom in chiwe. 16 Kas tzij quinbij chiwe chi man c'o tä jun patäninel ri nim na u banic chuwäch ru patrón, xukuje' man c'o tä jun tako'n ri nim na u banic chuwäch ri takowinak bic. 17 We quich'ob wa' we ri', quitakej c'u u banic, utz c'u iwe ri', —xcha chque.

18 Ri tajin quinbij chanim, man quinbij tä wa' chiwij iwonojel ri ix. Ri in wetam jachin tak ri e cha'tal wumal. Rajwaxic c'ut je' cäbantaj na jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic: “Ri jun ri cäwi' junam wuc' u banom u c'ulel chwe,” —cächa ri'. 19 Quinbij wa' chiwe chanim c'ä mäja' cäbantajic, rech aretak cäbantaj wa', ri ix quicojo chi In Ri'. 20 Kas tzij quinbij chiwe, chi jachin ri cuc'ulaj ri quintak bic, in ri' quinuc'ulaj. Jachin c'u ri quinuc'ulaj in, cuc'ulaj ri' ri xintakow lok, —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

Ri Jesús cubij chi cäjach na rumal ri tat Judas

21 Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, sibalaj xuna' c'äx pa ranima'. Kas chi sakil xubij chquiwäch ru tijoxelab: Kas tzij quinbij chiwe chi jun chiwe are quinjachow na, —xcha chque.

22 Te ri' ri tijoxelab xquichap u ca'yexic quib ri jun ruc' ri jun chic, man xquich'ob tä c'u jachin ri tajin cubij ri Jesús. 23 Jun chque ru tijoxelab

ri Jesús, ri jun ri sibalaj lok' chuwäch* tajin cäwi' chuxcut chi' ri mesa. ²⁴ Ri tat Simón Pedro xubij che rare' pa memal chi cuta' che ri Jesús jachin ri tajin cubij. ²⁵ Te ri' ri are' xkeb ruc' ri Jesús, xuta' che: Wajaw, ¿jachin ri' ri cäbij la? —xcha che.

²⁶ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij che: Quinrub na jun ch'äkap caxlan wa. Jachin c'u che ri quinya wi wa', are ri are', —xcha che.

Xurub c'u ri ch'äkap caxlan wa, xuya che ri tat Judas Iscariote, u c'ojol ri tat Simón. ²⁷ Xuwi xc'amtaj ri ch'äkap caxlan wa rumal ri tat Judas, xoc ri Satanás pa ranima'. Xubij c'u ri Jesús che: Ri cachomaj cabano, chabana wa' chanim, —xcha che.

²⁸ Man c'o tä c'u jun chque ri tajin quewi' chi' ri mesa ri xuch'obo jas che ri Jesús xubij wa' we tzij ri' che. ²⁹ Quetam c'ut chi ri tat Judas pu k'ab c'o wi ri c'olibal puak, rumal ri' jujun xquichomaj chi ri Jesús are tajin cubij che chi culok' ri rajwaxic chque che ri nimak'ij o cuya jubik' puak che qui to'ic ri meba'ib. ³⁰ Xuwi c'u xc'amtaj ri ch'äkap caxlan wa rumal ri tat Judas, xel bi ri are'. Chak'ab chi c'u ri'.

Ri c'ac' takanic ri xuya ri Jesús

³¹ Aretak elinak chi bi ri tat Judas, xubij ri Jesús: Cämíc cäk'alajin na chi kas nim nu k'ij in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak. Rumal c'u wech in cänimarisax na u k'ij ri Dios. ³² We rumal wech in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, cänimarisax

* **13:23** Pa ri wuj ri' ri xtz'ibax rumal ri San Juan, aretak ri Juan cäch'aw chrij chbil rib, amak'el cubij chi are “ri tijoxel ri sibalaj lok' quil wi rumal ri Jesús” o “ri sibalaj lok' chuwäch”.

na u k'ij ri Dios, xukuje' ri Dios cunimarisaj na nu k'ij in. Chanim c'ut cuban na wa'. ³³ Ix ri', ix je' ta ne alaj tak walc'ual, man naj tä chic in c'o iwuc'. Ri ix quinitzucuj na. Jas c'u ri xinbij chque ri winak aj Israel, je' xukuje' quinbij chiwe ix: Man quixcowin taj quixe' chila' jawije' ri quine' wi in. ³⁴ Quinya c'u can we c'ac' takanic ri' chiwe: Chiwaj iwib chbil tak iwib. Je' jas ri in quixwaj, je' ba' chibana ix, chiwaj iwib chbil tak iwib. ³⁵ We quiwaj iwib chbil tak iwib, conojel ri winak cäquetamaj na chi ri ix, ix nu tijoxelab, —xcha ri Jesús chque.

Ri Jesús cutzijoj apanok chi ri tat Pedro cubij na chi man retam tä u wäch

³⁶ Ri tat Simón Pedro xuta' che ri Jesús: Kajaw, ¿jawije' que' wi la? —xcha che.

Ri Jesús xch'awic, xubij che: Jawije' ri quine' wi, ri at man catcowin taj cate' wuc' cämíc. C'ä te c'u ri' cate' na wuc', —xcha che.

³⁷ Xubij c'u ri tat Pedro che: Wajaw, ¿jas che man quincowin taj quine' uc' la cämíc? Ri in quinya nu tzij chi quincäm rumal ech la, —xcha che.

³⁸ Ri Jesús xch'awic, xubij che: ¿A kas tzij caya a tzij chi catcäm rumal wech in? —xcha che. Kas tzij quinbij chawe chi cabij na oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjok cok' ri ama' äc', —xcha che.

14

Waral cäkil wi chi ri Jesús are je' jas jun be ri copan ruc' ri ka Tat chila' chicaj

¹ Xak mäk'oxow iwanima'. Chicu'ba i c'ux chrij ri Dios, xukuje' chicu'ba i c'ux chwij in. ² Cho

rachoch ri nu Tat c'o q'uia ri je'l tak ja ri cuya' quixc'oji wi. We ta mat je ri', nu bim ta ri' chiwe. Quine' ba', quinbana u banic jun ja ri cuya' quixc'oji wi. ³ Aretak in benak chic, bantajinak chi u banic ri ja ri quixc'oji wi, quinpe chi na che i c'amic bi wuc' rech ri ix quixec'ol chila' jawije' ri in c'o wi. ⁴ Ri ix iwetam jawije' ri quine' wi, xukuje' iwetam ri be ri copan chila', —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

⁵ Ri tat Tomás xubij che: Kajaw, man ketam taj jawije' ri que' wila. ¿Jas ta c'u cäka'n che retamaxic ri be? —xcha che.

⁶ Ri Jesús xch'awic, xubij che: In ri' quinc'ut ri be, ri in quinc'ut ri kas tzij, xukuje' ri in quinya na ri c'aslemal.* Xak xuwi rumal wech in jun winak cäcowinic copan ruc' ri ka Tat. ⁷ We ta ri ix kas iwetam nu wäch, iwetam ta u wäch ri' ri nu Tat xukuje'. Iwetam chi c'u u wäch ri' cämich rumal chi amak'el tajin quiwil u wäch ri Are', —xcha che ri tat Tomás.

⁸ Te ri' xubij ri tat Felipe che: Kajaw, c'utu ba' la ri ka Tat chkawäch, xuwi wa' rajwaxic chke, —xcha che.

⁹ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Felipe, ojer chi ri' in c'o iwuc', ¿te c'u ri' man awetam tä nu wäch? Jachin ri rilom nu wäch in, rilom u wäch ri' ri nu Tat. ¿Jas che cata' chwe chi quinc'ut ri ka Tat chiwäch? ¹⁰ ¿A mat quicojo chi ri in, in c'o ruc' ri ka Tat, xukuje' chi ri ka Tat c'o wuc' in? Ri tzij ri quinbij chiwe man xak tä in quinbinic. Ri ka Tat ri cäjeki wuc' in, are ri Are' ri cäbanow ri

* **14:6** Ri tzij pa griego are wa': "In ri' ri be, in ri' ri kas tzij, in ri' ri c'aslemal".

chac. ¹¹ Chicojo' chi ri in, in c'o ruc' ri ka Tat, xukuje' chi ri ka Tat, Are c'o wuc' in. We man je ri', chixcojon ba' chwe rumal ri quinbano. ¹² Kas tzij quinbij chiwe, chi jachin ri cäcojon chwe, cuban na re xukuje' ri cajmabal ri quinban in. Nimak tak cajmabal c'ut chuwäch wa' cuban na rumal chi ri in quine'c jawije' ri c'o wi ri ka Tat. ¹³ Ronojel c'u ri quita' che ri ka Tat pa ri nu bi', ri in quinban na rech ri in u C'ojol ri Dios quink'alajisaj chi nim na u k'ij ri ka Tat. ¹⁴ Ri in quinban na apachique ri quita' chwe pa ri nu bi'.

Ri Jesús cubij chi cutak na lok ri Lok'alaj Espíritu

¹⁵ We ri ix kas quiniwaj, quinimaj na ri' ri nu takanic. ¹⁶ Ri in c'ut quinbochi'j na ri nu Tat chi cutak lok Jun ri quixuto', ri cuwalijisaj na iwanima', rech cäc'oji iwuc' amak'el ronojel k'ij. ¹⁷ Are wa' ri Lok'alaj Espíritu ri cubij ri kas tzij. Ri winak ajuwächulew man quecowin taj cäquic'amo rumal chi man quilom tä u wäch, xukuje' man quetam tä u wäch. Are c'u ri ix iwetam u wäch rumal chi ri Are' c'o iwuc', cäjeki c'u na pa ri iwanima' amak'el ronojel k'ij. ¹⁸ Man quixinya tä canok xak i tuquiel. Quintzelej na lok rech quinc'oji iwuc'. ¹⁹ Xak quieb oxib k'ij chic, ri winak man cäquil tä chi na nu wäch. Are c'u ri ix, ix quiwil na nu wäch. Ri ix c'ut quixc'asi na rumal chi ri in, in c'aslic. ²⁰ Pa ri k'ij ri' ri ix quiwetamaj na chi ri in, in c'o ruc' ri nu Tat, xukuje' chi ri ix, ix c'o wuc' in. Quiwetamaj na chi ri in, in c'o iwuc' ix. ²¹ Jachin ri retam ri nu takanic xukuje' cunimaj wa', cuc'ut ri' chi kas tzij quinraj. Lok' c'ut quil wi na rumal ri nu Tat jachin

ri quinraj. Ri in xukuje' lok' quinwil wi, quinc'ut c'u na wib chuwäch.

²² Ri tat Judas (man are tä ri Judas Iscariote) xuta' che ri Jesús, xubij: Kajaw, ¿jas lo wa' chi chkawäch uj cäc'ut wi ib la, man chquiwäch tä c'u ri winak ajuwächulew? —xcha che.

²³ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Jachin ri quinraj cunimaj ri' ri quinbij. Lok' c'ut quil wi na ri are' rumal ri nu Tat. Ri nu Tat, xukuje' ri in cuje na, cujeki' na ruc'. ²⁴ Jachin ri man quinraj taj man cunimaj tä ri' ri quinbij. Ri tzij ri tajin quitatabej man are tä nu tzij in, xane u tzij ri nu Tat ri xintakow lok.

²⁵ Tajin quinbij ronojel wa' we tzij ri' chiwe che tak ri k'ij ri' ri c'ä in c'o iwuc'. ²⁶ Are c'u ri Lok'alaj Espíritu ri cutak na lok ri nu Tat pa ri nu bi' rech quixuto', rech cucu'bisaj i c'ux, ri Are' c'ut cuc'ut na ronojel chiwäch. Cuna'taj c'u na chiwäch ronojel ri nu bim chiwe.

²⁷ Ruc' utzil quixinya canok. Quinya chiwe chi cuxlan ri iwanima', man junam tä c'u wa' ruc' ri cäquiya ri winak ajuwächulew. Mäk'oxow ba' iwanima', mixej c'u iwib. ²⁸ Ri ix xito aretak xinbij chi quine'c, quinpe chi c'u na jumul chic rech quinc'oji iwuc'. We ta kas tzij quiniwaj, xixquicot ta ri' aretak xinbij chi quine' ruc' ri nu Tat. Je ri', rumal chi ri nu Tat are nim na u k'ij chnuwäch in. ²⁹ Quinbij apan wa' we ri' chiwe c'ä mäja' cäbantajic, rech aretak cäbantaj wa', quixcojon na.

³⁰ Man c'o tä chi q'uia tzij quinbij chiwe. Cäpe c'u ri jun ri c'o u takanic puwi' we uwächulew. Man cäcowin tä c'u ri are' cätakan pa nu wi' in.

³¹ Rajwaxic wi chi je' cäbantaj na wa', rech ri winak

cäquetamaj chi lok' ri nu Tat chnuwäch, quinban c'ut jas ri in u takom wi. ¡Chixwalijok! Chujel bi waral, —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

15

Waral cäkil wi ri c'utbal chrij ri juwi' uvas

¹ In ri' ri juwi' uvas, ri kas utzalaj tico'n. Ri nu Tat c'ut, Are ri ajchac ri queilow ri juwi' tak uvas. ² Conojel ri alaj tak u k'ab ri juwi' uvas ri man cäquiya tä qui wäch que'resaj na apanok. Are c'u ri cäquiya qui wäch querilo queuban qui banic rech sibalaj quewächin na. ³ Ri ix ch'ajch'oj chi ri iwanima' rumal ri tijonic ri nu yo'm chiwe. ⁴ Chibana ba' xa jun wuc' in, jas ri in nu banom xa jun iwuc' ix. Je' jas jun alaj u k'ab ri juwi' uvas man cäcowin taj cuya u wäch xak u tuquiel we man tikil che ri rakan, je ri' xukuje' ri ix, ix je' jas jun tico'n ri man cäwächin taj we man quiban xa jun wuc' in.

⁵ In ri' ri juwi' uvas. Are c'u ri ix, ix ri alaj tak u k'ab ri juwi' uvas. Jachin ri cuban xa jun wuc' in, quinban c'u xa jun in ruc' ri are', are ri' sibalaj cäwächin na. Man c'o tä c'u jas quixcowin ix chubanic we man in c'o in iwuc'. ⁶ Jachin ri man cuban tä xa jun wuc' in, cäq'uiäk na apanok, cächaki'j c'u na je' jas ru k'ab tak ri che' ri quemolic, queporox pa k'ak'.

⁷ We ri ix xa ix jun wuc' in, man cäsach tä c'u ri nu tijonic chiwe, cuya' quita' jachique ri quiwaj, cäya'taj c'u na wa' chiwe. ⁸ Ri nu Tat cänimarisax na u k'ij aretak ri ix je' quiban wa' jas juwi' uvas ri sibalaj cäwächinic. Je wa' ri' kas tzij quixoc che nu tijoxelab. ⁹ Ri in quixwaj ix jas ri nu Tat quinraj

in. Chitakej ba' quiwaj iwib jas ri nu banom in chiwe. ¹⁰ We quinnimaj ri nu takanic, quitakej na ri' quiwaj iwib jas ri nu banom in chiwe je' jas ri in quinnimaj ru takanic ri nu Tat, ri Are' c'ut tajin wi lok' quinrilo.

¹¹ Je' quintzijoj wa' chiwe rech quixquicot wuc', je c'u ri' kas cäquicot na ri iwanima'. ¹² Ri nu takanic are wa': Chiwaj iwib chbil tak iwib, je' jas ri in quixwaj ix. ¹³ Ri rutzil ranima' jun winak ri más nım ri cuya' cäc'oji pa ranima' are la' chi cuya ri' ru c'aslemal che qui q'uexwäch ri e utz ruc'. ¹⁴ Ri ix kas ix utz wuc' in we quibano jas ri quixintak wi. ¹⁵ Ya man quinnimaj tä patänil tak we chiwe, rumal chi ri patäninel man retam tä ri' jas ri cuban ru patrón. Xane quinnimaj chiwe chi kas ix utz wuc' in rumal chi nu c'utum chiwäch ronjel ri u bim ri nu Tat chwe. ¹⁶ Ri ix man xinicha' tä in, xane in ri' ri xixincha' ix. Xinya c'u pi k'ab chi je' quibano jas juwi' uvas ri sibalaj cäwächinic. Ri wächinic ri quiya man cäsach tä u wäch. Je c'u ri' ri nu Tat cuya na chiwe jachique ri quita' che pa ri nu bi'. ¹⁷ Are ba' wa' ri quixintak wi: Chiwaj iwib chbil tak iwib ri jun ruc' ri jun chıc, —xcha chque.

Ri winak ajuwächulew cäquetzelaj u wäch ri Jesús xukuje' ri e rech ri Are'

¹⁸ We ri winak ajuwächulew cäquetzelaj i wäch, chiwetamaj chi in ri' xquetzelaj nu wäch nabe. ¹⁹ We ta ri ix, ix rech ruwächulew, ri winak ajuwächulew quixcaj ta ri', je' jas ri e are' sibalaj quecaj ri cachi'l. Ri in c'ut xixincha' chquixol ri winak ajuwächulew, rumal c'u ri' ri winak ajuwächulew cäquetzelaj i wäch rumal chi man ix

jun tä chi cuc'. ²⁰ Chna'taj ba' chiwe jas ri xinbij chiwe: "Man c'o tä jun patäninel ri nim na u banic chuwäch ru patrón." We ri in cäban c'äx chwe cumal ri winak, ri ix xukuje' cäban na c'äx chiwe cumal. We c'u qui nimam ri nu tijonic in, xukuje' cäquinimaj na ri i tijonic ix. ²¹ Ronojel wa' we c'äx ri' cäban na chiwe cumal ri winak rumal wech in, rumal chi man quetam tä u wäch ri xintakow lok.

²² Mat c'o qui mac we winak ri' we ta mat xinpe che qui tzijobexic. Cämïc c'ut man cuya' taj cäquibij chi man c'o tä qui mac. ²³ Jachin c'u tak ri cäquetzelaj nu wäch in, cäquetzelaj u wäch ri' ri nu Tat xukuje'. ²⁴ Mat c'o qui mac ri' we ta mat c'o ri nu banom chquixol ri man c'o tä chi jun banowinak. Ri e are' c'ut quilom ronojel ri nu banom. Pune je ri' cäquetzelaj nu wäch in, xukuje' cäquetzelaj u wäch ri nu Tat. ²⁵ Rajwaxic c'ut chi je' cäbantaj na wa' rumal chi kas je' quel na jas ri tz'ibtal can pa ri qui Pixab: "Xquetzelaj nu wäch, man c'o tä c'u mac xinban chquij," —cächa'.

²⁶ Aretak c'ut cäpe ri Jun ri cätoban chiwe, ri cuwalijisaj iwanima', ri Lok'alaj Espíritu ri cubij ri kas tzij, ri quintak na lok aretak in c'o chi ruc' ri ka Tat, ri Are' cuk'alajisaj na ri kas tzij chwij. ²⁷ Ri ix xukuje' quik'alajisaj na ri kas tzij chwij, rumal chi ri ix c'olinak wuc' petinak lok, —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

16

¹ Quinbij wa' we tzij ri' chiwe rech man cuban tä quieb i c'ux, quixtzak c'ut. ² Quixesax c'u na lok pa tak ri rachoch Dios. Je ri' chi copan na ri k'ij aretak apachin ri quixcämisanic cuchomaj na chi

tajin cäpatänin che ri Dios. ³ Je' cäca'n na wa' rumal chi man c'o tä jumul ri kas xquetamaj u wäch ri nu Tat, man c'o tä c'u jumul ri xquetamaj nu wäch in. ⁴ Quinbij apan ronojel wa' chiwe, rech aretak curik ri k'ij ri', cäna'taj chiwe chi ri in nu bim chi wa' chiwe, —xcha ri Jesús.

Waral cäkil wi ri cuban ri Lok'alaj Espíritu

Man xinbij tä wa' chiwe petinak lok rumal chi ri in, in c'o iwuc'. ⁵ Cämíc c'ut quine'c rech quinec'ol ruc' ri Jun ri xintakow lok. Man c'o tä c'u jun chiwe cuta' chwe jawije' ri quine' wi. ⁶ Xa c'u xixbisonic rumal chi xinbij wa' we tzij ri' chiwe. ⁷ Quinbij c'u ri kas tzij chiwe: Are utz na chiwe ix chi quine'c. We ta c'u man quine'c, man cäpe tä ri' ri Jun ri cäc'oji iwuc' che i to'ic, ri cuwalijisaj iwanima'. We c'u quine'c, quintak na lok. ⁸ Aretak cäpe ri Are' cuya na pa canima' ri winak chi cäquich'obo chi c'o qui mac, chi rajwaxic cäca'n ri jicomal pa ri qui c'aslemal, xukuje' chi ri Dios cuk'at na tzij pa qui wi'. ⁹ C'o qui mac rumal chi man quecojon tä chwe. ¹⁰ Cäquetamaj c'u na chi rajwaxic u banic ri jicomal pa ri qui c'aslemal rumal chi ri in quine' ruc' ri nu Tat, ri ix c'ut man quiwil tä chi na nu wäch. ¹¹ Cäquetamaj na chi ri Dios cuk'at na tzij pa qui wi' rumal chi ri jun ri cätakan puwi' ruwächulew k'atom chi tzij puwi' chi cäc'äjisax u wäch.

¹² Q'uia na ri cwaj quinbij chiwe, man quix-cowin tä c'u chuch'obic wa' cämíc. ¹³ Aretak c'ut cäpe ri Lok'alaj Espíritu ri cubij ri kas tzij, cuc'ut na ronojel ri kas tzij chiwäch. Man xak tä c'u pa re wi cäch'awic, xane are cubij ronojel ri cuto, cuc'ut c'u na chiwäch jas ri cäbantaj na. ¹⁴ Ri Are' cunimarisaj

na nu k'ij in rumal chi cuc'am na ri wech in, cuc'ut c'u na wa' chiwäch ix. ¹⁵ Ronojel ri c'o ruc' ri nu Tat are wech in xukuje'. Rumal ri' xinbij chi ri Lok'alaj Espíritu cuc'am na ri wech in, cuc'ut c'u na wa' chiwäch ix.

Ri bis kujala na pa quicotem

¹⁶ Xak jubik' chic, te c'u ri' ri ix man quiwil tä chi na nu wäch. C'ä te c'u ri' quiwil chi na jumul nu wäch pa quieb oxib k'ij, rumal chi quine'c rech quinec'ol chila' jawije' ri c'o wi ri ka Tat, —xcha chque ru tijoxelab.

¹⁷ Te ri' jujun chque ru tijoxelab xquitala chbil tak quib, xquibij: ¿Jas quel cubij wa'? Cubij chke chi xak jubik' chic, te c'u ri' man cäkil tä chi u wäch. C'ä te c'u cäkil chi na u wäch jumul chic pa quieb oxib k'ij rumal chi que' jela' jawije' ri c'o wi ri ka Tat. ¹⁸ ¿Jas lo wa' ri craj cubij chi “xak jubik' chic”? Man cäkach'ob taj jas ri tajin cubij, —xecha'.

¹⁹ Ri Jesús xuch'obo chi c'o jas ri cäcaj cäquita' che, xubij c'u chque: Ri in xinbij chiwe chi xak jubik' chic, te c'u ri' man quiwil tä chi nu wäch. C'ä te c'u quiwil chi na jumul nu wäch pa quieb oxib k'ij. ¿A are wa' ri tajin quitala chixol chbil tak iwib? ²⁰ Kas tzij quinbij chiwe chi ri ix quixok' na, quixbison na, are c'u ri winak ajuwächulew quequicot na. Pune c'u je ri', chi ri ix quixbison na, ri i bis kujala na pa quicotem. ²¹ Aretak cäpe ri k'ij ri quil na u wäch ri ral jun ixok, cäbisonic rumal chi xurik ri k'ij re ri k'oxom. Aretak c'ut rilom chi u wäch ri ral, man cäna'taj tä chi ri k'oxom che rumal ri quicotemal ri cuna' chi ilom u wäch jun alaj ac'al cho ruwächulew. ²² Je c'u ri' ri ix, cämich quixbisonic.

Ri in c'ut quinwil chi na i wäch jumul chic, te c'u ri' cäquicot c'u na ri iwanima'. Are jun quicotemal wa' ri man c'o tä jun cäcowinic quesän chiwe.

²³ Pa ri k'ij ri' man c'o tä chi jas quita' na chwe. Kas tzij quinbij chiwe chi ri ka Tat cuya na chiwe ronojel ri quita' che pa ri nu bi'. ²⁴ C'ä we cämich ri' ri ix man c'o tä jas ri i tom pa ri nu bi'. Chita' ba', cäya'taj c'u na chiwe rech kas cäquicot ri iwanima', —xcha chque.

Ri Jesucristo ch'acäninäk na puwi' ruwächulew

²⁵ Nu bim wa' we tzij ri' chiwe cuc' tak c'utbal. Curik c'u na ri k'ij aretak man quintzijon tä chi iwuc' cuc' tak c'utbal. Xane chi sakil chic quintzijon na iwuc' chrij ri ka Tat. ²⁶ Pa ri k'ij ri' c'o ri quita' na che ri Are' pa ri nu bi'. Man quinbij tä c'u chiwe chi quinbochi'j ri nu Tat pi wi'. ²⁷ Je ri', rumal chi ri ix, ix lok' chuwäch ri nu Tat. Ix lok' chuwäch rumal chi ri in, in lok' chiwäch ix, quicoj c'ut chi ruc' ri Dios in petinak wi. ²⁸ Xinel lok ruc' ri ka Tat rech quinpe waral cho we uwächulew, cämich chi c'ut tajin quinya can ruwächulew rech quintzelej ruc' ri ka Tat, —xcha ri Jesús chque.

²⁹ Te ri' xquibij ru tijoxelab ri Jesús: Cämich kas chi sakil tajin cätzijon la, man tajin tä cäcoj la c'utbal. ³⁰ Cämich ketam chic chi etam la ronojel. Man rajwaxic taj chi c'o jun c'o jas cuta' che la. Rumal ri' cäkacojo chi ruc' ri Dios petinak wi la, —xecha che.

³¹ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: ¿A tzij ri' chi cämich kas quixcojonich? —cächa'. ³² Petinak c'u ri k'ij, cämich c'u ri' aretak ri ix quixjabun na. Chijujunal quitzucuj na jawije' quixe' wi, quiniya c'u na

can nu tuquiel. Man quincanaj tä c'u na can nu tuquiel rumal chi ri ka Tat are c'o wuc'. ³³ Quinbij wa' we tzij ri' chiwe rech cuxlan ri iwanima' rumal chi xa ix jun wuc'. Cho ruwächulew quirik na c'äx. ¡Mixej ba' iwib! Ri in c'ut, in ch'acandinak puwi' ruwächulew.

17

Ri Jesús cuban orar pa qui wi' ru tijoxelab

¹ Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xca'y chicaj, xubij: Tat, xurik ri k'ij. Nimarisaj ba' la u k'ij ri C'ojol la, rech xukuje' ri C'ojol la cunimarisaj ri k'ij la. ² Yo'm c'u la takanic pu k'ab ri C'ojol la pa qui wi' conojel winak rech cuya ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic chque ri xeya la che. ³ Ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic are wa' chi cäquetamaj wäch la chi xuwi ri lal, lal kas Dios, xukuje' chi cäquetamaj u wäch ri Jesucristo ri xtak la lok.

⁴ Ri in, nu nimarisam k'ij la waral cho ruwächulew xukuje' nu q'uisom u banic ri xintak la chubanic. ⁵ Cämïc c'ut, Tat, ya la chwe chi cänimarisax nu k'ij uc' la jas ri nu banom nabe aretak mäjok xban ruwächulew.

⁶ Ri winak ri xecha' la chquixol ri winak cho ruwächulew rech queya la chwe, nu bim chque jachin ri lal. E ech la wa', xeya c'u la chwe. Ri e are' c'ut qui nimam ri tzij la. ⁷ Cämïc ri e are' quetam chi ronojel ri xya la chwe uc' la petinak wi. ⁸ Nu yo'm c'u ri tzij la chque ri xya la chwe, xquicoj c'u pa canima'. Xquich'obo chi kas tzij uc' la in petinak wi, xukuje' xquicojo chi ri lal xintakow la lok.

⁹ Quinbochi'n che la pa qui wi'. Man quinbochi'n tä che la pa qui wi' ri winak ajuwächulew, xane pa qui wi' ri winak ri xeya la chwe, rumal chi e ech la wa'. ¹⁰ Ronojel ri wech in ech la wa', are c'u ri ech la wech in wa'. Cumal c'u ri e are' cäk'alajinic chi sibalaj nim na nu k'ij.

¹¹ Ri in man quincanaj tä chic cho ruwächulew. Ri e are' c'ut quecanaj na can cho ruwächulew. Ri in quine'c rech quinc'oji uc' la. Lok'alaj ka Tat, chechajij ba' la ruc' ri chuk'ab la ri winak ri xeya la chwe, rech kas cäca'n xa jun, jas ri in, ri lal xa uj jun. ¹² Aretak xinc'oji cuc' ri e are' waral cho we uwächulew, xeinchajij xukuje' xeinto' ruc' ri chuk'ab la conojel ri xeya la chwe. Man c'o tä jun chque ri xsachic, xane xak xuwi ri jun ri yo'm chrij chi cäsachic rech je' cäbantajic jas ri cubij ri Lok' Pixab la ri Tz'ibtalic.

¹³ Cämïc c'ut quine' chila' jawije' ri c'o wi la. Che c'u we chanim ri' ri in c'o na cho ruwächulew, quimbij can wa' we tzij ri' chque rech ri e are' kas cäquina' pa canima' ri quicotemal ri quinna' in pa ri wanima'. ¹⁴ Nu yo'm ri tzij la chque. Quetzelay c'u qui wäch ri e are' cumal ri winak ajuwächulew, rumal chi ri e are' man e rech tä ruwächulew je' jas ri in man in rech tä ruwächulew. ¹⁵ Man quinta' tä che la chi queesaj la bi cho ruwächulew, xane quinbochi'n che la chi queto' la chuwäch ri Itzel. ¹⁶ Je' jas ri in man in rech tä ruwächulew, ri e are' xukuje' man e rech tä ruwächulew. ¹⁷ Chetasa la chrij ronojel u wäch mac ruc' ri kas tzij rech cäquijach quib pa k'ab la. Ri Lok' Pixab la are ri kas tzij. ¹⁸ Jas ri lal xintak la lok chquixol ri winak ajuwächulew, ri in xukuje' queintak na bi ri

e are' chquixol ri winak ajuwächulew. ¹⁹ Rumal c'u quech ri e are' ri in quinjach wib pa k'ab la, rech ri e are' xukuje' cäquijach quib pa k'ab la rumal ri kas tzij, cäquitas c'u quib chrij ronojel u wäch mac.

²⁰ Man quinbochi'n tä c'u che la xak xuwi pa qui wi' ri e are', xane xukuje' pa qui wi' ri c'ä te' quecojon na chwe, aretak cäquita ri tzij ri cäquitzijoj na ri e are'. ²¹ Quinbochi'n che la chi conojel ri e are' kas cäca'n na xa jun, chi kas cäca'n ta na xa jun junam kuc' uj, Tat, je' jas ri lal c'o la wuc' in, xukuje' ri in, in c'o uc' la. Kas tzij ta ba' cäca'n xa jun rech ri winak ajuwächulew cäquicojo chi lal xintakow la lok. ²² Ri in nu nimarisam qui k'ij jas ri u nimarisaxic nu k'ij in banom la, rech xa e jun, je' jas ri lal ri in xa uj jun. ²³ Ri in, in c'o cuc', ri lal c'ut c'o la wuc' in, rech ri e are' kas cäca'n na xa e jun, rech je ri' ri winak ajuwächulew cäquich'obo chi lal xintakow la lok, xukuje' chi e lok' chuwäch la jas ri in, in lok' chuwäch la.

²⁴ Tat, lal xeyo'w la chwe, cwaj c'ut chi quec'ol na wuc' in jawije' ri quinc'oji wi na in rech cäquilo chi yo'm la chwe chi sibalaj nim nu k'ij in. Ojer c'ut in lok' chuwäch la tzaretak mäjok cäban ruwächulew. ²⁵ Tat, lal ri jicom anima' la, ri winak ajuwächulew man kas quetam tä wäch la, ri in c'ut wetam wäch la. Ri winak c'ut ri e yo'm la chwe quetam chi lal ri' xintakow la lok. ²⁶ Nu bim chque jachin ri lal, quintakej c'u na u bixic wa' chque, rech jas ri nu lok'al in chuwäch la, je' qui lok'al ri e are' chuwäch la. Je ri' rech ri in kas quinc'oji na cuc', —xcha ri Jesús che ri ka Tat.

18

Cächap ri Jesús cumal ri winak

¹ Aretak xbitaj we tzij ri' rumal ri Jesús, xel bi ri Are'. Junam cuc' ru tijoxelab xe' ri Are' ch'äkäp che ri binel ja', Cedrón u bi'. Chila' c'o wi jun ch'äkäp ulew ri e tictal wi ri che', chila' c'ut xoc wi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab. ² Ri tat Judas ri tajin cäjachow ri Jesús xukuje' retam are' ri ch'äkäp ulew ri' rumal chi ri Jesús q'uia mul c'olinak chila' cuc' ru tijoxelab. ³ Je ri' ri tat Judas xopan chila' e rachi'l jumulaj soldados, xukuje' jujun chajinelab re ri nimalaj rachoch Dios ri e takom bi cumal ri qui nimakil ri sacerdotes xukuje' ri tata'ib fariseos. We winak ri' cuc'am qui machetes, cuc'am qui lámpara, cuc'am c'u qui chäj. ⁴ Retam chi c'u ri Jesús ronojel ri cäban na che. Rumal ri' xel apan chquiwäch ri winak, xuta' chque: ¿Jachin ri cätzucuj alak? —xcha chque.

⁵ Ri e are' xech'awic, xquibij che: Ri Jesús ri aj Nazaret, —xecha'.

Ri Jesús xubij: In ri', —xcha chque.

Ri tat Judas ri tajin cäjachowic c'o chila' chquixol. ⁶ Aretak ri Jesús xubij: “In ri'”, pac'alic xebe'c, xetzak c'u pulew. ⁷ Te ri' ri Jesús xuta' chi jumul chque: ¿Jachin ri cätzucuj alak? —xcha chque.

Xquibij c'u ri e are': Ri Jesús ri aj Nazaret, —xecha'.

⁸ Te ri' xubij ri Jesús chque: Nu bim chi chech alak chi in ri', —cächa chque. We are ri in ri quintzucuj alak, ya alak chque we niq'uiyaj ri' chi quebe'c, —xcha chque.

⁹ Je' xubij wa' ri Jesús rech je' cäbantajic jas ri xubij ri Are': “Ri xeuya ri nu Tat chwe, man c'o tä

jun chque xsachic,” —xcha'. ¹⁰ Te ri' ri tat Simón Pedro ri c'o ru machete xuc'amo, xuk'at c'u apan ru xiquin ri tat Malco ri patänil re ri qui nimal sacerdotes. ¹¹ Xubij c'u ri Jesús che ri tat Pedro: Chaya chi jumul ri a machete pa ri c'olibal re. We ri nu Tat cuban chwe chi quintij ri c'a ri c'o pa ri vaso, ¿a mat rajwaxic wi chi cäpe wa' we c'äx ri' chwij? —xcha che.

Copan ri Jesús chuwäch ri qui nimal sacerdotes

¹² Xepe c'u ri jumulaj soldados cachi'l ri qui nimal ri e are', xukuje' ri chajinelab re ri nimalaj rachoch Dios ri aj Israel, xquichap ri Jesús, xquiyutu. ¹³ Te ri' xquic'am bi cho rachoch ri tat Anás. Ri tat Anás are u ji' ri tat Caifás ri qui nimal sacerdotes pa ri junab ri'. ¹⁴ Are ri tat Caifás wa' ri u bim can nabe chque ri winak aj Israel chi are utz na chque ri e are' chi cäcäm xa jun achi che qui q'uexwäch conojel ri winak.

Ri tat Pedro cubij chi man retam tä u wäch ri Jesús

¹⁵ Ri tat Simón Pedro, rachi'l jun tijoxel chic, e benak ruc' ri Jesús. Ri jun tijoxel chic ri' etamtal u wäch rumal ri qui nimal sacerdotes, rumal c'u ri' xoc bi ri are' ruc' ri Jesús pa ri uwoja rech ri rachoch ri qui nimal sacerdotes. ¹⁶ Are c'u ri tat Pedro xcanaj can chrij ri ja chi' ri uchibe. Xa je ri' xel lok ri tijoxel ri etamtal u wäch rumal ri qui nimal sacerdotes, xch'aw ruc' ri chajil uchibe, xrocsaj c'u bi ri tat Pedro. ¹⁷ Ri chajil uchibe xuta' che ri tat Pedro, xubij: ¿A mat läl jun chque ru tijoxelab we achi ri'? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awic, xubij: No, man in jun tä chque, —xcha che.

¹⁸ Sibalaj c'äx tew tajin cubano. Rumal ri' ri patäninelab xukuje' ri chajinelab qui nuc'um jun k'ak'. E tac'atoj c'u chila', tajin cäquimik' quib. Ri tat Pedro xukuje' c'o cuc', tajin c'u cumik' rib chrij ri k'ak'.

Ri qui nimal sacerdotes cuc'ot u chi' ri Jesús

¹⁹ Ri qui nimal sacerdotes xuchap u ta'ic che ri Jesús jachin tak ru tijoxelab, xukuje' jas ri tajin cuc'ut chquiwäch ri winak. ²⁰ Ri Jesús xubij che: Ri in, in tzijoninak chquiwäch conojel ri winak chi sakil. Amak'el nu yo'm tijonic pa tak ri rachoch Dios xukuje' pa ri nimalaj rachoch Dios jawije' ri cäquimulij wi quib conojel ri winak aj Israel. Je ri' chi man c'o tä jun tzij nu bim xak chi c'uyal, —cächa che. ²¹ ¿Jas che cäta' la chwe in? Ta' la chque ri winak ri qui tom ri nu tzij, chquibij c'ut jas chrij in tzijoninak wi. Ri e are' quetam jas ri nu bim, —xcha che.

²² Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, jun chque ri chajinelab rech ri nimalaj rachoch Dios ri c'o chila' xuya jun k'ab chupalaj ri Jesús, te c'u ri' xubij che: ¿A je' u ch'abexic wa' ri qui nimal sacerdotes cabano? —xcha che.

²³ Ri Jesús xch'awic, xubij che: We c'o jun tzij xinbij ri man utz taj, bij la chwe jachique ri tzij ri man utz taj. We c'u utz ri xinbij, ¿jas che quinch'ay la? —xcha che.

²⁴ Yutum c'u ri Jesús, xpe ri tat Anás, xutak bi ruc' ri tat Caifás, ri qui nimal ri sacerdotes.

Ri tat Pedro cubij jumul chic chi man retam tä u wäch ri Jesús

²⁵ Are c'u ri tat Pedro tac'alic tajin cumik' na rib chrij ri k'ak'. Xquita' c'u che, xquibij: ¿A mat at jun chque ru tijoxelab we achi ri'? —xecha che.

Ri tat Pedro c'ut xresaj rib chupam, xubij: ¡No, man in jun tä chque! —xcha chque.

²⁶ Te ri' xta' che rumal jun chque ri patänil tak re ri qui nimal sacerdotes, ri alaxic ruc' ri achi ri xk'at apan u xiquin rumal ri tat Pedro, xubij che: ¿A mat xinwilo chi at c'o ruc' ri Are' pa ri ch'äkap ulew ri e tictal wi ri che'? —xcha che.

²⁷ Ri tat Pedro xresaj chi jumul rib chupam, tzare chi' c'ut xok' ri ama' äc'.

Ri Jesús c'o chuwäch ri tat Pilato

²⁸ Te c'u ri' xquic'am bi ri Jesús cho rachoch ri tat Caifás, xebe' cho ri nimalaj ja re ri nim k'atal tzij. Xak jubik' chic craj man cäsakiric, ri winak aj Israel c'ut man xeboc tä pa ri nimalaj ja rech man cäca'n tä ri äwas u banic. We je ri' man cuya' tä ri' cäquitij ri wi'm rech ri Pascua. ²⁹ Rumal ri' ri tat Pilato xel lok che qui tzijobexic, xubij chque: ¿Jas u mac we achi ri' ri quibij ix? —xcha chque.

³⁰ Ri e are' xech'awic, xquibij: We ta mat are jun banal etzelal mat xkajach wa' pa k'ab la, —xecha che.

³¹ Xubij c'u ri tat Pilato chque: Chic'ama bi ix, chik'ata tzij puwi'. Chibana' jas ri cubij ri i pixab ix, —xcha chque.

Ri winak aj Israel xech'awic, xquibij: Ri uj, ri uj aj Israel, man ya'tal tä chke chi cäkacämisaj jun winak, —xecha che.

³² Je ri' xbantajic jas ru bim can ri Jesús chrij ri cäban na che chucämisaxic. ³³ Ri tat Pilato xoc chi bi jumul pa ri nimalaj ja, xusiq'uuj ri Jesús, te c'u ri' xuta' che: ¿A at ri' ri cattakan pa qui wi' ri winak aj Israel? —xcha che.

³⁴ Ri Jesús xubij che: ¿A xak lal cäbin la wa' o niq'uiaj chic xebin che la chwij in? —xcha che.

³⁵ Ri tat Pilato xch'awic, xubij: ¿A in pu lo jun aj Israel? Ri awinakil at, xukuje' ri qui nimakil ri sacerdotes e are tak wa' ri xatjachow pa nu k'ab. ¿Jas c'u ri a banom? —xcha che.

³⁶ Te ri' xch'aw ri Jesús, xubij che: Ri nu takanic man rech tä we uwächulew ri'. We ta rech ruwächulew, ri nu tijoxelab xech'ojin ta ri' rech mat xinjach pa qui k'ab ri winak aj Israel. Ri nu takanic c'ut man ajwaral taj, —xcha che.

³⁷ Xubij c'u ri tat Pilato che: Je ri' chi ri at, ¿a at nim takanel? —xcha che.

Ri Jesús xch'awic, xubij: In nim takanel, jas ri cäbij la, —xcha che. Ri in xil nu wäch waral cho ruwächulew chubixic jas ri' ri kas tzij. Conojel c'u ri queniman che ri kas tzij cäquitatabej ri quinbij, —xcha che.

³⁸ Ri tat Pilato xubij che: ¿Jas c'u ri' ri kas tzij? —xcha che.

Cäk'at tzij puwi' ri Jesús chi cäcämisax na

Xuwi xta'taj wa' che ri Jesús rumal ri tat Pilato, ri are' xel chi lok jumul che qui tzijobexic ri winak aj Israel, xubij chque: Ri in, man c'o tä jun mac quinrik chrij we achi ri', —cächa chque. ³⁹ Ri ix c'ut ix nak'atalic chi quinban tok'ob chiwe, quint-zokopij bi jun ajpache' pa ri nimak'ij re ri Pascua.

¿A quiwaj chi quintzokopij bi ri tata' ri' ri c'o u takanic pi wi' ix, ix winak aj Israel? —xcha chque.

⁴⁰ Te ri' conojel co xech'awic, xquibij: ¡Mätzokopij la bi ri are'! ¡Are tzokopij la bi ri Barrabás! —xecha'.

Are' c'u jun elak'om wa' ri Barrabás.

19

¹ Te ri' ri tat Pilato xuc'am bi ri Jesús, xtakan c'u chuch'ayic. ² Ri soldados xquicoj jun corona re quemom q'uix chujolom ri Jesús, xquicoj c'u jun atz'iak morada chrij. ³ Te c'u ri' xekeb ruc', xquibij c'ut: Lal ri' ri cätakan la pa qui wi' ri winak aj Israel, ¡chnimarisax k'ij la! —xecha che.

Xquich'ay c'u chupalaj.

⁴ Ri tat Pilato xel lok jumul chic, xubij c'u chque ri winak: Chiwilampe', quinwesaj lok we achi ri' chiwäch rech quiwetamaj chi man c'o tä jubik' mac quinrik in chrij, —xcha chque.

⁵ Xel c'u lok ri Jesús, cojom c'u ri corona re quemom q'uix chujolom, cojom xukuje' ri atz'iak morada chrij. Te c'u ri' xubij ri tat Pilato chque: ¡Waral c'o wi ri achi! —xcha chque.

⁶ Aretak ri qui nimakil sacerdotes, xukuje' ri chajinelab re ri nimalaj rachoch Dios xquilo, co xech'awic, xquibij: ¡Chripok! ¡Chripok! —xecha'.

Ri tat Pilato xubij chque: ¡Chic'ama bi ix, chiripa'! Ri in man c'o tä jubik' mac quinrik in chrij, —xcha chque.

⁷ Ri winak aj Israel xech'awic, xquibij: Ri uj c'o jun ka pixab, ri ka pixab c'ut cubij chi rajwaxic cäcämisaxic rumal chi xuban che rib chi are u C'ojol ri Dios, —xecha'.

⁸ Ri tat Pilato, aretak xuta wa' ri xquibij, sibalaj xuxej na rib. ⁹ Xoc chi bi jumul pa ri nimalaj ja, xuta' che ri Jesús: ¿Jawije' ri catpe wi? —xcha che.

Are c'u ri Jesús man xch'aw taj, man c'o tä c'u jas xubij che.

¹⁰ Xubij c'u ri tat Pilato che: ¿Jas che man quinach'abej taj? ¿A mat awetam chi c'o takanic pa nu k'ab che a ripic cho ri cruz o che a tzokopixic bic? —xcha che.

¹¹ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Man c'o tä jubik' takanic la pa nu wi' we ta mat yo'm che la rumal ri Dios. Rumal ri', jachin ri xinjachow pa k'ab la nim na u mac ri' chuwäch la, —xcha che.

¹² Tzare chi' c'ut ri tat Pilato xutzucuj jas xubano rech cutzokopij bi ri Jesús. Are c'u ri winak aj Israel co xech'awic, xquibij: ¡We cätzokopij la bic, man utz tä anima' la ri' ruc' ri nimalaj takanel! ¡Jachin ri cuban che rib chi are nim takanel, u c'ulel ri' ri nimalaj takanel! —xecha che.

¹³ Ri tat Pilato aretak xuta ri xquibij, xtakan che resaxic lok ri Jesús. Ri are' c'ut xt'uyi cho ri k'atbal tzij pa ri c'olibal ri cäbix “Gabata” che pa hebreo, ri quel cubij “Lajom Abaj”. ¹⁴ Xa c'u chuwek chic ri nimak'ij Pascua. Craj are ri niq'uij k'ij. Ri tat Pilato c'ut xubij chque ri winak aj Israel: ¡Waral c'o wi ri tata' ri c'o u takanic pi wi'! —xcha chque.

¹⁵ Ri e are' c'ut co xech'awic, xquibij: ¡Chcämisaxok! ¡Chcämisaxok! ¡Chripok! —xecha'.

Ri tat Pilato xubij chque: ¿A quinrip ta c'u cho ri cruz ri tata' ri c'o u takanic pi wi? —xcha chque.

Are c'u ri qui nimakil ri sacerdotes xech'awic, xquibij che: Ri uj man c'o tä chi jun achi chic

ri cätakan pa ka wi', xane xak xuwi ri nimalaj takanel, —xecha'.

¹⁶ Ri tat Pilato xuwi xuta wa', xujach bi ri Jesús pa qui k'ab rech cäquirip cho ri cruz. Xquic'am c'u bic.

Cärip ri Jesús cho ri cruz chucämisaxic

¹⁷ Xel c'u bi ri Jesús, xuc'am bi ru cruz, xe' pa ri juyub ri cäbix U Bakil Jolomaj che. (Pa ri ch'abal hebreo are cäbix Gólgota che.) ¹⁸ Chila' xquirip wi cho ri cruz junam cuc' quieb achijab chic, jujun pa tak u xcut. Ri Jesús xcanaj pa qui niq'uijal. ¹⁹ Ri tat Pilato xtakan chucojic jun tz'ibtalic puwi' ri cruz ri cubij: JESÚS AJ NAZARET RI NIM TAKANEL PA QUI WI' RI WINAK AJ ISRAEL. ²⁰ E q'uia chque ri winak aj Israel xquisiq'uij u wäch ri tz'ibtalic ri' rumal chi ri juyub ri xrip wi ri Jesús nakaj c'o wi che ri tinimit Jerusalén. Ri tz'ibtalic, tz'ibtal wa' pa ri hebreo, griego, xukuje' pa ri latín. ²¹ Rumal ri' ri qui nimakil sacerdotes quech ri winak aj Israel xquibij che ri tat Pilato: Mätz'ibaj la: “Ri Nim Takanel quech ri winak aj Israel.” Xane tz'ibaj la: “Ri cubij che rib chi are Nim Takanel quech ri winak aj Israel,” —xecha che.

²² Are c'u ri tat Pilato xch'awic, xubij chque: Ri xintz'ibaj, xak je wa' cäcanajic, —xcha chque.

²³ Te ri', aretak xeto'taj ri soldados churipic ri Jesús cho ri cruz, xquic'am ri ratz'iak, xca'n c'u quiejeb che, jujun que ri jujun soldados. Xukuje' xquic'am ri camixa'. Man t'isom tä c'u wa', xane xa jun u banom, quemom petinak ajsic c'ä iquim. ²⁴ Ri soldados xquibij chbil tak quib: Man

cäkarak'atij taj. Chkesaj suerte chrij rech cäkilo jachin cäch'acowic, —xecha'.

Je ri' xbantajic jas ri tz'ibtal pa ru Lok' Pixab ri Dios ri cubij: “Xquijach ri watz'iak chquiwäch, xquesaj suerte chrij,” —cächa'. Are wa' ri xca'n ri soldados.

²⁵ Chunakaj ri cruz ri ripom wi ri Jesús c'o ru nan, c'o ru chak' ru nan, c'o ri nan María ri rixokil ri tat Cleofas, xukuje' c'o ri nan María ri aj Magdala. ²⁶ Aretak ri Jesús xril ru nan xukuje' ri tijoxel ri sibalaj lok' chuwäch tac'al chuxcut, xubij che ru nan: Nan, chabana awal che we achi ri', —xcha che.

²⁷ Te c'u ri' xubij che ru tijoxel: Chabana a nan che ri nu nan, —xcha che.

Tzare chi' c'ut ri tijoxel ri' xuc'am bi ru nan ri Jesús cho rachoch.

Cäcäm ri Jesús

²⁸ Te c'u ri' rumal chi ri Jesús retam chi ronojel ri tz'ibtal chrij bantajinak chic, xukuje' rech kas cäbantajic jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios, xubij: Cächaki'j nu chi', —xcha'.

²⁹ C'o c'u apan jun lak nojinak che ch'äm vino. Xquirub c'u jun estropajo chupam ri vino ri', xquiya puwi' jun aj, te c'u ri' xquiya ak'an chuchi' ri Jesús. ³⁰ Ri Jesús xutij ri ch'äm vino, te c'u ri' xubij: Ronojel xbantajic, —xcha'.

Xupachba c'u ru jolom, xel ranima'.

Jun chque ri soldados cujak ru c'alc'ax ri Jesús ruc' ru lanza

³¹ Xa c'u chuwek chic ri nimak'ij Pascua. Man cäcaj tä c'u ri winak aj Israel chi ri qui cuerpo ri

winak quecanaj can cho tak ri cruz pa ri k'ij re uxlanem. Ri k'ij re uxlanem ri' are jun k'ij wa' nim u banic. Rumal ri' xquita' che ri tat Pilato chi cātakan chuk'ajisaxic ri cakan ri e ripil cho tak ri cruz, xukuje' chi cākasax ri qui cuerpo cho ri cruz.

³² Te ri' xebe' ri soldados, xquik'ajisaj ri rakan ri nabe xukuje' ri jun chic ri e ripom ruc' ri Jesús.

³³ Aretak c'ut xekeb ruc' ri Jesús, xquilo chi cāminak chīc, xa je ri' man xquik'ajisaj tā ri rakan ri Are'.

³⁴ Pune je ri' jun chque ri soldados xujak ru c'alc'ax ri Jesús ruc' jun lanza, chanim c'ut xel lok quic' xukuje' joron. ³⁵ Ri cābin wa' we tzij ri', are jun ri kas xrilo, kas tzij c'u ri cubij. Ri are' cubij ri kas tzij ri retam rech ri ix xukuje' quixcojonc.

³⁶ Je c'u xc'ulmataj wa' rech cābantajic jas ri tz'ibtal pa ru Lok' Pixab ri Dios ri cubij: “Man c'o tā jun bak xquik'ajisaj che,” —cācha'. ³⁷ Cubij xukuje' ru Lok' Pixab ri Dios pa jun u xak chic: “Cāquil na ri xquisoco,” —cācha'.

Cāmuk ru cuerpo ri Jesús

³⁸ Te c'u ri' xpe ri tat José ri quel pa ri tinimit Arimatea, xuta' che ri tat Pilato chi cāyi' che chi cukasaj ru cuerpo ri Jesús. Ri tat José are jun u tijoxel ri Jesús, xa c'u chi c'uyal rumal chi cuxej rib chquiwäch ri winak aj Israel. Xyi' c'u che rumal ri tat Pilato. Xa je ri' xe' ri tat José, xukasaj ru cuerpo ri Jesús, xuc'am c'u bi pa mukic. ³⁹ Xpe xukuje' ri tat Nicodemo ri nabe canok xopan ruc' ri Jesús chak'ab chutzijobexic. Ri are' ruc'am jun cunabal, are mirra ri yujtal ruc' áloes, ri cāpajan cien libras. ⁴⁰ Je ri' ri tat José rachi'l ri tat Nicodemo xquic'am bi ru cuerpo ri Jesús, xquipis c'u pa tak manta re

lino ri yo'm ri c'oc'alaj tak cunabal chrij. Je' xca'n che jas ri e nak'atal wi ri winak aj Israel che qui mukic ri cäminakib. ⁴¹ Pa ri juyub ri xrip wi ri Jesús cho ri cruz, c'o jun ch'äkap ulew ri e tictal wi ri che'. Pa ri ulew ri' c'o jun c'ac' mukubal ri mäja' yo'm jun cäminak chupam. ⁴² Chupam c'ut xquiya wi ru cuerpo ri Jesús, rumal chi ri mukubal ri' nakaj c'o wi, xukuje' rumal chi xa jubik' craj man cächaptaj ri k'ij re uxlanem chque ri winak aj Israel.

20

Cäc'astaj ri Jesús chquixol ri cäminakib

¹ Pa ri nabe k'ij re ri semana, sibalaj ak'ab, k'ekum na, ri nan María ri aj Magdala xe' chuchi' ri mukubal. Xril c'ut chi esam chi apan ri abaj ri tz'apibem u chi' ri mukubal. ² Xa je ri' xutic anim, xe'c, xurika ri tat Simón Pedro, xukuje' ri jun tijoxel chic ri sibalaj lok' chuwäch ri Jesús, xubij chque: Ri Kajaw Jesús xesax bi pa ri mukubal, xc'am bic, man ketam tä c'ut jawije' ri xyi' wi, — xcha chque.

³ Te ri' ri tat Pedro rachi'l ri jun tijoxel chic xebel bic, xebe' chuchi' ri mukubal. ⁴ Ri quieb xquitic anim, junam e benak. Are c'u ri jun chic sibalaj xutic na anim chuwäch ri tat Pedro. Ri are' xopan nabe chi' ri mukubal. ⁵ Man xoc tä c'u pa ri mukubal, xane xak xuwi xpachi cok che rilic. Te' xrilo chi e c'o can ri manta chila'. ⁶ Te c'u ri' xopan chi ri tat Simón Pedro, ri teren lok chrij. Ri are' c'ut xoc bi pa ri mukubal. Xukuje' xeril ri manta ri e c'o can chila'. ⁷ Xukuje' xrilo chi ri manta ri xpispex u jolom ri Jesús man junam taj c'o cuc' ri niq'uiaj

manta chic, xane botom wa', yo'm c'u apan jela'.
⁸Te c'u ri' xoc chi bi ri jun tijoxel chic ri xopan nabe chuchi' ri mukubal. Xrilo ri bantajinak, xcojon c'u ri are'.
⁹Mäja' c'u cäquich'obo jas ri cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic chi are rajwaxic chi ri Jesús cäc'astaj na chquixol ri cäminakib.
¹⁰Te ri' xetzelej we quieb tijoxelab ri' cho cachoch.

Ri Jesús cuc'ut rib cho ri nan María ri aj Magdala

¹¹Are c'u ri nan María xcanaj can chuchi' ri mukubal, tajin cok'ic. C'ä tajin cok'ic aretak xpachi'c rech cäca'y cok chupam ri mukubal.
¹²Te' xrilo chi e c'o quieb ángeles, ri e t'uyut'oj jawije' ri xyi' wi ru cuerpo ri Jesús, sakloloj c'u ri catz'iak. Ri jun t'uyul pu jolom, ri jun chi c'ut t'uyul pa rakan.
¹³Ri ángeles xquita' che ri nan María, xquibij: Nan, ¿jas che tajin cok' la? —xecha che.

Ri nan María xubij chque: Rumal chi xquic'am bi ri Wajaw Jesús, man wetam tä c'ut jawije' ri xyi' wi, —xcha chque.

¹⁴Te' xbitaj wa' rumal, aretak xca'y chrij, xrilo chi c'o ri Jesús chila'. Man xuch'ob tä c'ut chi are ri Jesús.

¹⁵Xpe c'u ri Jesús, xuta' che, xubij: Nan, ¿jas che tajin catok'ic? ¿Jachin c'u ri tajin catzucuj? —xcha che.

Ri nan María xuchomaj chi are ri chajinel re ri ulew ri', xubij che: Tat, we lal xc'amow la bic, bij la chwe jawije' ri xya wi la rech ri in quinc'am bic, —xcha che.

¹⁶Te ri' xubij ri Jesús che: ¡María! —xcha che.

Ri are' xca'y chrij, te c'u ri' xubij che pa hebreo: ¡Raboni! —xcha che. Ri tzij ri' quel cubij “Ajtij”.

¹⁷ Ri Jesús xubij che: Minachapo rumal chi c'ä mäja' quinpaki chila' jawije' ri c'o wi ri nu Tat, —xcha'. Jat ba', jabij c'u chque ri wachalal chi quinpaki chila' jawije' c'o wi ri nu Tat, ri xukuje' ri i Tat ix, ri nu Dios c'ut, ri xukuje' are ri i Dios ix, —xcha che.

¹⁸ Te ri' xe' ri nan María ri aj Magdala, xubij c'u chque ri tijoxelab chi ri are' xril u wäch ri Kajaw Jesús, xukuje' chi ri Jesús xubij wa' we tzij ri' che.

Ri Jesús cuc'ut rib chquiwäch ru tijoxelab

¹⁹ Kas pa ri k'ij ri', ri nabe k'ij re ri semana, chak'ab chic qui mulim quib ri tijoxelab. Qui tz'apim c'u ri u chi' tak ja rumal chi xquixej quib chquiwäch ri winak aj Israel. Xoc bi ri Jesús, xtaq'ui c'u chquixol. Xuya rutzil qui wäch, xubij chque: Chuxlan ba' ri iwanima', —xcha chque.

²⁰ Aretak xbitaj wa' we tzij ri' rumal, xuc'ut ru k'ab chquiwäch xukuje' ru c'alc'ax. Ri tijoxelab xequicotíc aretak xquil u wäch ri Kajaw Jesús. ²¹ Te c'u ri' ri Jesús xubij chi jumul chque: Chuxlan ba' ri iwanima', —xcha'. Je' jas ri nu Tat xinutak lok in, je ri' ri in xukuje' quixintak bi ix, —xcha chque.

²² Te c'u ri' xuya ri ruxlab pa qui wi', xubij: Chic'ama ri Lok'alaj Espíritu, —xcha chque. ²³ Jachin tak ri quisach ri qui mac, cäsachtaj na ri qui mac. Jachin tak ri man quisach tä ri qui mac, man cäsachtaj tä na ri qui mac, —xcha chque.

Ri tat Tomás cäril ri Kajaw Jesús c'astajinak chi chquixol ri cäminakib

²⁴ Ri tat Tomás, jun chque ri cablajuj u tijoxelab ri Jesús ri cäbix Gemelo che, man c'o tä ri are' aretak xopan ri Jesús. ²⁵ Te c'u ri' ri niq'uiyaj tijoxelab

chic xquibij che ri tat Tomás: Xkil u wäch ri Kajaw Jesús, —xecha che.

Are c'u ri tat Tomás xubij chque: We man quinnim ri soctajinak ri xuban ri clawux pu k'ab, te c'u ri' quinnim ru wi' nu k'ab pa tak ri jul, xukuje' quinnim ri nu k'ab pa ru c'alc'ax, man quincej taj, —xcha chque.

²⁶ Oc'owinak chi wajxakib k'ij. Ri tijoxelab qui mulim quib jumul chic pa jun ja, c'o chi c'u ri tat Tomás cuc' ri e are'. Te ri', pune e tz'apil ru chi' tak ja, ri Jesús xoc bic, xtaq'ui c'u chquixol. Xuya rutzil qui wäch, xubij: Chuxlan ba' ri iwanima', —xcha chque.

²⁷ Te c'u ri' xubij che ri tat Tomás: Chawilampe ri nu k'ab, chanima c'u bi ru wi' a k'ab waral. Chayuku ra k'ab, chanima c'u bi pa ri nu c'alc'ax. Muban chi quieb a c'ux, xane chatcojon chwe, —xcha che.

²⁸ Te ri' xch'aw ri tat Tomás, xubij che: ¡Wajaw, nu Dios! —xcha che.

²⁹ Ri Jesús xubij che: Tomás, ri at cämich xatcojon chwe rumal chi xawil nu wäch. Utz c'u que ri quecojon chwe pune man cäquil nu wäch, —xcha che.

Waral cäkil wi ru patän we wuj ri' xtz'ibaxic

³⁰ Q'uia c'u cajmabal tak etal xuban na ri Jesús chquiwäch ru tijoxelab ri man xetz'ibax tä pa we wuj ri'. ³¹ Xetz'ibax c'u wa' ri c'o waral rech ri ix quicojo chi ri Jesús are ri Cristo, ru C'ojol ri Dios, rech aretak quixcojon che ri Are', quirik na ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic, —xcha chque.

21

Ri Jesús cuc'ut rib chquiwäch wukub chque ru tijoxelab

¹ Te c'u ri' ri Jesús xuc'ut rib jumul chic chquiwäch ru tijoxelab chi' ri mar re Tiberias.* Je wa' xuban chuc'utic rib: ² Conojel wa' junam e c'olic. Ri tat Simón Pedro, ri tat Tomás ri cäbix Gemelo che, ri tat Natanael ri aj Caná re Galilea, ri quieb u c'ojol ri tat Zebedeo, xukuje' quieb chic chque ru tijoxelab ri Jesús. ³ Ri tat Simón Pedro xubij chque: Quine' chuchapic cär, —xcha chque.

Ri e are' xquibij che: Ri uj xukuje' cuje' awuc', —xecha che.

Xebe' c'ut, xeboc pa jun barco, man c'o tä c'u cär xquichap pa ronojel ri jun ak'ab ri'. ⁴ Aretak tajin cäpe ru sakiric, ri Jesús xuc'ut rib chquiwäch chi' ri mar, are c'u ru tijoxelab man xquich'ob taj chi are ri Are'. ⁵ Te ri' xubij chque: ¡Ix achijab! ¿A mat c'o ri i chapom? —xcha chque.

Ri e are' xech'awic, xquibij: Man c'o taj, —xecha'.

⁶ Te ri' xubij ri Jesús chque: Chiq'uiäka ri c'at pa ru wiquiäk'ab ri barco, c'o c'u na ri quichapo, —xcha ri' chque.

Je' c'u xca'no. Te ri' man xecowin tä chi c'u che resaxic lok ri c'at chapäbal cär pa ri ja' rumal chi sibalaj xnoj ri c'at che tak cär. ⁷ Te ri' ri tijoxel ri sibalaj lok' chuwäch ri Jesús xubij che ri tat Pedro: ¡Are ri Kajaw Jesús! —xcha che.

Xuwi xuta wa' ri tat Simón Pedro chi are ri Kajaw Jesús, xucoj ri ratz'iak rumal chi resam wa'.

* **21:1** Xukuje' cäbix “mar re Galilea” che we mar ri'.

Xuq'uiäk c'u bi rib pa ri ja'. ⁸ Ri niq'uiaj tijoxelab chic xeopan chi' ri ulew chupam ri barco, qui jururem ri c'at nojinak che tak cär. Xa c'u cien metros xec'oji wi che ru chi' ri ulew. ⁹ Aretak xebel pa ri barco, te' xquilo c'o jun k'ak' nuc'um, c'o c'u jun cär pa ri rachak k'ak', xukuje' e c'o jujun caxlan wa. ¹⁰ Ri Jesús xubij chque: Cheic'ama lok jujun chque ri cär ri c'ä te' xechaptaj iwumal, —xcha chque.

¹¹ Xpaki c'u ri tat Simón Pedro pa ri barco, xresaj c'u lok ri jun c'at chapäbal cär nojinak che tak cär. Xujururej c'u lok wa' chi' ri ulew. ¡Nojinak c'u ri c'at! E c'o jun ciento ruc' cawinak oxlajuj nimak tak cär chupam. Pune sibalaj e q'uia ri cär, ri c'at man xt'okopin taj. ¹² Te ri' xubij ri Jesús chque: Chixsa'j, chixwok ba', —xcha chque.

Man c'o tä c'u jun chque ru tijoxelab xuchajij anima' xuta' che jachin ri Are' rumal chi conojel quetam chi are ri Kajaw Jesús. ¹³ Te c'u ri' ri Jesús xkeb cuc', xuc'am c'u ri caxlan wa, xuya chque. Je' xukuje' xuban ruc' ri cär.

¹⁴ Are urox mul wa' ri xuc'ut rib ri Jesús chquiwäch ru tijoxelab aretak ya c'astajinak chic chquixol ri cäminakib.

Ri Jesús cätzjon ruc' ri tat Simón Pedro

¹⁵ Aretak xtijtaj ri qui wa re ak'abil, ri Jesús xuta' che ri tat Simón Pedro, xubij che: Simón, u c'ojol ri tat Jonás, ¿a kas lok' na quinawil in chquiwäch conojel tak wa'? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awic, xubij: Je', je ri', Wajaw. Etam ya' la chi cwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xubij che: Cheayuk'uj ba' ri alaj tak nu chij, —xcha che.

¹⁶ Chucamul chic xuta' che: Simón, u c'ojol ri tat Jonás, ¿a kas lok' na quinawilo? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awic, xubij che: Je', Wajaw. Etam ya' la chi cwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xubij che: Cheayuk'uj ba' ri nu chij, —xcha che.

¹⁷ Churox mul chic xuta' che: Simón, u c'ojol ri tat Jonás, ¿a kas quinawaj? —xcha che.

Ri tat Pedro xbisonic rumal chi xuta' che churox mul we kas lok' chuwäch, xubij c'u che: Wajaw, etam la ronojel. Etam ya' la chi kas cwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xubij che: Cheayuk'uj ba' ri nu chij, —xcha che. ¹⁸ Kas tzij quinbij chawe, chi aretak at ala na, ri at xacoj ri awatz'iak, xate'c jawije' ri xawaj xate' wi. Aretak c'ut catrijobic, cayuk na ri a k'ab, jun chi c'ut cäcojow na ri awatz'iak chawij, catuc'am c'u na bi chila' jawije' ri man cawaj tä wi, —xcha che.

¹⁹ Ri Jesús xubij wa' we tzij ri' chubixic che jas u wäch cämical ri curik na ri tat Pedro, cunimarisaj c'u na u k'ij ri Dios. Te c'u ri' xubij che: ¡Tasa'j wuc'! —xcha che.

Waral cäkil wi ri tijoxel ri sibalaj lok' quil wi rumal ri Jesús

²⁰ Aretak xca'y ri tat Pedro chrij, xrilo chi teren ri tijoxel chquij ri sibalaj lok' chuwäch ri Jesús, ri xt'uyl chuxcut ri Jesús chi' ri mesa aretak xca'n ri q'uisbal wi'm re benak k'ij, ri xuta' che ri Jesús, xubij: “Wajaw, ¿jachin ri' ri cäjachow na la?” —xcha ri'. ²¹ Aretak ri tat Pedro xrilo, xubij che ri Jesús:

Kajaw, wa' we jun ri', ¿jas ri cuc'ulmaj na ri are'?
—xcha che.

²² Ri Jesús xch'awic, xubij che: We ri in cwaj chi cäc'asi na ri are' c'ä quintzelej na lok, ¿jas awe at che? Ri at tasa'j wuc', —xcha che.

²³ Xel c'u u tzijol wa' chquixol ri kachalal chi ri tijoxel ri' man cäcäm taj. Man xubij tä c'u ri Jesús che chi man cäcäm taj, xane xubij: “We cwaj chi cäc'asi na ri are' c'ä quintzelej na lok, ¿jas awe at che?” —xcha ri Jesús che ri tat Pedro.

²⁴ Are c'u wa' ri tijoxel ri xuk'alajisaj chi kas tzij wa' ri xutz'ibaj canok. Ketam c'ut chi cubij ri kas tzij.

²⁵ Sibalaj q'uia chi c'u na ri xuban ri Jesús. We ta quetz'ibax wa' chquijujunal, quinchomaj chi man cubana tä ronojel ruwächulew che c'olibal que ri wuj ri quetz'ibax na. Amén.

Ru Lok' Pixab Ri Dios
New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'),
traditional spelling

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

8430bd05-7384-53a0-b6f0-f6365890a2fe